

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

STOCKHOLMS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Stockholms län, hvars *naturbeskaffenhet* är oförändrad sedan nästföregående period, har till sina *yttre gränser* allenast undergått den mindre betydande ändringen att, jemlikt nådigt bref den 30 september 1892, två områden, som vid egoutbyte mellan Karlbergs kungsgård i Solna socken och Stockholms stad tillfallit staden, blifvit från och med år 1893 i alla afseenden dit förlagda samt det område, som genom nämnda byte förvärfvats till Karlbergs kungsgård, vid samma tidpunkt öfverflyttats till Solna socken och Danderyds skeppslag. Någon förändring i afseende å antalet domsagor, tingslag, fögderier, kommuner, pastorat och kyrkor har under perioden icke inträffat inom länet, hvarest således fortfarande finnas 5 domsagor med 16 tingslag, 6 fögderier, 116 kommuner, 70 pastorat, fördelade mellan 10 kontrakt inom erkestiftet och 2 af Strengnäs stift, samt 113 kyrkor. Deremot är socknarnes antal, som under föregående period utgjorde 117, numera endast 116, sedan nämligen Söderby och Karlskyrka socknar inom Lyhundra härad, hvilka jemte vissa hemman inom Väddö och Roslags-Bro socknar bildade en kyrksocken, enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 10 april

1891 från och med år 1892 äfven i jordeboken sammanförts till en socken med namnet Söderby-Karl.

Liksom vid slutet af nästföregående period har länet under denna haft 24 länsmansdistrikt. Genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 7 november 1895 blef emellertid förordnadt,

att antalet länsmansdistrikt i länets Vestra fögderi, som vore 5, skulle minskas till 4, hvilka skulle bestå:

Norra distriktet af Lagga, Östuna, Husby-Långhundra, Gott-röra, Vidbo, Skepptuna och Lunda socknar;

Östra distriktet af Närtuna, Karsta, Frösunda, Össeby-Garns, Vada och Angarns socknar;

Södra distriktet af Skänela, Markims, Orkesta, Hammarby-Fresta, Vallentuna och Norrsunda socknar; och

Vestra distriktet af Erlinghundra härad med undantag af Norrsunda socken; samt

att de till dåvarande länsmanstjänsterna i Långhundra hä-rads Vestra distrikt, Vallentuna härad och Erlinghundra härad anslagna boställena 1 mantal Lundby nr 3, 1 mantal Hassla nr 2 och $\frac{3}{4}$ mantal Tollsta nr 1 skulle såsom boställen bi-

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-27.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
2. Invånare.....	3.
3. Näringar.....	5.
Tab. A. Landbruksingenjörens i Stockholms län verksamhet åren 1891-1895.....	7.
Tab. B. Tillverkning af smältstycken och stångjern i Stockholms län åren 1891-1895.....	11.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	14.
Tab. C. Sjöförsäkringsinrättningarnes i Stockholms län verksamhet åren 1891-1895.....	18.
5. Kameralförhållanden.....	19.
Tab. D. Bränvinsförsäljningen i Stockholms län året 1894-1895.....	19.
6. Politi.....	20.
Tab. E. Patientantal, sjukdagar och sjukvårdskostnader vid Stockholms läns lasarett åren 1891-1895.....	26.
Tabellbilagor	28-43.
Tab. 1. Folkmängden i Stockholms län åren 1891-1895.....	28.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Stockholms län åren 1891-1895.....	29.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Stockholms län år 1895.....	30.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Stockholms län år 1895.....	31.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Stockholms län år 1895.....	33.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Stockholms län år 1895.....	35.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Stockholms län år 1895.....	36.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

H) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

STOCKHOLMS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Stockholms län, hvars *naturbeskaffenhet* är oförändrad sedan nästföregående period, har till sina *yttre gränser* allenast undergått den mindre betydande ändringen att, jemlikt nådigt bref den 30 september 1892, två områden, som vid egoutbyte mellan Karlbergs kungsgård i Solna socken och Stockholms stad tillfallit staden, blifvit från och med år 1893 i alla afseenden dit förlagda samt det område, som genom nämnda byte förvärfvats till Karlbergs kungsgård, vid samma tidpunkt öfverflyttats till Solna socken och Danderyds skeppslag. Någon förändring i afseende å antalet domsagor, tingslag, fögderier, kommuner, pastorat och kyrkor har under perioden icke inträffat inom länet, hvarest således fortfarande finnas 5 domsagor med 16 tingslag, 6 fögderier, 116 kommuner, 70 pastorat, fördelade mellan 10 kontrakt inom erkestiftet och 2 af Strengnäs stift, samt 113 kyrkor. Deremot är socknarnes antal, som under föregående period utgjorde 117, numera endast 116, sedan nämligen Söderby och Karlskyrka socknar inom Lyhundra härad, hvilka jemte vissa hemman inom Väddö och Roslags-Bro socknar bildade en kyrksocken, enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 10 april

1891 från och med år 1892 äfven i jordeboken sammanförts till en socken med namnet Söderby-Karl.

Liksom vid slutet af nästföregående period har länet under denna haft 24 länsmansdistrikt. Genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 7 november 1895 blef emellertid förordnadt,

att antalet länsmansdistrikt i länets Vestra fögderi, som vore 5, skulle minskas till 4, hvilka skulle bestå:

Norra distriktet af Lagga, Östuna, Husby-Långhundra, Gott-röra, Vidbo, Skepptuna och Lunda socknar;

Östra distriktet af Närtuna, Karsta, Frösunda, Össeby-Garns, Vada och Angarns socknar;

Södra distriktet af Skänela, Markims, Orkesta, Hammarby-Fresta, Vallentuna och Norrsunda socknar; och

Vestra distriktet af Erlinghundra härad med undantag af Norrsunda socken; samt

att de till dåvarande länsmanstjensterna i Långhundra hä-rads Vestra distrikt, Vallentuna härad och Erlinghundra härad anslagna boställena 1 mantal Lundby nr 3, 1 mantal Hassla nr 2 och $\frac{3}{4}$ mantal Tollsta nr 1 skulle såsom boställen bi-

behållas och användas, Lundby i Norra distriktet, Hassla i Södra distriktet och Tollsta i Vestra distriktet, äfvensom att det åt länsmanen i Seminghundra härad nu anvisade bostället 1 mantal Bergby n:r 2 skulle i vederbörlig ordning till statsverket indragas.

I sammanhang härmed bemyndigades Länsstyrelsen, att, när länsmanstjensten i Seminghundra härad blefve genom dåvarande innehafvarens afgang ledig, vidtaga erforderliga åtgärder för den sålunda bestämda regleringens genomförande. Efter det länsmanstjensten i sistnämnda härad derpå under år 1896 blifvit vakant, verkställdes denna reglering; och är länsmansdistriktens i länet antal i följd häraf numera 23.

I afseende å domsagorna och tingslagen hafva inga andra förändringar inträffat än i fråga om Norra, Mellersta och Södra Roslags domsagors samt vissa af dessa tingslags områden, hvarom, dels redan vid fråga om ändringar i länets gränser lemnats upplysning och dels vid redogörelsen för beslutade ändringar i hittills gällande administrativa, judiciella m. fl. indelningar, längre fram i denna afdelning skall vidare förmlas.

Genom nådigt bref den 26 januari 1894 har Eders Kungl. Maj:t förordnat att, i likhet med hvad som för Södra Roslags och Södertörns domsagor eger rum, ransakning med häktad person inför Stockholms läns Vestra domsaga må kunna hållas å länets cellfängelse i Stockholm.

Liksom tillförene omfattar länet 5 provinsialläkaredistrikt, medan deremot de extra provinsialläkaredistriktens antal ökats till 7, för hvilken ändring skall närmare redogöras i afdelningen för helsovård.

Inom länet finnas, såsom förut, 6 städer och 1 köping.

I senaste femårsberättelsen uttalade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande vid redogörelsen för de inom länet befintliga s. k. *samfälligheter* den förmodan, att i och med de allmerta lättade kommunikationerna en betydlig tillväxt af sådana redan då befintliga samfälligheter vore att förvänta, liksom äfven att liknande samhällen kunde antagas komma att uppstå flerstädes inom socknarne närmast hufvudstaden.

Dessa antaganden hafva äfven i hög grad besannats.

Så har i *Djursholms villastad* under perioden nybygts omkring 50 villor, de flesta, efter ritningar af framstående arkitekter, i tilltalande och prydlig byggnadsstil samt åtskilliga af betydande storlek. Antalet villor derstädes, nästan alla bebodda året om, uppgick derföre vid periodens slut till omkring 80, och efter det under år 1895 elektrisk spårväg, hvarom i 4:de afdelningen närmare förmlas, öppnats mellan Stockholm och Djursholm med snabba och täta tågturer, har byggnadsverksamheten inom villastaden än ytterligare tagit fart.

De, liksom nämnda villastad, redan under nästföregående period uppkomna samhällena *Nya Hagalund* i Solna socken, den s. k. *Jernastaden* i Öfver-Jerna socken och *Mölnbo stations-samhälle* i Vårdinge socken hafva likaledes under de sistförflutna fem åren ej obetydligt tillvuxit; och räkna Nya Hagalund samt Jernastaden numera hvardera ett trettiotal samt Mölnbo stationssamhälle omkring 40 bebygda tomter. Liknande samfälligheter, om också ännu af mindre omfång, hafva under perioden uppstått vid Tumba och Rönninge jernvägsstationer i Botkyrka socken samt äro flerstädes i Stockholms närhet under planläggning, såsom vid Stockby i Danderyds socken och Årsta i Brännkyrka socken. I sistnämnda socken har för öfrigt nästan

hela trakten norr och nordvest om Liljeholmens jernvägsstation under den gångna perioden allt mer och mer fått ett stadsliknande utseende, förnämligast i och genom förläggandet dit af ett flertal här längre fram närmare omförmälda industriella inrättningar.

Mest betydande af de nya samfälligheterna är dock den, som under namnet *Saltsjöbaden* uppstått inom Nacka och Tyresö socknar. För anläggning af detta samhälle har jernvägsaktiebolaget Stockholm—Saltsjön i sammanhang med byggande af den bolaget tillhöriga jernväg, om hvilken Länsstyrelsen får lemna vidare upplysningar i 4:de afdelningen, med Kungl. Maj:ts tillstånd den 6 september 1890 från fideikommisssegendomen Erstavik inköpt hemmanen Skogsö, $\frac{1}{2}$ mantal, och Neglinge n:r 1—3, om tillhoppa $1\frac{1}{2}$ mantal, i Nacka socken samt Algö, $\frac{1}{2}$ mantal, i Tyresö socken, omfattande en areal af tillsammans omkring 740 hektar, till största delen kuperad skogs- och hagmark med friskt och naturskönt läge å vestra sidan af den s. k. Baggensfjärden samt derifrån utgående vikar af skärgården; hvarefter bolaget låtit uppdela en stor del af området till byggnadsplatser, vexlande i storlek mellan 16 och 74 ar, som utbjudas till ett pris af i medeltal 10—12 öre för kvadratfot. Vid slutet af år 1895 hade redan ett rätt betydande antal af dessa tomter vunnit köpare, mestadels tillhörande den förnögnare embets- och köpmannaklassen, och ett hundratal voro redan bebygda, många med synnerligen dyrbara och smakfulla villor.

För turister och andra, som endast kortare tid önska uppehålla sig å platsen, har bolaget låtit uppföra en, under år 1893 fullbordad, i gammal svensk stil hällen slottsliknande hotellbyggnad af sten, innehållande omkring 100 rum, äfvensom å den s. k. Nedergårdsön med fri utsigt öfver Baggensfjärden en restaurang af trä i 2 våningar, med underbyggnad af sten, rymmande omkring 600 gäster.

Bolaget har derjemte uppfört två större badhus samt för villaegarnes räkning låtit anlägga kloak- och vattenledningar, den senare utgående från Lunnsjön och Damsjön. För belysning å de öppna platserna och vägarne inom villaområdet är sörjdt genom ett trettiotal elektriska bågglampor, till hvilka ström lemnas från ett af Aktiebolaget de Lavals blockbelysning i villastaden anlagdt elektricitetsverk, som jemväl ombesörjer den inre belysningen.

Slutligen finnes å platsen post- och telefonstation samt under sommarmånaderna äfven telegrafstation.

I enlighet med det af komitén för *reglering af oregelbundenheter i rikets administrativa, judiciella, eklestiasitika och kommunala indelningar* framställda förslag, i komiténs betänkande angående detta län, upptaget under n:r 16, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 10 april 1891 förordnat, dels, såsom här framföre redan nämnts, att Söderby och Karlskyrka jordebokssocknar skulle i jordeboken för Lyhundra härad sammanföras under namnet Söderby-Karl, dels ock att till denna socken skulle i jordeboken öfverföras ej mindre från Väddö socken hemmanen 4 mantal Stabby n:r 1—5, 3 mantal Norr-Råda n:r 1—5 och $\frac{1}{4}$ mantal Nyby n:r 1, än äfven från Roslags-Bro socken hemmanen 2 mantal Söder-Råda n:r 1 och 2 samt 1 mantal Rörvik n:r 1, äfvensom i följd häraf hemmanen Stabby, Norr-Råda och Nyby öfverflyttas från Väddö och Häfverö skepps- och tingslag, samma skeppslags länsmansdistrikt och Norra

Roslags domsaga till Lyhundra härad och tingslag, Lyhundra härads länsmansdistrikt och Mellersta Roslags domsaga samt hemmanen Söder-Råda och Rörvik från Bro och Vätö skepps- och tingslag och samma skeppslags länsmansdistrikt till Lyhundra härad och tingslag samt Lyhundra härads länsmansdistrikt.

Den *ekonomiska kartläggningen* af länet har under perioden blifvit återupptagen. Sedan nämligen Chefen för Generalstabens topografiska afdelning meddelat, att utsigt förefunnos att inom en ej alltför aflägsen framtid få ekonomiska kartor upprättade öfver de delar af länet, hvilka ännu ej blifvit på sådant sätt

kartlagda, men för att detta skulle kunna ske, erfordrades, att medel för kartverkets reproducering af länet garanterades, har länets hushållningssällskap iklädt sig förbindelse att till en kostnad af högst 22,000 kronor bestrida utgifterna för kartarbetets tryckning i 500 exemplar. I följd häraf hafva också de förberedande arbetena för kartverket under år 1895 tagit sin början inom länet, men verkets utgiftning beräknas dock först kunna börja under år 1902.

Sedan bladet Grisslehamn af *geologiska kartverket* år 1895 utkommit, är detta verk, såvidt länet angår, fullständigt.

2. Invånare.

Enligt bilagda **tabell I** har *folkmängden*, som vid slutet af år 1890 enligt mantalslängderna utgjorde 153,194, under perioden vuxit till 157,062, d. v. s. ökats med 3,868 personer, af hvilka 1,983 betalande och 1,885 fria från mantalspenningar.

Af tillökningen komma 3,025 på landsbygden och 843 å städerna. Landsbygdens befolkning var vid 1895 års slut fördelad mellan de olika fögderierna på sätt utvisas af följande tabell, i hvilken ökningen eller minskningen (utmärkt med + eller —) sedan slutet af nästföregående period jemväl införts:

Fögderiets namn.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Ökning eller minskning sedan 1890 års slut.
Svarsjö	6,966	7,168	14,134	+ 545
Länets Vestra	10,552	11,007	21,559	— 171
Norra Roslags	15,091	15,108	30,199	+ 195
Mellersta Roslags	11,126	11,226	22,352	+ 678
Vaxholms	10,798	11,323	22,121	+ 931
Södertörns	17,298	17,853	35,151	+ 847
Summa	71,831	73,685	145,516	+ 3,025

I städerna har sedan 1890 års slut folkmängden förändrats sålunda:

	Ökning.	Minskning.
Södertelge	955	—
Norrtelge	—	38
Sigtuna	—	6
Östhammar	9	—
Öregrund	—	25
Vaxholm	—	52

Under det således Norrtelge, Sigtna, Öregrund och Vaxholm, hvad invånareantal beträffar, gått tillbaka — något som under nästföregående två perioder varit förhållandet endast i fråga om Sigtna — samt Östhammars befolkning icke nämnvärdt tilltagit, har deremot, såsom synes, Södertelge till folkmängden vuxit mer än något af fögderierna och i det närmaste med en fjerdedel af hela länets folkökningssumma.

Orsakerna till denna tillväxt torde hufvudsakligen vara att söka dels i stadens under de senare åren allt lifligare uppblommande industri, och särskildt i tillkomsten under denna period

af en större industriell anläggning inom stadens område, dels ock i stadens badanstalt, som under sommarmånaderna erbjuder invånarne tillfällen till förtjenst af hvarjehanda slag. Derjemte torde kunna antagas, att den nya kommunikationsled, som, öppnad under perioden, vid Södertelge har sin ena ändpunkt, jemväl bidragit till stadens förkofran.

Angående den mantalskrifna folkmängden inom Sundbybergs köping och Djursholms villastad får Länsstyrelsen lemna följande uppgifter:

	Sundbyberg.	Djursholm.
År 1891	1,305	94
” 1892	1,343	176
” 1893	1,502	207
” 1894	1,440	287
” 1895	1,464	411

Några *jarsoter* hafva icke uppträdt, och emigration ej heller förekommit i sådan omfattning, att folkmängdsförhållandena deraf i någon afsevärd grad påverkats.

Under perioden hafva 60 *civila äktenskap* afslutats, och af dem 53 inför kronofogde och 7 inför magistrat. I de relativt flesta fallen har äktenskapens fastställande genom borgerlig myndighet föranledts deraf, att någondera kontrahenten icke varit döpt eller inom svenska kyrkan begått Herrans nattvard.

I den *religiösa rörelsen* har sedan nästföregående period någon större förändring ej inträffat. Från nästan alla delar af länet förmäles, att en viss likgiltighet för statskyrkan fortfarande råder samt att den allmänna gudstjensten försummas, medan deremot de af sekterister och frikyrkliga anordnade andaktsmötena talrikt besökas. I likhet med förhållandena under de denna period närmast föregående tio åren äro bland sekter baptister och metodister samt bland frikyrkliga s. k. Waldenströmare de talrikast förekommande. Af de sistnämnde har i Solna socken på gränsen till Sundbyberg uppförts en större predikolokal af sten, rymmande omkring 300 personer. Inom Vada, Angarns och Össeby-Garns socknar förekommer fortfarande en afdelning af den katolsk-apostoliska församlingen med egen kyrkolokal. Derjemte finnes inom Norra Roslags fögderi en sammanslutning, som under benämningen helgelseförbundet verkar i separatistisk riktning.

Deremot lär den s. k. frälsningsarmén, som numera saknar nyhetens behag, icke vidare vinna någon afsevärd utbred-

ning inom länet, särskildt icke på landsbygden, dock med undantag af Vaxholms fögderi, der inom vissa skärgårdssocknar befolkningen skall talrikt hafva anslutit sig till densamma.

Den ekonomiska ställningen bland jordbrukarne inom länet synes under perioden hafva i allmänhet snarare förbättrats, än försämrats. Väsentligt bättre än förut uppgifves den vara inom länets Vestra samt Norra Roslags fögderier, och af t. f. kronofogden i Mellersta Roslags fögderi framhålles såsom bevis på den goda ställningen inom Sjuhundra härad, att fastigheterna derstädes i allmänhet äro föga intecknade, ett förhållande som jemväl lär råda i fråga om de smärre hemmansdelarne inom Sotholms härad. Endast inom Södertörn samt vissa delar af Vaxholms fögderi sägas de ekonomiska förhållandena i allmänhet vara mindre tillfredsställande.

Några strejker, åtminstone af nämnvärd omfattning, hafva icke inträffat bland jordbruksarbetarne, men från länets alla delar förspörjes fortfarande klagan öfver svårigheten att erhålla de till jordens skötsel erforderliga *arbetskrafter*. Hufvudstaden synes utöfva en alltjemt tilltagande dragningskraft på tjenstehjonsklassen, som för öfrigt visar stor obenägenhet att längre tid kvarstanna i samma tjänst. Äfvenledes klagas, att respekten för legostadgans föreskrifter och tjenstehjonsaftalets helgd allt mer och mer slappas. Tjenstehjonens å landet lefnadsvilkor äro dock numera vida bättre än för 10—20 år tillbaka, med kortare arbetstid, högre löner och bättre bostäder.

I sammanhang med förestående torde här kunna omnämnas ett af enskild person under perioden börjad företag, genom hvilket jordbruksarbetare bereds tillfälle att vinna en mera sjelfständig ställning. Egaren af den i Vårdinge socken belägna egendomen Edesta, omfattande omkring 132 hektar åker och 150 hektar utmark, har nämligen låtit uppdelas densamma i 27 lotter, som mot en årlig arrendeavgift, uppgående till 8 % af lottens beräknade värde, utarrenderas för en tid af tio år. Efter utgången af nämnda tid anses 40 % af lottens kapitalvärde amorterad; och står arrendatorn då öppet att mot inbetalning af återstående 60 %, blifva egare till området. På liknande villkor tillhandahålles äfven åt arrendatorn timmer till erforderliga åbyggnader. Af de 27 lotterna äro 21 redan upplåtna, hufvudsakligen till förutvarande statdrängar och torpare.

I och för bedömande af det ekonomiska tillståndet under perioden, så vidt detta kan ske på grund af hos Länsstyrelsen handlagda lagsökningsärenden, har, med ledning af de till Justitiedepartementet årligen ingående uppgifter, härom upprättats följande tabell:

År.	Inkomna lagsökningar.	Personer, ålagda betalningsskyldighet.	Till belopp af, i kr.
1891	499	312	168,479 71
1892	542	345	216,440 44
1893	595	282	156,666 78
1894	505	265	179,004 43
1895	446	277	172,202 10

Antalet *exekutiva försäljningar* har särskildt mot periodens slut i afsevärd grad nedgått.

Den lilliga *byggnadsverksamhet*, som emot slutet af nästföregående period egde rum, har sedan dess tagit än ytterligare fart.

Utom det stora antal byggnader, som, enligt hvad förut nämnts, blifvit under perioden uppförda inom de s. k. samfälligheterna, hafva allestädes utefter kommunikationslederna närmast hufvudstaden, särskildt åt saltsjösidan, en mängd nya villabyggnader uppstått. Äfven å landegendomarne hafva flerstädes betydande ny- eller ombyggnader skett. Så hafva kyrkoherdeboställena i Botkyrka och Salems församlingars pastorat samt i Huddinge församling nästan fullständigt om- eller nybygts, stora och tidsenliga ladugårdsbyggnader uppförts vid Rosersbergs kungsgård och Vallstanäs i Norrsunda socken, vid Brantshammars i Vassunda socken, vid Farsta i Vermdö socken, vid Margretelund i Österåkers socken och vid Hagby i Täby socken, samt dyrbara orangerier och växthus anlagts å Nynäs i Ösmo socken.

Äfvenledes böra omnämnas de anläggningar, som skett å filosofie doktorn G. de Laval tillhöriga egendomen Lilla Ursvik i Spånga socken. Bostäder för tjenstefolk, stall och ladugård äro der nyuppförda, telefon och elektriska ringledning inledda i nästan alla åbyggnader, vattenreservoir anlagd med rörledningar till bostäder och uthus samt utefter åkerfälten för dessas bevattnande, elektrisk belysning anbringad i byggnaderna och vid egendomens utfartsväg samt elektriska motorer använda i och för vattenuppföring, tröskning m. m. äfvensom för derstädes med s. k. lactator skeende mjölkning.

För sina arbetare har Stockholms benmjölsfabriks aktiebolag vid Sandviken i Bromma socken bygt tvenne tvåvåningshus i villastil med rymliga och bekväma lägenheter, liksom aktiebolaget Separator å dess egendom Hamra i Botkyrka socken låtit å en friskt och vackert belägen skogshöjd invid sjön Tullingen uppföra en byggnad, afsedd till sanatorium för dem af bolagets arbetare, som under sjuklighet eller konvalescens befinnas vara i behof af vistelse ute å landet.

Vidare hafva vidtomfattande ny- och ombyggnader af bostadshus skett vid staten tillhöriga Tumba pappersbruk i sistnämnda socken, äfvensom ny köks- och matsalsbyggnad uppförts vid åkerbrukskolonien Hall i Östertelge socken, en byggnad för slöjdlokaler vid länets idiotanstalt i Hammarby socken samt ett nytt tidsenligt fattighus inom Jerna socken.

Bland byggnader för industriella ändamål böra nämnas Stockholms norra jästaktiebolags och Bageriidkarnes jästaktiebolags fabriker för tillverkning af jäst och brännvin, den förra å bolaget tillhöriga egendomen Sollentunaholm i Sollentuna socken, den senare å lägenheten Jästängen i Nacka socken, byggnader för Ekmans mekaniska snickerifabrik i Solna socken, ett större tegelbruk vid Mariehäll samt firman Lars Monténs fabrik för tillverkning af mjölksyra, båda i Bromma socken, en större byggnad af sten för inrymmande af C. R. Nybergs mekaniska verkstad i Sundbyberg, en sulfitecellulosafabrik vid Johannisfors i Forsmarks socken, ånghammare jemte ångsåg vid Hargs bruk i Hargs socken, ångsågar vid Hägersten i Brännkyrka socken, Hallsta i Häfverö socken och Ösby i Faringe socken samt en större fabrik för tillverkning af jernvägs- och spårvagnar i Södertelge.

I största antal hafva dock industriella anläggningar skett inom Brännkyrka socken, der under perioden tillkommit: A. W. Fristeds benmjölsfabrik, Svenska kolsyreindustriaktiebolagets fabrik för tillverkning af flytande kolsyra, Heyman & Schönthals vaddfabrik, handelskemisten Carl Setterbergs fabrik för

tillverkning af gelatin m. m., Stockholms galvaniseringsfabrik, Stockholms nya bresiljefabrik, Liljeholmens stubinfabrik och Liljeholmens kalkugnar m. fl.

I Länsstyrelsens senaste femårsberättelse är redan omnämndt, att Nacka sockens nya kyrka under första året af denna period blifvit fullbordad och invigd.

I fråga om *kyrkobyggnader* i öfrigt är att märka, att Ljusterö kyrka helt och hållet samt Gottröra kyrka till största delen blifvit ombygda, den senare efter densamma öfvergången åskeld; att Riala och Turinge kyrkor undergått fullständig reparation; samt att grundlig sådan jemväl skett å Länna, Vermdö och Vårdinge kyrkor.

I samband härmed torde böra nämnas, att Stockholms stad, efter inköp från egendomen Enskede i Brännkyrka socken af ett område om 14:8 hektar, beläget invid allmänna landsvägen mellan hufvudstaden och Dalarö, under perioden låtit anordna detsamma till begravningsplats, samt derå uppfört ett i gotisk stil hållet grafkapell; och har denna anläggning, som benämnes Stockholms nya södra begravningsplats, blifvit under år 1895 för sitt ändamål invigd.

Ytterligare må omförmälas, att, efter det ett extra provinssiäläkaredistrikt för Rimbo m. fl. socknar inrättats, tidsenlig läkarebostad uppförts vid Rimbo; och synes jemväl här böra erinras, att vid karantänsanstalten Fejan åtskilliga byggnader blifvit uppförda, hvarom Länsstyrelsen får vidare orda i afdelningen om hälsovård, under redogörelse jemväl skall lemmas för det nya lasarettet i Norrtelge och dess tillkomst.

Slutligen är att märka, att i Norrtelge nytt hotell uppförts för en kostnad af 132,975 kronor. Byggnaden, som fullbordats år 1891, innehåller i hufvudpartiet festivitets-, restaurations- och utskänkningslokaler samt rum för resande, och i flygelbyggnaden å öfre våningen rum, använda för rådstufvurättens och stadsfullmäktiges sammanträden, samt å nedra botten rum för stadsfiskal, polisvaktkontor m. m.

Byggnadssättet har under de senaste fem åren icke undergått någon nämnvärd förändring, och sådan har ej heller inträffat i afseende å *lefnadssätt* eller *klädedrägt*.

Några andra *folknöjen* än lustresor med ångbåt eller jernväg, oftast anordnade af någon nycterhetsförening, kunna icke sägas förekomma.

Nycterhetsverksamheten har af blåbands- och goodtemplareföreningar fortfarande bedrifvits nitiskt och med tydliga resultat. Bruket och än mera missbruket af rusgifvande drycker äro i bestämdt aftagande, och de atalade fylleriförseelsernas antal i nedgående, i synnerhet bland länets mera bofasta befolkning.

En god hjälp synes blifvit lemnad nycterhetssträfvandena i och genom nådiga kungörelsen angående inskränkning af handel med maltdrycker den 2 juni 1893, och från flere håll förmäles, att genom tillämpning af berörda nådiga kungörelse det men och obehag, som ölförsäljningen från handelsbodarne å landsbygden förut mångenstädes åstadkommit, numera i det allra närmaste försvunnit; dock erfordras för ett fullständigare undanrödjande af de med ölhandeln å landet förenade olägenheter, att de inskränkande bestämmelserna i nyssnämnda nådiga kungörelse utsträckas att gälla såväl i fråga om maltdryckers saluhållande å landet genom kringföring som angående deras försäljning från sjelfva tillverkningsställena, hvarom Länsstyrelsen redan mera utförligt fått uttala sin åsigt vid afgifvande af underdånigt utlåtande i anledning af Riksdagens skrivelse angående vissa förändringar i lagen om försäljning af vin och maltdrycker. Såsom en till nycterhetsarbetet gynsam medverkande faktor torde jemväl få inräknas tidningslitteraturen, som, äfven der den icke direkt samarbetar med nycterhetsföreningarna, dock i allmänhet afgjort tager parti för desamma.

Tidningslitteraturen, hvilken i viss mån kan sägas hafva undanträngt sockenbiblioteken, har nämligen vunnit en synnerligen stor spridning äfven i de mera afsides belägna delarne af landsbygden, och knappast något hem finnes numera, som ej vare sig ensamt eller tillsammans med grannar håller sig tidning. Mest spridda äro Aftonbladets och Vårt lands vecko-upplagor, Hemlandsvännen, den prisbilliga Stockholms Tidningen, som särskildt bland arbetarebefolkningen i Stockholms närhet finner talrika läsare, samt inom hvar sin del af länet ortstidningarne Östhammars Tidning, Norrtelge Tidning, äfvensom Södertelge Tidning och Stockholms länstidning Gripen. bada utgifna i Södertelge. Särskild tidning har ock utgifvits såväl för Djursholms villastad som, åtminstone under någon tid, för Salt-sjöbaden.

Under år 1895 har derjemte i Stockholm börjats utgifvandet af »Länstidningen», som söker att i sina spalter samla notiser från och af intresse för alla länets olika orter, och som härigenom liksom genom lyckade porträtt med biografier öfver länets mera bemärkta män, vunnit uppmärksamhet och spridning inom länet.

Af *skarpskytteföreningar* återstår, sedan Södertelge förening upplöstes, endast en, nämligen Gustafsbergs och Vermdö. Deremot fortleva ännu Södertelge, Sundbybergs och Liljeholmens skytteförbund, de två sistnämnda dock mest bestående af hufvudstadsbor; och nya sådana förbund hafva bildats i Österåkers, Ösmo och Sorunda socknar, af hvilka det i Ösmo räknar 111 och det i Sorunda 30 medlemmar.

3. Näringar.

A) **Jordbruk.** Ut i de af Länsstyrelsen till Statistiska Centralbyran afgifna årsväxtberättelser har skörden angifvits, 1891 såsom nära, om ej fullt medelmåttig, 1892 såsom god, 1893 såsom under medelmåttan, 1894 såsom god och 1895 såsom medelmåttig.

Efter beräkning i korntal enligt af kronofänsmännen lemnade rapporter har skörden för de särskilda åren utfallit sålunda:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Höstvete	895	845	735	869	704
Vårvete	647	733	357	749	613
Höstråg	795	814	751	734	759
Värrag	—	713	559	600	669
Korn	537	791	603	798	709
Hafré	567	861	553	803	686
Blaudsäd	586	865	849	849	726

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
Ärter	5'08	7'28	5'39	6'18	6'17
Bönor	3'84	5'60	4'66	6'28	7'15
Vicker	5'36	7'52	5'47	7'45	7'11
Potatis	7'06	7'31	4'94	6'97	7'10

Sädestillgången har lemnat tillfälle till afsalu, hvilket, hvad hafren vidkommer, i viss mån berott derpå, att numera ej obetydliga kvantiteter konstgjorda fodermedel användas af landbrukarne i länet, hvarigenom uppstår ett öfverskott af hafre till försäljning.

Om än foderskörden under ett eller möjligen två af åren bör räknas såsom under medelmåttan, har dock fodertilgången i sin helhet under perioden varit tillräcklig för behovet och äfven lemnat tillfälle till afsalu.

Uti senaste berättelsen anmärktes, att statens inom länet under femårsperioden tjenstgörande landbruksingeniörer haft en ovanligt omfattande verksamhet beträffande så väl *sjösänkningar* som andra större eller mindre *vattenafledningsföretag* samt att denna verksamhet då varit större än någonsin förut. Så har äfven under senaste period i oförminskad grad varit förhållandet, så att den sammanlagda areal, som under perioden behandlats, icke allenast varit fullt ut så stor som under de föregående fem åren inom Stockholms län, utan äfven betydligt större än inom flertalet af rikets öfriga län, hvilket är så mycket anmärkningsvärdare, som förrättningarne i södra delen af länet varit temligen få och af i allmänhet ringa omfattning, hvadan det alltså hufvudsakligen är det lilla, men på sjöar och vattendrag rika Roslagen, som varit föremål för den nu tjenstgörande landbruksingeniörens verksamhet. Det ligger emellertid i sakens natur, att arbetet för de vattenskadade markernas torrläggning hädanefter måste starkt aftaga, då detta arbete hittills bedrivits med sådan ifver, att knappast något större område af dylik mark numera finnes inom länet, som icke redan varit under behandling.

Tiden är då äfven inom Stockholms län inne att genom en systematisk och ändamålsenlig *täckdikning* mera fullständigt befria jorden från skadligt vatten och i öfrigt vinna de många och stora fördelar, som äro med en sådan grundförbättring förknipade. Erkännande denna sanning, har länets hushållningssällskap under femårsperioden sökt att uppmuntra till dess användande äfven bland de mindre jordbrukarne genom att dels bekosta den för arbetet behöfliga planens upprättande, dels lemna räntefria lån med fem års amorteringstid, motsvarande $\frac{3}{4}$ af den beräknade kostnaden, och dels anställa ett ökad antal (nu fyra) dikningsförmän att mot billig afgift utföra det vigtiga och grundliga arbetet. Följden af dessa åtgärder har äfven blifvit, att den rationella täckdikningen under de sista åren fått större insteg hos de mindre jordegarna.

Dock torde Stockholms län beträffande såväl de mindre som de större egendomarne fortfarande stå efter de flesta öfriga län i mellersta och södra delarne af landet med afseende på denna grundförbättring.

De i förra berättelsen omförmälda *hydrografiska undersökningarne* hafva på Hushållningssällskapets bekostnad icke allenast fortgått, såsom förut, beträffande Norrtelgeån, utan äfven blifvit utsträckta till ytterligare ett större, regleradt vattendrag inom länet. Dessa vigtiga och intressanta undersökningars re-

sultat intill sommaren 1891 framlades vid allmänna svenska landbruksmötet i Göteborg nämnda år samt tillvunno sig der ett första pris, och de äro äfven för följande år nu anmälda till den stora konst- och industriutställningen i Stockholm år 1897.

Det nu reglerade vattendrag, som ytterligare gjorts till föremål för hydrografiska iakttagelser, är afloppet från de i förra femårsberättelsen omnämnda sjöarne Gillfjärden, Brosjön, Saxviken, Bottnafjärden m. fl. inom Estuna, Roslags-Bro och Söderby-Karls socknar, hvilka nu blifvit sänkta för en kostnad af 106,000 kronor, erhållna såsom lån ur statens odlingslånefond; och har den genom detta företag tillvunna eller förbättrade marken uppgått till en areal af omkring 530 hektar.

Bland nyare, uti föregående berättelse icke omnämnda *vattenafledningsföretag* äro följande de mest anmärkningsvärda, nämligen:

sänkning af sjön Ösmaren samt afdikning af egor till Noor, Gryta, Söderby, Tisslinge, Bredsättra m. fl. byar och hemman inom Roslags-Bro socken, genom hvilket fullbordade företag, som åtnjuter ett statslån af 38,000 kronor, tillvunnits eller förbättrats en areal af 146 hektar;

vattenafledning från egor till Karby, Göringe, Nyckelby, Söderby, Råby m. fl. byar och hemman inom Estuna och Lohärads socknar, der 209 hektar åker och äng blifvit torrlagda för en kostnad af 21,500 kronor, som likaledes erhållits ur statens odlingslånefond, hvarefter den förträffliga jorden blifvit fullständigt odlad;

fullständig uttappning af Angarnsjön samt afdikning af närbelägen mark, tillhörande Hacksta, Åsta, Lingsberg m. fl. byar och hemman i Angarns, Vallentuna, Össeby-Garns och Vada socknar, hvilket företag likaledes blifvit fullbordadt och lemnat ett synnerligen godt resultat, i det att omkring 270 hektar utmärkt jord tillvunnits eller förbättrats för en kostnad af 38,000 kronor, hvilka erhållits såsom lån ur odlingslånefonden;

sänkning af Gräsösjön samt Sandasjön och Vestersjön jemte vattenafledning från egor, tillhörande Ronöholm, Gräsö, Sanda, Gräska, Lundås, Forsbol m. fl. byar och hemman inom Hargs och Edebo socknar, hvilket företag, som omfattar en areal af mer än 1,000 hektar, under femårsperioden påbörjats, sedan ett lån af 130,000 kronor blifvit till detsamma beviljadt ur ofta nämnda fond;

sänkning och reglering af Scheboån samt afdikning och odling af nu mycket vattendränkta, men till jordart synnerligen god jord, som har en areal af 182 hektar och för hvars påbörjade torrläggning beviljats ett statslån af ej mindre än 90,000 kronor, enär kostnaderna för detta företag äro ovanligt höga i förhållande till arealen;

vattenafledning från egor till Änö, Uppskedika och Gunbyle byar i Hökhufvuds socken, hvilket företag, som omfattar stora och i allmänhet goda odlingsmarker samt en sammanlagd areal af 264 hektar vattenskadad jord, likaledes påbörjats och erhållit 19,400 kronor såsom lån ur statens odlingslånefond;

sänkning af Ekebynsjön och Garsjön samt afdikning och odling af omkring 200 hektar förträfflig odlings- eller ängsmark, tillhörande Gåsviks, Husinge, Ekeby och Stabby byar samt Broby gård inom Vaddö och Söderby-Karls socknar, hvilket utmärkt goda företag under längre tid hindrats genom rätte-

gång angående nedanliggande vattenverk, men som under perioden påbörjats, sedan vattenverksegarne talan blifvit till alla delar ogillad;

sänkning af sjön Hederviken samt afdikning af närbelägen mark, tillhörande Braheberg, Löfsta, Löfhammar, Närtuna och Skepptuna kyrkoherdeboställen samt Gaddersta, Billsta, Härads-hamra, Bergby m. fl. byar och hemman i Kårsta, Närtuna, Skepptuna och Frösunda socknar, hvilket företag, som likaledes påbörjats, omfattar en areal af ej mindre än 450 hektar, mestadels vattenskadad åker, men äfven någon odlingsmark o. d.;

sänkning af Löhammarsjön och Stockbysjön samt afdikning af deromkring belägen, mycket vattendränkt mark, tillhörande Hargs bruk samt Björsta och Stockby byar inom Hargs socken och omfattande en areal af omkring 600 hektar; samt

sänkning och reglering af Olandsån å en sträcka af 1 $\frac{3}{4}$ mil, der än omgifves af 500 hektar utmärkt god, men tidtals öfversvämmad åker, tillhörande Gimo bruk samt en mängd byar och hemman inom Skefthammars socken af Uppsala samt Hökhufvuds, Börstils och Valö socknar af Stockholms län; dock hafva de båda sistnämnda företagen, som från vissa håll rönt motstånd, ännu icke bragts till utförande, ehuru alla förberedande åtgärder och förrättningar beträffande dem blifvit i laga ordning afslutade.

Rörande den inom länet af *landbruksingenjören* under perioden för olika agronomiska ändamål behandlade egoviddens m. m. meddelas uppgifter i nedanstående *tabell A*.

Från statens *odlingslånefond* hafva följande belopp blifvit beviljade till vattenafledningsföretag inom länet, nämligen:

År 1891	38,800 kronor till 4 företag.
» 1892	174,400 » » 7 »
» 1893	94,000 » » 4 »
» 1894	238,000 » » 3 »
» 1895	46,000 » » 5 »
Summa	591,200 kronor till 23 företag.

Den af Hushållningssällskapet år 1887 upprättade *frökontrollanstalten* i Stockholm har under femårsperioden varit flitigt anlitad. Förutom sitt anslag till frökontrollanstalten har Hushållningssällskapet till kostnadsfria undersökningar af utsäde

från landbrukare inom länet under alla åren anvisat ett mindre belopp. Antalet analyser vid anstalten samt plomberade säckar har under de fem åren varit:

	Analyser.	Plomberade säckar.
År 1891	646	910
» 1892	563	1,129
» 1893	1,060	3,202
» 1894	738	1,607
» 1895	1,001	1,872
Summa	4,008	8,720

Utsädets beskaffenhet har i allmänhet varit tillfredsställande och, hvad baljväxterna vidkommer, rent af god.

Då emellertid, enligt de af frökontrollanstalten årligen utgifna redogörelser, utländskt utsädesfrö ofta utbjudes såsom svensk produktion och äfven såsom sådan försäljes, samt annat dåligt och förlegadt frö likaledes ofta saluhålles, synes anstalten alltjämt hafva en viktig uppgift att fylla i motarbetandet af dylika missförhållanden. Det inflytande anstaltens verksamhet utöfvar på utsädeshandeln sträcker för öfrigt sina verkningar långt vidare än till Stockholms län, då ju nämligen flere af landets större utsädeshandlare drifva sin affärsverksamhet i Stockholm, derifrån således deras varor sedan spridas ut öfver alla delar af landet.

Insigten om värdet af ett godt utsäde för erhållande af värderikare skördar synes också allt mer och mer vinna utbredning bland länets jordbrukare, till hvilket förhållande såväl den verksamhet, frökontrollanstalten utvecklar, som de nästan årligen återkommande, af Hushållningssällskapet anordnade utsädesutställningar lära hafva bidragit.

Vid frökontrollanstalten hafva utom förutnämnda arbeten en del praktiskt-vetenskapliga försök liksom äfven ett antal botaniskt-mikroskopiska undersökningar å kraftfodermedel utförts.

Det äldre *brukningsättet* med 2- till 4-årigt sädesbruk beagnas numera nästan endast inom länets nordligaste del, der allmogen ännu ganska allmänt vidhåller detsamma. Sjuårigt vaxelbruk med särskild s. k. ängscirkulation äfvensom mer eller mindre oregelbundna vaxelbruk äro de mest använda brukningsätten. De förändrade konjunkturerna på spannmålsmarknaden samt ett ökad intresse för husdjurskötsel, kräfande ett rikligare och bättre foder, hafva förmått äfven flertalet af de mindre jordbrukarne att öfvergå från sädesbruket till vaxelbruk med odlade fodervallar.

Åt jordens omsorgsfullare bruk egnar man ock numera större uppmärksamhet än förr, om ock ännu mycket är öfrigt att i detta afseende göra, i synnerhet i fråga om åkerogräsens bekämpande.

Artificiella *gödningsämnen* användas fortfarande i jämförelsevis stor utsträckning. Icke blott innehafvare af större egendomar, utan äfven mindre jordbrukare använda numera allmänt sådana för höjande af jordens afkastningsförmåga. De gynsammaste resultaten af dessa gödningssmedels användning hafva naturligen vunnits företrädesvis å moss- och ängsodlingar, på hvilka jordmåner de ock mest användas.

De naturliga gödningssämnenas värde har af ålder varit erkänt, men om deras fullständiga tillvaratagande och riktiga behandling hafva jordbrukarne i allmänhet haft alltför ringa

Tab. A. Landbruksingenjörens i Stockholms län verksamhet åren 1891—1895.

År	Förändringar.		Förätningsdagar.		Uppgjorda planer för						Summa.	
	Antal.	Antal.	Indelning till omloppsbruk.	Indelning till öppen afdikning.	Åkeromläggning genom öppen afdikning.	vattenafledning från odlingsmark.	vattenafledning från vattenkanaler och åker och odlingsmark.	fosforbrände mark.	sjösänkning.	Under ingenjörens ledning utförda arbeten.		
			Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.	Har.
1891	74	183	—	72	—	1,856	—	2,253	826	5,007		
1892	76	199	—	123	—	992	—	1,707	2,540	5,362		
1893	74	168	160	130	22	1,083	62	1,208	1,858	4,523		
1894	65	177	292	70	—	1,439	85	1,041	2,284	5,211		
1895	72	189	—	53	—	491	46	741	1,850	3,181		
Summa	361	916	452	448	22	5,861	193	6,950	9,358	23,284		

känedom och intresse. Äfven i detta afseende hafva dock för visso betydliga förändringar till det bättre numera inträffat, äfven vid de mindre jordbruken.

Länets mergeltillgångar användas fortfarande mycket sparsamt; endast på enstaka ställen hafva försök med åkerjordens mergling företagits, och hafva dervid goda resultat erhållits.

På flere egendomar i länet upptages och beredes mossjord till *torfströ* eller torfnull. Detta strömedel har visat sig vara synnerligen fördelaktigt såväl under kreatur i ladugårdarna som till inblandning i gödselstaden. Fabriksmessigt tillverkas detta strömedel till försäljning åtminstone på ett ställe inom länet, nämligen vid Älta i Nacka socken.

Nya och tidsenliga *åkerbruksredskap*, såsom sånings-, slätter- och skördemaskiner, hästräfsor, s. k. albionplogar samt harvar af flere nyare konstruktioner, vinna alltjemt ökad användning inom länet, jemväl bland mindre jordbrukare. Äfven ensilagepressar för beredning af surfoder hafva under de senare åren kommit i bruk här och hvar inom länet.

Missväxt har under perioden icke inträffat i någon afsevärd omfattning, dock blef år 1893 inom vissa trakter af Norra Roslags fögderi rätt mycken säd förstörd af frost.

Trädgårdsskötseln bedrivs såsom yrke af ett stort antal trädgårdsmästare i hufvudstadens närhet, särskildt inom Danderyds, Lidingö och Solna socknar, i hvilken sistnämnda socken en stor del af den odlade jorden säges vara använd till trädgårdar och tobaksodling. Men äfven på flere längre från Stockholm belägna ställen, i synnerhet inom Färentuna härad, idkas trädgårdsskötsel såsom yrke och sådan drifves jemväl i mer eller mindre betydande omfattning å ett flertal större egendomar i skilda delar af länet liksom också, om än i mindre skala, för egarnes eget behof å många af de s. k. sommarställen. Jemväl hos mindre jordbrukare synes hägen vaknat för trädgårdsskötsel, så att, då trädgårdar å sådana ställen förr voro nära nog en sällsynthet, förekomma de nu temligen allmänt.

I icke ringa mån har Hushållningssällskapets åtgärd att anställa en *länsträdgårdsmästare*, som mot billigt arfvode går länets jordbrukare tillhanda med biträde och råd, härtill medverkat. Länsträdgårdsmästaren har ock blifvit allt flitigare anlitad, så att Hushållningssällskapet för att kunna tillmötesgå alla framställningar om biträde under de senare åren tidtals måst anlita en extra länsträdgårdsmästare. I hvilken mån länsträdgårdsmästares biträde tagits i anspråk, synes bäst af följande öfversigt angående antalet förrättningsställen och förrättningsdagar under perioden:

	Förrättningsställen.	Förrättningsdagar.
År 1891	70	155
» 1892	76	114
» 1893	85	129
» 1894	105	143
» 1895	101	160
Summa	437	701

Då antalet förrättningsställen under förra femårsperioden utgjorde 262, eller i medeltal 52 årligen, så har antalet förrättningsställen under sista perioden, sasom sagdt, utgjort 437, eller i medeltal om året 87. Antalet förrättningsdagar, som naturligtvis i hög grad är beroende af väderlekens beskaffenhet och den tidrymd, hvarunder i följd af densamma arbeten af

ifrågavarande slag kunna utföras, kan i alla händelser betecknas såsom högt.

Till det ökade intresset för trädgårdsskötseln, som under de senare åren yppat sig, har äfven medverkat det tillfälle att erhålla fruktträd och bärbuskar till lågt pris samt kostnadsfritt biträde för deras utplanterande af länsträdgårdsmästaren, hvilket genom Landstingets och Hushållningssällskapets för sådant ändamål beviljade anslag blifvit beredt mindre bemedlade jordnehafvare, hvarjemte samma förmån äfven kommit skolträdgårdar till godo. Landstingets anslag i detta syfte hafva utgått, första gången år 1892 med 100 kronor och derefter med 200 kronor årligen, medan Hushållningssällskapets utgifter i och för trädgårdskulturen i afjemnade hundratal vexlat mellan 1,400 kronor (år 1891) och 1,900 kronor (åren 1894 och 1895).

Hushållningssällskapets underafdelningar eller *hushållningssällskapens gillena*, som fortfarande utgöra 16, förutom afdelningen för i Stockholm bosatte medlemmar, hafva under perioden utvecklat en liflig verksamhet och bland annat anordnat ett större antal möten med utställningar och prisbelöningar af husdjur, hemslojd, landbruksprodukter samt maskiner. Ett större sådant möte, omfattande flere hushållningssällskapen, var år 1893 af Hushållningssällskapet anordnad vid Rosersberg.

Länets *landtbruksskola*, som hösten 1890 flyttades från Hesselby i Spånga socken till Husby i Munsö socken, har fortgått på sistnämnda plats under samma ledning och med undervisning ordnad efter enahanda grunder som under föregående period. Läringsantalet har hvarterera af åren 1891 och 1892 varit 13, eller en utöfver det reglementsenliga antalet, och derefter 14, hvilka utsetts bland ett flertal sökande. Då kursen är tvåårig, utexamineras halfva antalet årligen, och hafva af de utexaminerade 34 lärlingarne 29 erhållit platser såsom rättare, befallningsmän eller bokhållare, medan 5 återgått till sina hem. Helsotillståndet bland lärlingarne har varit godt, och mot deras uppförande ingenting att anmärka. Vid landtbruksskolan hafva hvarje år utförts jemförande odlingsförsök med olika sädesvarieteteter och potatissorter.

Den i förra berättelsen omnämnda, vid länets folkhögskola å Vaddö år 1889 upprättade *landtmannaskolan* fortgick t. o. m. läsåret 1893—1894. Då emellertid Hushållningssällskapet, med hänsyn till det ringa antalet elever, under sistnämnda läsår endast 3, icke vidare ansåg sig kunna lemna det för statsbidrags erhållande nödiga vitsord om behovet inom orten af dylik skola, och densamma således icke vidare kunde komma i åtnjutande af sådant bidrag, beslöt Landstinget, att skolan skulle med nysnämnda läsår upphöra samt att i stället upprätta den vid landtmannaskolans inrättande indragna andra årskursen vid folkhögskolan, der äfven undervisning i till landtushållningen hörande ämnen meddelas.

Mejeristationen å Berga i Vesterhaninge socken eger fortfarande bestånd, och har derstädes hvarje år meddelats undervisning åt 2 qvinliga mejerielever. Undervisningen har bestridits dels af stationens föreståndare, kaptenen C. G. Bredberg, dels af biträdande lärare samt en mejeriföreständerska. Till stationens mejeri inkommo under perioden omkring 2,800,000 kilogram mjölk, hvaraf största delen förarbetades till smör och ost.

Dagsverksprisen och *tjenstehjonslönerna*, till storleken vexlande i olika delar af länet, torde i allmänhet något stigit under perioden. Så angifves årslön för dräng i husbondens kost till

175—200 kronor och för piga till 70—100 kronor. Värde af stat och lön för dräng torde kunna upptagas till 390—400 kronor och för piga till 270—290 kronor. Dagsverksprisen sägas vanligast utgöra: för en man 1.75—2.00 kr. under sommaren och 1.25—1.50 kr. vintertiden, samt för en kvinna ungefär hälften mindre.

B) Husdjursskötsel. Beträffande dervid först *hästafveln* intager denna numera en jämförelsevis hög ståndpunkt i länet, och intresset för denna gren af husdjursskötseln är i jemnt stigande, särskildt i fråga om uppfödande af gröfre hästar. Den af Hushållningssällskapet under en lång följd af år vidtagna åtgärden att från utlandet inköpa hingstar, som sedermera utstationeras på olika ställen inom länet, har i ej ringa grad bidragit till hästafvelns främjande. I detta afseende är att nämna, att under perioden 11 beskällare, samtliga af ardenerras, blifvit inköpta och utställda i länet. De genom anslag från staten, Landstinget och Hushållningssällskapet anordnade årliga häst-premieringarna hafva också verkat höjande på hästafveln.

Hvad särskildt Södertörn beträffar, har en der, under namnet »Stockholms häradss hästvänner», bildad förening inlagt förtjenst om hästafveln i orten och med sitt arbete också redan vunnit märkbara resultat.

Vid de numera till ett antal af 8 uppgående uppvisnings-ställena inom länet hafva uppvisats och premierats följande antal hästar:

År.	Uppvisade.			Premierade.		
	Hingstar.	Fölston.	Unghästar.	Hingstar.	Fölston.	Unghästar.
1891	43	101	180	26	41	82
1892	33	116	176	21	48	60
1893	35	97	222	20	45	79
1894	30	92	160	29	39	71
1895	29	112	180	17	52	68
Summa	170	518	918	113	225	360

Härvid är att märka, att af de uppvisade hästarne har utom de premierade ofta ett stort antal blifvit godkändt, men af brist på medel icke kunnat erhålla pris.

Nötboskapskötseln har i likhet med hästafveln gjort väsentliga framsteg under perioden. De låga pris på spanmål, som under en följd af år varit rådande, hafva förmått landtbrukaren att i framställande och försäljning af ladugårdsprodukter söka ersättning för den minskade inkomsten af spanmålsproduktionen.

Hushållningssällskapet har fortfarande sökt befordra nötboskapskötseln genom att inköpa och till landtbrukare inom länet på billiga villkor öfverlåta goda afvelsdjur, dervid numera uteslutande sådana af ayrshireras spridas.

Premiering af nötboskap fortgick inom länet till år 1892 på samma sätt som förut d. v. s. omfattade endast prisbelöning af tjurar. Men från och med nämnda år har nötboskaps-premieringen varit anordnad i öfverensstämmelse med det af Eders Kungl. Maj:t den 13 november 1891 fastställda reglemente för den med statsmedel understödda nötboskapspremieringen inom riket. De till dessa premieringar anslagna belopp hafva utgjort:

K. Maj:ts Befallningshafvandes jemårsberättelser 1891—1895. Stockholms län.

	Af staten. Kr.	Af landstinget. Kr.	Af hush.-säll- skapet. Kr.
År 1892	1,200	—	2,000
» 1893	1,200	1,000	1,000
» 1894	1,100	1,000	1,000
» 1895	1,200	1,000	1,300

Att denna premiering är egnad att i hög grad främja nötboskapsafveln och nötboskapskötseln, är otvivelaktigt, och framgår jemväl af den lifliga och tilltagande anslutning, som ifrågasvarande uppvisningar rönt; i hvilket afseende hänvisas till följande, öfver antalet uppvisade och premierade djur upprä-tade tabell:

År.	Uppvisade djur.		Premierade djur.	
	Norra pre- mierings- distriktet.	Södra pre- mierings- distriktet.	Norra pre- mierings- distriktet.	Södra pre- mierings- distriktet.
1892	255	—	189	—
1893	—	676	—	525
1894	1,357	—	756	—
1895	—	1,210	—	654
Summa	1,612	1,886	945	1,179

Då erfarenheten visat, att ett ökad antal uppvisningsställen befämjar premieringens utveckling, har en tillökning af antalet uppvisningsplatser åren 1894 och 1895 egt rum, så att premiering de senaste åren såväl i Norra som i Södra distriktet skett å 24 platser.

Af de inom länet förekommande utländska kreatursraserna synes den ostfrisiska fortfarande hålla sig uppe i ungefär samma antal som vid periodens början, samtidigt med att ayrshirerasen vinner ökad utbredning. Vackra resultat af det arbete. Hushållningssällskapet nedlagt på spridande af sistnämnda ras, hafva visat sig särskildt inom Frösäkers Norra hushållningssälls- distrikt.

Mjölkhushållningen är för jordbruksnäringen inom länet af mycken betydelse. En stor quantitet mjölk försäljes i Stockholm såväl till dervarande stora mejeribolag som till enskilde. Förutom till Stockholms mjölkförsäljningsaktiebolag hörande 3 mejerier och 18 större mjölkupphemtningsställen inom länet samt utan inberäkning af 2 andra i Stockholms stad belägna mejerier, finnas inom länet 41 mejerier och 6 större mjölkuppsamlingsställen.

Att med siffror närmare angifva utvecklingen af mjölkproduktionen vore naturligtvis högst vanskligt, men med bestämdhet läser dock kunna sägas, att denna produktion alltjemt är i ej obetydligt tilltagande.

Får- och svinskötseln har ännu icke lyckats tillvinna sig någon mera nämnvärd uppmärksamhet; i synnerhet gäller detta omdöme fårskötseln, som synes nästan vara i aftagande. Med undantag för ett mindre antal ställen, deribland Bergshamra i Solna socken, Gustafsberg i Vermdö socken, Forsmark i Forsmarks socken och Lundås i Edebo socken samt Löfsta i Jerfälla socken — om hvilket sistnämnda vidare här nedan — drifves ej ens å de större egendomarne i länet någon mera betydande svinafvel.

Deremot hitföres från Skåne, i synnerhet höst- och vartiden, ett stort antal spägrisar, hvilka sedan vid jernvägsstationerna bortauktioneras. Särskildt uppgifves afsättningen af sådana vara stor inom mellersta och södra delen af länet.

Såsom ofvan nämndes, eger svinafvel i större skala rum vid Löfsta. Enligt med Stockholms stad afslutadt kontrakt har nämligen aktiebolaget Särimer under år 1895 öfvertagit alla från Stockholm till Löfsta utförda sopor och tillgodogör sig dessa i första rummet genom att med den i soporna ingående betydande mängden köksaffall utfodra svin. Dessa få dervid gå omkring i frihet på de för soporna afsedda afstjelningsplatserna, dit nya laster dagligen ankomma, och sjelfva uppsöka i soporna inblandade köksafskräden. Till skydd mot regn och köld äro åt svinen, hvilkas antal stundom uppgått till omkring 2,000, uppförda skjul med nödig lägerstad. Fläsket af dessa svin lär i allmänhet exporteras till Tyskland.

Fjäderfäkötseln omfattas fortfarande med intresse och på icke så få ställen hållas goda förädlade hönsraser. Väl inrättade hönsbushus finnas äfven flerstädes, der hönsen erhålla en ändamålsenlig och för ett rätt tillgodogörande af deras afkastningsförmåga lämplig vård.

Det intresse för *biskötseln*, som för ett tiotal af år sedan visade sig i åtskilliga delar af länet, tyckes numera icke förefinnas i någon anmärkningsvärdare grad, hvartill anledningen delvis torde få sökas deri, att väderleken under flere år icke varit för biskötsel lämplig.

Afsättningsorterna äro i hufvudsak desamma som under förra perioden. Såsom sådana vinna naturligtvis äfven de tillväxande samfälligheterna mer och mer betydelse, hvar och en för sin ort.

Af *smittosamma sjukdomar* bland husdjuren är det egentligen endast mjeltbrand, som uppträdt i mera nämnvärd omfattning, men af denna hafva fallen varit långt flere än under föregående period och äfven epidemiska yttringar å åtskilliga platser förekommit. I allmänhet har det dock lyckats Länsstyrelsen att genom ett snabbt ingripande begränsa sjukdomen till enstaka fall.

Orsaken till nämnda ökning af mjeltbrandsfallen, och särskildt till de epidemiska yttringarna af denna sjukdom, lärers hufvudsakligen vara att söka i vissa djuregares underlåtenhet att i tid anmäla utbrotten, en försumlighet som naturligtvis oftast är föranledd af fruktan för de med spärrningsåtgärderna förenade kostnader och olägenheter.

Under senaste tiden har fråga uppstått om bildandet af ett bolag för försäkring mot mjeltbrandsskador inom länet, och äro förslag till stadgar för bolaget under utarbetande.

Bland den här ofvan omnämnda svinhjorden vid Löfsta inträffade under vintern 1895—96 svårartad sjuklighet, och ett betydande antal svin dogo. Sedan Länsstyrelsen i anledning här af förordnat länsveterinären att undersöka förhållandena på platsen och han dervid funnit behof af extra veterinärs anställeland vid Löfsta, så har, efter det Länsstyrelsen härom gjort underdånig anmälan, Eders Kungl. Maj:t genom nådiga kungörelsen den 7 februari 1896 bemyndigat Medicinalstyrelsen att vidtaga alla de åtgärder, som funnes nödiga för sjuklighetens hämmande eller förebyggande af dess utbredning; och lärers Medicinalstyrelsen lemna vidare redogörelse i ämnet.

Det i förra femårsberättelsen omförmälda *Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget* har under perioden börjat att vinna

ökad tillslutning inom länet, som bevis hvarpå må anföras, att, medan de till indrifning i sammanhang med kronoutskylderna utdebiterade afgifterna för år 1892 utgjorde endast 1,963 kronor, uppgingo de för år 1895 till 12,700 kronor.

C) och D) **Skogshushållning och rofdjurs dödande.** Härom afgifver Domänstyrelsen ärligen underdånig redogörelse, till hvilken Länsstyrelsen tillåter sig hänvisa för dessa frågors be-lysning, utöfver hvad här nedan meddelas.

De *allmänna skogarne* inom länet, till antalet 313, omfatta en areal af 27,993 hektar, hvaraf de under skogsstatens vård och förvaltning stående, eller Lofö kronopark, från arrende undantagna domänskogar och häradsallmänningar, utgöra 3,425 hektar samt de under skogsstatens uppsigt och kontroll varande uppgå till 24,568 hektar.

För dessa skogars vård och bevakning finnas 1 ordinarie och 1 extra jägmästare, den senare såsom assistent å reviret, hvarjemte 6 ordinarie kronojägare och, för häradsallmänningarne, 5 kronoskogvaktare äro anställda.

Skogsskötseln å de *enskildes skogar* bedrifves i allmänhet på ett för skogarnes framtida bestånd mindre lämpligt sätt. Skogsafverkningar hafva nämligen flerstädes, särskildt inom vissa delar af norra Roslagen och Södertörn, företagits i större utsträckning, än som motsvarar skogarnes tillväxt, och tillgången på gröfre och värdefullare virkesslag förminsas allt mera. Faran för skogarnes framtida bestånd ligger dock mindre i den stora öfverafverkning, som i allmänhet planlöst bedrifves, utan mera i uraktlåtenheten att genom vare sig åtgärder för sjelfsådd eller skogsodling efter afverkningar befrämja skogens återväxt. På flere, företrädesvis större, egendommar är dock en ordnad skogsskötsel med nödiga åtgärder för återväxten införd.

Hushållningssällskapet, som i mån af tillgångar sökt främja skogsodling och en bättre skogsvård i allmänhet, har under denna femårsperiod på samma sätt som under de närmast föregående sökt uppmuntra till skogsodling å afverkade skogsmarker genom att tillhandahålla skogsplantör och plantor gratis, äfvensom frö kostnadsfritt till den mindre skogsegaren samt mot halfva inköpspriset till större jordegare.

Att döma efter storleken af den areal, som för hvarje år genom Hushållningssällskapets medverkan undergått skogsodling, skulle intresset för skogsskötseln vara i stigande, såsom bevis hvarpå må nämnas, att den skogsodlade arealen utgjorde

År 1891	122 hektar,
» 1892	117 »
» 1893	134 »
» 1894	168 »
» 1895	158 »

medan motsvarande tal under förra femårsperioden voro 36, 62, 54, 64 och 134 hektar.

Skogsodlingsåtgärderna hafva handhafs af en utaf Hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedd komité och arbetena öfvervakats af jägmästaren i länet. Till arbetenas ledning har ett obestämdt antal skogsplantörer anlitats. De till skogsodlingens befrämjande af staten, landstinget och hushållningssällskapet beviljade anslag hafva vexlat mellan år 1891 tillsammans 2,836 kronor och år 1895 tillsammans 2,584 kronor.

Mera nämnvärda *skogseldar* hafva under perioden förekommit endast å hemmanet Vinarn i Sorunda socken och vid Nystugan å Finsta egor i Skederids socken, genom hvilka afbrändes å förra stället omkring 14 hektar och å det senare 5 hektar skogsmark.

På derom väckt motion beslöt 1893 års landsting, att för hvarje *räf*, som inom länet *dödades* under tiden från den 15 mars till den 15 augusti, skulle under åren 1894—96 utgå af landstingsmedel en *premie* af 1 krona, samt anvisade för sådant ändamål ett årligt förslagsanslag af 500 kronor. Här af hafva i dylika premier utbetalats 142 kronor år 1894 och 206 kronor år 1895.

E) Bergs- och brukshandtering. I dessa ämnen afgifver Kommerskollegium utförliga årsberättelser, till hvilka Länsstyrelsen derföre tillåter sig hänvisa; och får Länsstyrelsen i öfrigt åberopa nedanstående, af vederbörande bergmästare upprättade tabeller och i sammanhang dermed lemnade meddelanden angående dessa näringsgrenars tillstånd inom länet under den sist förflytna perioden.

Malmfångsten — deruti äfven inbegripna plockmalm och separerad malm ur äldre varp — vid länets grufvor framgår af följande tabell:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.	Ton.
Gamla Rörbergsgrufvan i Valö sn	330	1,900	2,800	3,510	2,640
Vigelsbo grufvor i » »	8,187	11,373	8,727	8,709	7,004
Björsta grufva i Hargs sn . . .	86	—	—	—	—
Jacob Edsbergs grufva i Börstills sn	1,446	2,685	2,415	1,716	889
Skedikå » i » »	2,628	3,352	4,527	3,549	3,502
Kohags » i » »	123	2,552	2,616	1,278	346
Herrängs grufvor i Häfverö sn .	2,769	3,063	3,080	1,092	6,228
Summa	15,569	24,925	24,165	19,854	20,609

Inom länet funnos vid 1895 års slut 89 särskilda grufvetutmål, hvar af 86 innehöllo jernmalm och 3 annan malm. Af dessa utmål voro under samma år 53 försvarade genom arbete, de flesta dock utan malmfångst, 16 försvarade genom erläggande af afgift samt 20 utmål under hvilostånd. Under hela femårsperioden hafva tillkommit 11 nya utmål, hvaremot 9 äldre utmål anmälts såsom sönade.

Drifkraften har vid de flesta grufvorna varit ånga; och användes år 1895 vid grufvorna 6 ångmaskiner om tillsammans

99 hästkrafter. Vid Herrängs gruffält användes dessutom under år 1894 två ångmaskiner om 30 hästkrafter för att drifva ett der uppfördt anrikningsverk för jernmalm, bestående af krossverk och 2 magnetiska malmseparatorer. Verket, som visade sig vara i behof af ombyggnad i vissa delar för att blifva fullt ändamålsenligt, har af denna orsak ej varit i gång under år 1895.

Tackjerns- och gjutgodstillverkningen har vid länets 2 i gång varande masugnar utgjort:

	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
<i>Tackjernstillverkning.</i>					
Edsbro masugn i Edsbro sn	2,765,788	3,161,258	3,374,114	3,106,493	854,500
Lenna masugn i Almnuge »	1,648,350	1,507,139	2,243,175	1,640,930	1,723,745
Summa	4,414,138	4,668,397	5,617,289	4,747,423	2,578,245
<i>Gjutgodstillverkning.</i>					
Från masugnen (inr. i föreg.)	15,430	58,054	—	—	—
Vid Schebo bruk, genom tackjerns omsmältning.	—	126,406	84,687	108,091	88,394
Summa	15,430	184,460	84,687	108,091	88,394

Vid Vellnora masugn i Knutby socken har blåsning icke egt rum sedan år 1890 och lär denna masugn numera vara i obrukbart skick.

Sedan bruksrörelsen vid Bränninge bruk i Tvetå socken från och med år 1889 varit nedlagd, har vid de egentliga jernbruken (dit gjuterier och mekaniska verkstäder ej räknas) gjutgodstillverkning i kupolugn förekommit endast vid Schebo bruk.

Tillverkningen af *smältstycken* och *stångjern* har egt rum vid nedannämnda 4 bruk, af hvilka det vid Rånäs dock de två senaste åren varit nedlagdt.

De tillverkade kvantiteterna utvisas af nedanstående *tabell B*.

Vallonsmälthärdar finnas vid Hargs, Forsmarks och Rånäs bruk, 3 vid det förstnämnda och 1 vid hvardera af de två sistnämnda bruken. Schebo bruk åter är försedt med 6 lanca-shiresmälthärdar samt valsverk.

Af den i tabellen angifna kvantitet smältstycken har en del användts för stångjernstillverkningen och den öfriga delen tillverkats för export.

Drifkraften är vid Forsmarks bruk endast vatten samt vid de öfriga bruken dels vatten och dels vid behof äfven ånga, för hvilket senare ändamal år 1895 vid dessa bruk funnos 5 ångmaskiner om tillsammans 90 hästkrafter.

Tab. B.

Tillverkning af smältstycken och stångjern i Stockholms län åren 1891—1895.

	År 1891.		År 1892.		År 1893.		År 1894.		År 1895.	
	Smältstycken.	Stångjern.	Smältstycken.	Stångjern.	Smältstycken.	Stångjern.	Smältstycken.	Stångjern.	Smältstycken.	Stångjern.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Forsmark	295,000	273,863	381,720	355,000	299,600	267,500	273,901	236,551	212,993	188,864
Harg	617,000	541,110	578,700	511,316	654,100	517,244	870,650	708,121	544,520	395,432
Schebo	2,492,754	92,158	2,784,704	371,150	2,647,014	144,124	2,338,560	195,796	407,446	745,906
Rånäs	418,800	374,000	347,200	310,000	356,762	314,950	—	—	—	—
Summa	3,823,554	1,281,131	4,092,324	1,547,466	3,957,476	1,243,818	3,483,111	1,140,468	1,164,959	1,330,202

Någon jernmanfakturtillverkning har ej drifvits vid något af förenämnda verk.

Vid det under Forsmarks bruk lydande Johannisfors manufakturverk hafva under åren 1891—1893 i medeltal pr år tillverkats 2,311 kg. vallonformar af koppar.

Antalet af de vid bergs- och bruksrörelsen anstälde arbetare har i medeltal per år under femårsperioden varit:

	Manliga. Öfver 18 år.	Manliga. Under 18 år.	Qvinliga.	Summa.
Vid grufvorna	232	42	2	276
> jernverken	157	37	—	194
Summa	389	79	2	470

Af sådana olycksfall bland arbetare, som medfört dödlig utgång eller men för lifstiden, hafva för hela femårsperioden blifvit anmälda 4 fall, dervid i 2 fall personer blifvit dödade, båda vid grufarbete, och i 2 fall personer förorsakats skada för lifstiden.

Kalkstensbrytning och kalkbränning samt brytning af *quartz* och *füllspat* hafva förekommit hufvudsakligen å samma ställen samt med liknande omfattning som under föregående period.

F) Fabriker, manufaktur och handverk. Med hänvisning, jemväl i hvad dessa ämnen angår, till Kommerskollegii årsberättelse torde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kunna inskränka sig till följande meddelanden.

Under perioden hafva tvenne nya större *stenhuggerier* uppstätt, det ena vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt i Sänga socken, hvarom vidare i afdelningen 6. Politi förmåles, och det andra vid Norrgården inom Hillersjö by i Hilleshögs socken, der direktören A. G. Förselius sedan år 1893 drifver tillverkning af gatsten, trappsten m. fl. stenhuggeriarbeten.

I Vårdinge socken har under perioden börjat bearbetas ett kalkstens- och marmorbrott, hvarvid sysselsättes en arbetsstyrka af omkring 20 man. Den erhållna blåaktiga marmorn lär finna god afsättning till trappor och ytterbeklädnad af husväggar.

Tegeltillverkningen nedgick under periodens midt; så var densamma t. ex. vid Smedby i Österåkers socken, der årliga medeltillverkningen brukat uppgå till omkring 1,800,000 tegel, i följd af bristande afsättning nedlagd under åren 1893 och 1894, och samma förhållande egde under åren 1891—1894 jemväl rum vid Ålstäkets eljest ganska betydande tegelbruk i Vermdö socken. Under senaste tiden har ifrågavarande tillverkning dock ånyo stigit i betydande grad, naturligtvis föranledt af den, särskildt från och med år 1895, lifligare byggnadsverksamheten inom hufvudstaden.

Nyanlagd under perioden är Marichälls tegelbruk i Bromma socken, som är afsedt att drifvas året om med en produktion af 3—4 millioner tegel. För underlättande af transporter till och från detsamma har dess egare, aktiebolaget Mariehälls tegelbruk, latit uppmuddra Bällstaviken och under år 1895 utverkat sig tillstånd att på egen bekostnad omlägga den s. k. Bällsta bro. Detta arbete, som medfört en ganska afsevärd kostnad, har under år 1896 äfven blifvit utfördt och den förutvarande fasta träbron utbytt mot en rullbro af jern.

Å fabriker och industriela anläggningar, som under perioden tillkommit, är redan vid redogörelsen för byggnadsverksam-

heten nästan fullständig uppgift lemnad. Utom de der uppräknade äro att märka aktiebolaget Fredfors i Bromma socken belägna fabrik för tillverkning af maskinremmar och maskintillbehör, Impregneringsfabriken Svea i Solna socken och Kahns rullgardinsfabrik i Sundbyberg.

Till omfattningen mest betydande af dessa nya anläggningar äro — jemte de båda vid Sollentunaholm och Jästängen anlagda fabriker för tillverkning af jäst och brännvin — Södertelge vagnfabrik, som har en årlig tillverkning af omkring 200 jernvägs- och spårvagnar och lemnar sysselsättning åt öfver 100 arbetare, samt aktiebolaget Ekmans mekaniska snickerifabrik eller, såsom bolaget efter en år 1894 skedd ombildning heter, Ekmans nya snickerifabriks aktiebolag.

Detta bolag, som förut varit förlagdt inom Stockholms stads område, öfverflyttade under åren 1891—1892 sin fabrik och hufvudkontoret till Solna socken, der bolaget nu drifver rörelse, sysselsättande 3- till 400 man.

Bland industriela anläggningar, som under perioden *upplöft*, böra nämnas Sundbybergs hattfabrik och Uddby qvarnverk, det sistnämnda efter att under juni månad 1895 hafva härjats af våldeld, dervid verkets samtliga byggnader och maskiner m. m. äfvensom inneliggande spanmålslager, tillhoppa brandförsäkradt för 730,000 kronor, blefvo lågornas rof.

I fråga om *hemslöjden* är sedan nästföregående femårsperiod intet annat af vigt eller intresse att nämna, än att den af Landstinget samt Hushållningssällskapets förvaltningsutskott till-sätta centralkomitén för hemslöjdens befrämjande fortsatt sitt arbete för densamma i och genom skolorna. Verkningarne af komiténs bemödanden och det allt mer stegrade intresset för slöjden framgå af följande öfver de af centralkomitén åren 1891—1895 understödda slöjdsolor uppgjorda tabell, i hvilken för jemförelse äfven införts motsvarande i senaste femårsberättelsen förekommande siffror för år 1890:

År.	Kommuner med slöjd- skolor.	Antal lärare.	Antal lärarinnor.	Antal skolbarn.	
				Gossar.	Flickor.
1890	34	36	38	513	600
1891	35	37	48	606	870
1892	36	41	47	605	819
1893	37	44	54	715	960
1894	37	44	47	702	851
1895	41	46	52	756	972

I sina till Landstinget afgifna berättelser har centralkomitén också kunnat vitsorda, att ett stegradt intresse för hemslöjden i flere hänseenden visat sig, såsom genom större medverkan fran kommunernas sida, befrämjandet af ökad undervisningstid samt ett mer och mer lifligt deltagande i de vid hushållningssällskapets möten anordnade utställningar af hemslöjd.

Äfven under denna period, nämligen åren 1893 och 1895, hafva vid Gustafsberg anordnats lärokurser i slöjd för länets folkskolelärare. Genom de salunda fortgående kurserna hafva ökade och mera mångsidiga lärarekrafter blifvit spridda allestädes i länet och i följd häraf har undervisning i någon särskild gren af hemslöjd genom kringresande undervisare icke ansetts nödig. Deremot har med hänsyn till det ökade antalet skolor och vigten af förnyade inspektioner å desamma Landt-

bruksstyrelsen på derom gjord hemställen förordnat statens slöjd-instruktör att under innevarande år verkställa inspektion å slöjdskolorna inom länet.

I fråga om *jagten* och dess idkande samt tillgången på villebråd hafva under denna period några förändrade förhållanden ej inträdt.

Det inom länet viktigaste och mest inkomstbringande *fisket* är liksom förut strömmingsfångsten, som fortfarande drifves på de af ålder använda sätten och under här ifrågavarande tid utfallit öfver medelmåttan med undantag af år 1895, då fisket i allmänhet var föga gifvande.

Af Landstinget har ärligen anordnats utställning och prisbelöning af saltad strömming, åren 1891—1894 i Norrtelge och år 1895 i Öregrund, med det gynsamma resultat, att den till täfning anmälda strömmingen de senaste åren varit så jemnt och väl beredd, att en viss svårighet mött att framför de öfriga med pris utmärka några vissa utställare, hvarför också de utfästa prisen fördelats mellan ett större antal täffande.

I länet mellersta skärgård har befolkningen sedan gammalt pläгат fånga strömming under isen med stora vinternotar och genom fångstens försäljning färsk i hufvudstaden förskaffat sig god inkomst, så att det t. ex. icke varit ovanligt, att hvarje notlag under vintermånaderna afytttrat strömming för 3- till 4,000 kronor.

Detta fiske, som utgjort sina idkares förnämsta, för att icke säga enda inkomstkälla, synes nu på väg att delvis omintetgöras genom den alltmere tilltagande vintertrafiken med isbrytande ångbåtar; och det är därför med bekymmer, som egarne till de utmed segelleden liggande hemmansdelar emotse den tid, då Stockholm erhåller sin nya isbrytarebåt, som ju är afsedd att hålla segelleden öppen äfven under de strängaste vintrar.

Inom Singö, Vaddö och Vätö socknar idkas under augusti och september månader ett ganska indräktigt ålfiske medelst hommor eller ryssjor, hvilket fiske under de sista åren betydligt tilltagit, så att, under det förut sådana hommor funnos endast i trakten af Grisslehamn och äfven der blott i ett ringa antal, numera inom nämnda tre socknar användas omkring 600 stycken, med hvilka under senaste året skola hafva fångats 13- till 14,000 kilogram ål.

Tillväxten af detta fiske är hufvudsakligen beroende derpå, att tyska uppköpare numera med sina fisksumpar utsträcka färderna ända upp till denna skärgård, och der till pris af 1.25—1.30 kronor för kilogram uppköpa ålen.

Lockade af den sålunda öppnade utsigten till god förtjenst, hafva fiskevattensinnehafvare äfven i mellersta skärgården, särskildt invid Kanholmsfjärden, på sista tiden gjort försök att med ofvannämnda slags redskap fånga ål; och hafva dessa försök utfallit särdeles lyckligt, hvadan man torde kunna antaga, att inom en ej alltför aflägsen framtid lönande ålfisken komma att uppstå äfven i denna del af skärgården.

Laxfiske med drifgarn och linor har idkats vid Landsort och Grisslehamn och i synnerhet åren 1892 och 1895 vid sistnämnda ställe varit gifvande.

Det s. k. fjällfisket, eller fångsten af aborre, gädda, braxen, id och mört, har i allmänhet varit under medelmåttan och synes, särskildt hvad Mälaren och skärgården beträffar, vara i ständigt aftagande, hvartill orsakerna i främsta rummet torde vara bruket af not och s. k. storryssjor under fiskens lektid samt den tillväxande ångbåtstrafiken.

Till skyddande af fjällfisket i saltsjön hafva fiskevattens-egarne inom Vermdö skeppslag och Ljusterö socken öfverenskommit att från den 10 maj till den 24 juni eller den del af året, då de flesta der förekommande fiskarter hafva sin lektid, icke använda not i andra varp än de mera uteslutande för strömmingsfångst afsedda samt att icke under någon tid af året begagna storryssjor, hvilken öfverenskommelse af Länsstyrelsen den 2 juli 1892 faststälts; och hafva sedermera de s. k. strömmingsvarpen inom området blifvit utprickade.

Likaledes hafva på derom gjord framställning stadgar för bedrivande af fisket vid stränderna i saltsjön utanför Sotholms och Öknebo härad samt Grödinge socken i Svartlösa härad af Länsstyrelsen faststälts genom resolution den 15 februari 1893.

Från Mellersta Roslags fögderi förmåles, att strandegarne vid ortens insjöar börjat mera än tillföre tillgodogöra sig fisktillgången, att tillsyningsmän flerstädes i kommunerna blifvit tillsatta för öfvervakande, att olaga redskap ej användas, samt att fisktillgången också synes hafva förbättrats; i hvilket afseende framhålles, att Rånäs bruks, förut såsom värdelöst ansedda, fiskevatten numera är utarrenderadt mot ett årligt belopp af 500 kronor. Från samma fögderi säges jemväl, att kräftfisket mångenstädes i trakten visat sig synnerligen inkomstbringande, och uppgifves exempelvis, att en person skulle under år 1895 hafva till Stockholm försålt kräftor för omkring 3,000 kronor.

Beträffande *skepps- och båtbyggeri* äro hufvudsakligen att omnämna de vid Bergsunds mekaniska verkstads aktiebolag tillhöriga Fimboda slip i Nacka socken utförda arbeten.

Jemte det ett stort antal fartyg der undergått mer eller mindre omfattande reparationer, hafva från verket levererats 2 för fraktfart å Kaspiska hafvet afsedda lastångare om 400 å 600 ton. Mest betydande af arbetena derstädes äro dock de för statens räkning beställda pansarbåtarna Thule och Oden, den förre levererad under perioden och den senare under byggnad sedan hösten 1894.

Byggande och reparationer af fartyg hafva derjemte, förutom bland skärgårdsbefolkningen för dess eget behof, egt rum vid Liljeholmen och Löfholmen samt vid Ekensberg och Sättra varf i Brännkyrka socken äfvensom vid Fällnäs i Sorunda socken.

Bränvinstillverkning har drifvits vid Enskede i Brännkyrka socken under hela perioden samt vid 2 nyanlagda brännerier, nämligen Sollentunaholm i Sollentuna socken af Stockholms norra jästaktiebolag, sedan den 3 maj 1893, och å Jästängen i Nacka socken af Bageriidkarnes jästaktiebolag, från den 28 juni 1894.

Påförd tillverkningskatt samt kontrollkostnad, arfvode eller annan ersättning till öfverkontrollören deri ej inberäknad, hafva vid dessa brännerier tillhoppa utgjort:

	Tillverkningskatt. Kronor.	Kontrollkostnad. Kronor.
År 1891	175,755 50	3,797 —
» 1892	139,837 10	3,832 20
» 1893	443,513 55	6,074 —
» 1894	776,763 60	9,234 70
» 1895	937,524 20	11,395 00

Det allmänna bränvinsnederlaget vid Reymersholm har under hela perioden varit användt.

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) **Landtkommunikationer.** Föreskrifven **tabell 2** angående allmänna vägar och skjutsning bifogas och återopas.

Enligt hvad som framgår af tabellen, förefinnes vid jämförelse med den tabell rörande *vägarna* inom länet, som åtföljde den sist afgifna berättelsen, fortfarande skiljaktighet i fråga om dessas längd. Att för närvarande orsaken härtill i väsentlig mån är att söka i tillämpningen af nya väglagen, torde vara ovedersägligt, och lär bristen i det ifrågavarande afseendet ej blifva afhjelpat förr, än efter det nya vägdelningar allmänt kommit till stånd.

De under perioden tillkomna nya bygdevägarna utgöras af: 0,8 mils väg, som anlagts från Hargs station förbi Hargs hamn till Edebo sockengräns för en sammanlagd kostnad af 24,842 kr. 27 öre, deraf statsmedel 16,200 kronor, bidrag från Hargs kommun 4,618 kr. 80 öre och tillskott från enskilde 4,023 kr. 47 öre; omkring 0,5 mils väg, som anlagts från Rånäs jernvägsstation till Visnare skolhus i Fasterna socken på bekostnad af Rånäs bruk och några andra jordegare; något öfver 0,3 mils väg, som anlagts emellan bryggorna vid Noor och Rörvik i Roslags-Bro socken och hvartill erhållits bidrag af statsmedel med 6,800 kronor; samt väg å Ljusterön till en längd af 1,1 mil, för hvilken väg emellertid, när socknemännen medverkat medelst körslor och dagsverken, kostnaden ej kan uppgifvas. Åtskilliga vägbyggnadsföretag hafva derjemte under perioden påbörjats, såsom å Gräsö samt för utförande af en vägsträcka om 0,5 mil emellan Kristineholm och Lohärads kyrka.

Af vägförbättringarna tillhöra en Åkers skeppslag, hvarest vägen emellan Roslags-Kulla och Riala kyrkor blifvit omlagd för underlättande af trafiken till Rö jernvägsstation, och en Ingarö socken, hvarjemte i Öknebo härad den s. k. Dalkarlsbergschausséen å landsvägen emellan Södertelge och Pilskrogs gästgifvaregård under år 1894 omlagts; och hafva kostnaderna för dessa företag gäldats med statsmedel, 8,500 kronor för den första och 4,400 kronor för den andra vägomläggningen, med kommuners medel, 3,500 kronor för den första och 1,645 kr. 44 öre för den andra omläggningen, samt med häradets medel, omkring 1,000 kronor för omläggningen af chausséen.

Halls gästgifvaregård har under perioden återupptagits och är vid Svartsjö sedan den 1 november 1892 inrättad skjutsstation. I följd häraf är antalet *skjutsanstalter* inom länet numera 72. Af dessa äro 8, från hvilka skjutsas både till lands och sjös, i den nu bifogade tabellen likasom i den förra upptagna endast bland skjutsanstalter för landskjuts.

Allenast vid 5 sjögästgifverier och 1 sjöskjutsstation har entreprenad icke kommit till stånd för nu löpande entreprenadperiod, som omfattar en tid af fem år från den 1 november 1892.

Sammanräknade årliga beloppet af bidragen till skjutsentreprenaderna utgjorde vid 1895 års slut 8,405 kronor. Högsta bidragen utgingo till Gustafsbergs gästgifvaregård 500 kronor och till Ensta gästgifvaregård 400 kronor, samt det lägsta, 15 kronor, till Bladåkersbys skjutsstation.

Kungs- eller kronoskjuts har under perioden icke förekommit.

Vid ordnandet af de *nya väghållningsdistrikten* enligt 1891 års väglag har i allmänhet hvarje härad och hvarje skeppslag fått utgöra ett distrikt. Undantag från denna regel hafva dock

gjorts, i det att särskilda distrikt bildats af Hökhufvuds, Valö och Forsmarks socknar, af Hargs och Edebo socknar, af Vaddö och Häfverö socknar, af Österåkers, Riala och Roslags-Kulla socknar samt, hvar för sig, af Börstils, Gräsö, Singö, Roslags-Bro, Vätö och Ljusterö socknar, hvarjemte väghållningsdistrikten i Vestra fögderiet af Eders Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 7 november 1895 bestämts skola omfatta samma socknar, som i Eders Kungl. Maj:t underställt förslag till förändrad indelning af fögderiets länsmansdistrikt upptagits såsom tillhörande dessa. I de flesta af de sålunda nybildade distrikten hafva äfven nya vägdelningar påbörjats. I Svartlösa härad, der vägdelningsfrågan kommit längst, är den dock beroende på Kammarkollegii pröfning.

I fråga om *bro- och färjelator* är endast att omförmäla, det Eders Kungl. Maj:t i nåder medgifvit, dels genom nådiga brefvet den 7 september 1894 att egaren af Erikssunds säteri i St Pers socken finge, så länge färjehållningen vid Erikssund i gränsen emellan detta län och Uppsala län af honom ombesörjdes, af trafikerande uppbara afgifter enligt fastställd taxa, dels genom nådiga brefvet den 17 maj 1895 att fortfarande, intill dess bron öfver Garnsviken invid Sigtuna blifvit i laga ordning till allmänt underhåll indelad, dock ej längre än till 1899 års utgång, den genom nådiga brefvet den 11 oktober 1878 fastställda taxa finge lända till efterrättelse.

Beträffande inom länet *föret bejntliga enskilda jernvägar* får Länsstyrelsen meddela följande, från de respektive bolagen lemnade uppgifter angående rörelsen vid Dannemora—Hargs, Lenna—Norrtelge samt Stockholm—Rimbo jernvägar, dock med uteslutande i allmänhet af i dessa uppgifter förekommande öretal och decimaler.

1:o) Dannemora—Hargs jernväg.

År.	Antal resande.	Befordradt gods. Ton.	Bruttoinkomsten af trafiken. Kronor.	Driftkostnad. Kronor.
1891	12,109	35,443	122,702	77,283
1892	11,537	34,477	111,579	72,309
1893	11,492	24,535	91,144	61,743
1894	10,623	29,420	94,106	62,237
1895	12,318	28,038	89,252	62,343

2:o) Lenna—Norrtelge jernväg.

År.	Bruttoinkomst af trafiken. Kronor.	Driftkostnad. Kronor.	Öfverskott. Kronor.	Bokförda värdet af jernvägen med rullande materiel. Kronor.
1891	96,621	83,549	13,072	1,569,186
1892	94,982	85,697	9,285	1,570,379
1893	92,655	82,363	10,292	1,570,593
1894	84,171	72,588	11,583	1,713,780
1895	90,405	78,925	11,480	1,733,158

Den betydande höjning i jernvägens bokförda värde, som åren 1894 och 1895 inträffat, är, hvad förstnämnda är angårberoende derpå, att expropriationskostnaden 147,194 kronor då öfverförts till detta konto, samt, beträffande år 1895, att ett nytt lokomotiv under året inköpts.

Det belopp af 31,400 kronor, som vid 1890 års slut återstod oguldet å den skuld, utöfver statslånet, i hvilken bolaget på grund af oväntadt höga expropriationskostnader kommit, är numera guldet och å statslånet hafva verkstälts räntefbetalningar, år 1893 med 10,000 kronor och år 1895 med 5,000 kronor, hvaremot någon amortering icke kunnat ske.

3:o) Stockholm—Rimbo jernväg.

År.	Antal resande.	Be-fordradt gods utom lefvande djur. Ton.	Brutto-inkomst af trafik. Kr.	Drift-kostnad. Kr.	Drift-kostnad i % af inkomsten. Kr.	Netto-behållningen. Kr.	Bokförda värdet af jernvägen med förråd och rullande materiel. Kr.
1891 .	293,161	43,076	274,141	176,646	64.43	24,796	2,346,100
1892 .	276,268	43,025	281,743	170,089	60.37	40,185	2,526,609
1893 .	310,450	46,319	308,378	171,889	55.74	53,555	2,791,066
1894 .	351,176	42,152	310,348	187,890	60.54	29,174	2,862,218
1895 .	566,599	50,407	363,121	243,360	67.02	36,992	2,974,624

Medelinkomsten för dag och bankilometer utgjorde år 1891 13 kr. 44 öre, år 1892 13 kr. 11 öre, år 1893 14 kr. 8 öre, år 1894 14 kr. 17 öre och år 1895 16 kr. 58 öre.

Den rullande materielens värde, som den 31 december 1890 utgjorde 313,816 kronor, har ytterligare ökats med här angifna belopp: 955 kronor år 1891, 64,350 kronor år 1892 och 26,553 kronor år 1895. Efter verkställda afskrifningar, med tillhopa 45,915 kronor, utgjorde den rullande materielens värde vid 1895 års slut 359,759 kronor.

Den i förra femårsberättelsen omförmälda, af Djursholms aktiebolag anlagda spårvägen mellan Svalnäsaviken inom Djursholms villastad och Ösby station vid Stockholm—Rimbo jernväg, hvilken spårväg öppnades för allmän trafik den 21 december 1890, inköptes år 1892 af Stockholm-Rimbo jernvägsaktiebolag, som, efter att jemväl förut ombesörjt trafikeringen af spårvägen, tillträdde densamma den 1 november sistnämnda år.

I sammanhang med nämnda inköp beslöts jemväl, att spårvägen, som erhållit sträckningen Djurholm(Svalnäsaviken)—nedre delen af Engelbrektsgratan i Stockholm, skulle anordnas för trafik med elektricitet såsom drifkraft, och afslöts, efter erhållet nådigt tillstånd till användande af sådan drifkraft, kontrakt med firman Mather & Platt Ltd, Manchester, om anläggning af elektriska ledningar å ofvannämnda sträcka, leverans af maskiner för kraftöfverföring samt fyra motorvagnar m. m. Kraftstation uppfördes vid Stocksund, der 3 compound-ångmaskiner samt 2 galloway-ångpannor från Munktells mekaniska verkstads aktiebolag i Eskilstuna insattes.

Efter vederbörlig afsyning och besigtning öppnades den elektriska spårvägen för allmän trafik den 16 maj 1895 och har derefter dagligen trafikerats med 40 ordinarie tåg eller 20 i hvardera riktningen.

Den elektriska anläggningens bokförda värde utgjorde vid 1895 års slut 336,854 kronor.

Under femårsperioden har antalet passagerare å spårvägen utgjort:

År 1891	134,557
» 1892	131,647
» 1893	202,949
» 1894	246,750
» 1895	342,062

Bolaget är emellertid betänkt på att ytterligare utvidga sin verksamhet och har i sådant syftemål innevarande år hos Eders Kungl. Maj:t gjort underdånig ansökan om tillstånd att, i sammanhang med utvidgningar af den elektriska spårvägen inom Stockholms stads område, få för densamma lägga dels ett nytt spår utmed det nuvarande från norra gränsen af Östra stationens område till Sveavägen å Djurholm, så att banan å denna linie blefve dubbelspårig, och dels ett nytt spår från Stocksunds bro öfver Stockby egor till Sveavägen.

Sedan Eders Kungl. Maj:t, såsom i förra femårsberättelsen omförmäldes, den 5 juni 1891 meddelat nådigt koncession för anläggning af jernväg mellan Rimbo och Skede, har, på derom gjord underdånig ansökan, nådigt medgifvande den 24 sistlidne juli erhållits till utsträckning af denna jernväg med 5.71 kilometer till Sund, i följd hvaraf jernvägen, för hvars anläggning och drift bildats ett aktiebolag, benämndt *Rimbo-Sunds jernvägsaktiebolag*, skulle i sin helhet erhålla en längd af 39.93 kilometer; varande kostnaden härför, med undantag af kostnad för rullande materiel, beräknad till 720,000 kronor. Emellan Stockholm-Rimbo jernvägsaktiebolag och interimsstyrelsen för Rimbo-Sunds jernvägsaktiebolag är aftaladt, att ifrågavarande jernväg, som antages blifva färdigbygd år 1898, skall trafikerats af Stockholm-Rimbo jernvägsaktiebolag, hvilket också tecknat aktier i det nya bolaget och jemväl i öfrigt iklädt sig förbindelser för företagens bringande till stånd.

Den under förra perioden projekterade jernvägsanläggningen Norrtelge—Broby har icke kommit till utförande.

Deremot hafva de i senaste femårsberättelsen jemväl omnämnda företagen Saltsjöbadsbanan och Norra Södermanlands jernväg under perioden fullbordats.

Å *Saltsjöbadsbanan* tog, sedan koncessionen å dess anläggande af Eders Kungl. Maj:t beviljats den 12 juni 1891, arbetet sin början samma år och bedrefs med sådan skyndsamhet, att redan den 2 juli 1893 sträckan från Tegelviken i hufvudstaden till Saltsjöbaden öppnades för allmän trafik, hvarefter banan, som enligt koncessionen skulle vara färdig den 31 december 1895, i sin helhet uppläts till trafikerande den 23 december 1893.

Jernvägen, som eges af jernvägsaktiebolaget Stockholm-Saltsjön, utgår från Stadsgården i hufvudstaden, framgår genom en längre tunnel under Södermalm och lennar, efter att hafva passerat två större, gatuöfvergångar utgörande broar, hufvudstadens område vid Danvikstull. Der inkommande i Nacka socken, fortsätter banan genom ännu en, cirka 330 meter lång, tunnel invid Henriksdal och löper derefter, ofta i starka stigningar och skarpa kurvor, genom det särskildt utmed Lännerstaviken mycket kuperade landskapet fram till den förut omnämnda villastaden Saltsjöbaden. Jernvägens hela längd uppgår till 15.3 kilometer, deraf 13.3 kilometer falla inom länet, och dess spårvidd är densamma som statsbanornas eller 1.435 meter. Skenvigten utgör 27.2 kilogram per meter och största tillåtna tågastigheten 50

kilometer i timmen. För godstrafiken äro vid flere stationer utlagda sido- och bispår.

Stationerna inom länet äro Henriksdal, Saltsjö-Dufnäs, Neglinge och Saltsjöbaden, hvarjemte hållplatser finnas vid Sickla djurgård, Sickla, Jerla, Lännerstasund och Ringvägen, den sistnämnda inom Saltsjöbadens område.

Kostnaden för jernvägens anläggning med till densamma hörande rullande materiel, bestående af 5 lokomotiv, 12 personvagnar af boggiesystem och utan skilda vagnsklasser samt 32 godsvagnar, belöper sig till omkring 2,800,000 kronor.

Med hänsyn dertill, att jernvägens område i Stadsgården icke lemnar utrymme för vändskifva, äro lokomotiven särskildt konstruerade så, att de arbeta med lika kraft och lätthet, vare sig vagnarne tillkopplas i lokomotivens främre eller bakre del.

Dagliga tågturnernas antal är naturligtvis vexlande. Under sommarmånaderna afgå tåg från hvardera ändstationen hvarje timme från klockan 7 f. m. till klockan 11 e. m., dock med undantag af klockan 12 på dagen.

Huru öfvervägande denna bana tillsvidare trafikeras sommartiden, framgår deraf, att, medan de månatliga trafikinkomsterna, angifna i runda tal, under tiden maj—augusti 1895 vexlat mellan 23- och 35,000 kronor, uppgingo de deremot under månaderna januari—mars och oktober—december samma år endast till 5-å 8,000 kronor.

Antalet resande, befordradt gods m. m. under åren 1894 och 1895 utvisas af följande:

	Antal resande.	Befordradt gods. Ton.	Brutto- inkomst. Kronor.	Drift- kostnad. Kronor.
År 1894 . . .	340,433	3,142	173,426	110,623
» 1895 . . .	471,278	8,669	203,864	124,974

Oafsedt den betydelse, ifrågavarande jernväg eger för Saltsjöbadens villastad, lärer densamma komma att kraftigt bidraga till den ekonomiska utvecklingen inom Nacka socken, som till hela sin längd genomskäres af jernvägen och öfverallt erbjuder platser lämpliga såväl för uppförandet af sommarvillor som för fabriksanläggningar.

Den 22 maj 1891 meddelade Eders Kungl. Maj:t koncession å *Norra Södermanlands jernväg*, och den 18 derpå följande juli fastställdes bolagsordning för jernvägsaktiebolaget med samma namn. Redan under våren nämnda år hade banbyggnaden, som på entreprenad öfverlåtits till den kände jernvägsbyggaren ingenjören C. Jehander, tagit sin början i närheten af Saltskog och fortgick derpå, så att banan, efter att af Eders Kungl. Maj:t hafva blifvit invigd, den 1 oktober 1895 kunde öppnas för allmän trafik. Af banan, hvars hela längd utgör 116 kilometer, falla 27 kilometer inom detta län, löpande genom socknarne Turinge, Tveta och Vestertelge.

Bland mera svårutförda arbeten å denna del märkas den för jernvägens dragande under statsbanan uppförda jernvägsbron öfver spåret mellan Södertelge och dess uthamn, bortsprängningen af berget vid Saltskog, banken och bron öfver sjön Måsnaren samt banken vid Lundvik i Tveta socken.

Inom länet finnas stationerna Södertelge uthamn, Saltskog, Tvetaberg, Almnäs och Nyqvarn, derifrån ett 500 meter långt sidospår löper ned till Nyqvarns pappersbruk, samt hållplatserna Johannesdal och Vasa.

Till anläggningskostnaden, som i sin helhet uppgick till 3,800,000 kronor, har från länet lemnats bidrag, af Turinge socken med omkring 23,000 kronor, af Tveta socken med 1,200 kronor samt af Södertelge stad med 40,000 kronor; hvarjemte egarne af Nyqvarns pappersbruk bidragit med 60,000 kronor och enskilda personer inom Turinge och Tveta socknar med 8,000 kronor.

Hela trafikinkomsten under tiden den 1 oktober—den 31 december 1895 uppgick till 63,190 kronor eller 5·92 kronor per dag och bankilometer.

För de denna bana närliggande delarne af länet torde den blifva till stort gagn och har i synnerhet förbättrat kommunikationerna för Tveta socken, som i fråga om allmänna vägar är ganska vanlottad och särskildt saknar större genomfartsvägar.

Frågan om åvägabringande af *jernvägsförbindelse mellan hufvudstaden och de sydligaste delarna af Södertörn*, ett företag som redan tillföre åtskilliga gånger varit påtänkt, har äfven under denna period och med mera allvar bragts å bane. Den tillämnade banan skulle, enligt hvad föreslagits, utgå från Nynäs egendom i Ösmo socken samt hafva sin andra ändpunkt vid hufvudstaden eller någon af stationerna å statsbanan närmast derintill. Vid de öfverläggningar, som härom hållits i orten, har frågan omfattats med lifligt intresse, men full enighet om banans blifvande sträckning är ännu ej vunnin.

Saken eger sitt intresse bland annat därför, att denna jernvägs anläggande sannolikt skulle föranleda till ny vägdelning inom Sotholms härads väghållningsdistrikt.

För länets enskilda jernvägar har Eders Kungl. Maj:t under perioden fastställt *taxor*, samtliga att gälla till 1905 års slut, nämligen:

- 1:o den 15 mars 1895 för Norra Södermanlands jernväg;
- 2:o den 4 oktober 1895 för Stockholm—Saltsjöns jernväg;
- 3:o den 25 oktober 1895 för Dannemora—Hargs jernväg;
- 4:o den 13 december 1895 för Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg;
- 5:o den 20 december 1895 att gälla gemensamt för Lenna—Norttelge och Uppsala—Lenna jernvägar;
- 6:o den 20 december 1895 för Stockholm—Rimbo jernväg; och
- 7:o den 20 december 1895 för Spånga—Lötsta jernväg.

B) Sjökommunikationer. Ångbåtstrafiken inom länet är fortfarande liflig och har i allmänhet uppehållits på samma linier och af samma båtar som under föregående period. Bland förändringar, som egt rum, må nämnas, att ångarne Öregrund och Södertelge, som förmedlat trafiken mellan nämnda städer och hufvudstaden, upphört, att å linien Stockholm—Vermdölandet insatts ångaren Vermdö II, detta dock först år 1896, samt att ångaren Sirius, som uppehållit förbindelse mellan Stockholm och Dalarö samt Nynäs, från och med år 1895 blifvit förflyttad till traden Stockholm—Södertelge.

Dalarö, som vid förflyttningen af Sirius miste sin snabbaste sjöförbindelse med Stockholm, har i stället genom Saltsjöbadsbanan fått sina kommunikationer med hufvudstaden väsentligt förbättrade. Förbindelse har nämligen varit anordnad mellan Dalarö och Saltsjöbaden under år 1894 medelst ångaren Dalarö Ström och derefter med ångaren Maria II, hvilken, till undvikande af den längre vägen förbi Små-Dalarö, angör en i den s. k. Vadeviken vid Dalarö uppförd brygga. Härigenom har

möjliggjorts att på den korta tiden af 1 timme 20 minuter färdas mellan Stockholm och Dalarö.

Äfven somliga af de ångbåtar, som trafikera Gustafsberg, Tyresö och Utö, hafva kombinerat sina turer med tågen å Saltsjöbadsbanan, och för routen Saltsjöbaden—Sandhamn har under detta och nästföregående år ångaren Kung Carl varit särskildt insatt.

Liksom förut eger trafik med *segelfartyg* rum nästan endast för transport af ved och sand.

I afseende å *lotsstationerna* har ingen förändring egt rum och i fråga om *fyrirättningarna* i länet ej heller annan sådan, än att dels åtskilliga smärre ledfyror tillkommit och dels, dock först under år 1896, å Almagrundet vid inloppet till Sandhamn utlagts ett nytt fyrskepp, försedt med en sjetta ordningens linslykta samt ångsiren.

I fråga om länets fyra *kanaler* är endast föga att nämna.

I Åkers kanal hafva under perioden åtskilliga bottenrensningar samt reparationer af murarne och bron vidtagits.

I Väddö kanal fortgår deremot en alltmera ökad uppgründning, så att denna farled numera kan användas egentligen endast af två bland de ångbåtar, som uppehålla trafiken mellan Stockholm och orterna norrut.

Då den vik af Mälaren, vid hvilken Svartsjö tvångsarbetsanstalt är belägen, eller den s. k. Svartsjövik, under årens lopp nästan helt och hållet blifvit igengrundad, så att under en stor del af året icke ens öckstockar kunde passera mellan den s. k. Fiskarudden och anstalten, och en förändring härutinnan befanns oundgängligen af nöden, afslöt Fängvårdsstyrelsen, på grund af bemyndigande i nådigt bref den 17 november 1893, kontrakt med direktören A. G. Förselius angående uppuddring af en segelränna mellan farleden utanför Fiskarudden och Svartsjö bro samt utvidgning af rännan till en hamnbassin nedanför tvångsarbetsanstalten; hvilket arbete jemväl utförts under åren 1894 och 1895.

Denna nya farled — Svartsjö kanal benämud — hvars inlopp är utmärkt med två bojar och som från dessa till hamnbassinen har en längd af 1,300 meter, eger ett djup af 3:5 meter under lägsta vattenstånd samt en bottenbredd af 6 meter med sidoslutningar af 1 på 2. Sjelfva hamnbassinen har en längd af 90 meter och en bottenbredd af 40 meter.

Sedan nästföregående period äro nya taxor fastställda för Väddö kanal att gälla till 1898 års slut enligt nådigt bref den 23 februari 1894, för Åkers kanal att gälla till 1900 års slut enligt nådigt bref den 9 augusti 1895, samt för Strömma eller Lillströms kanal att gälla till slutet af år 1901 enligt nådigt bref den 17 juli 1896.

Äfvenledes hafva nya *hamntaxor* utfärdats för länets städer, utom Vaxholm, på grund af nådiga bref af den 10 december 1892, för Elfsnäs lastbrygga på grund af nådigt bref den 20 juli 1894 och för Noors brygga på grund af nådigt bref den 16 augusti 1895, hvilka taxor skola gälla, den sistnämnda till 1900 års slut och de öfriga till utgången af år 1897. Derjemte har Eders Kungl. Maj:t genom nådiga bref den 10 december 1892 meddelat vederbörande tillstånd att till 1897 års slut upptaga grundpenningar för underhåll af Hargs och Hallsta hamnar samt Käppala och Islinge lastageplatser.

C) **Post, telegraf och telefon.** Beträffande *postanstalterna* i länet har under perioden dels postkontoret i Mörby indragits och

K. M:s Befallningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Stockholms län.

ersatts med poststation, dels sådana öppnats i Almnäs, Djursholm, Fogelbro, Gottröra, Hargs hamn, Nyqvarn, Odensala, Saltsjöbaden, Skepptuna och Stockholms—Dufnäs (namnförändrad till Saltsjö—Dufnäs), dels slutligen poststation under tiden 1 augusti—15 december 1894 varit i verksamhet å karantänsanstalten Fejan.

Från och med år 1896 har den förändring jemväl inträffat, att Grisslehamns postkontor ombildats till poststation.

Telegrafledningarna inom länet hafva icke undergått några väsentliga förändringar. Af telegrafstationerna äro de i Furusund och Grisslehamn under perioden indragna, dervid den förstnämnda förändrats till centraltelefonstation och den senare till telefonstation för allmänheten.

Hvad telefonväsendet och dervid först *rikstelefonnätet* angår, har under perioden en högst betydlig utveckling inträffat.

I den mån Sveriges städer och olika landsdelar blifvit sinsemellan förbundna genom interurbana ledningar, har behöfvat att på ett bekvämt sätt kunna meddela sig öfver dessa ledningar äfven gjort sig gällande, och, alldenstund telegrafverkets telefonanläggningar, såsom omfattande hela riket söder om Angermancifven, i detta afseende erbjuda betydligt större fördelar, än något enskildt telefontät kan lemna, har allmänheten efter hand anslutit sig till rikstelefontätet. Nyssnämnda omständighet jemte fördelen att stå i direkt förbindelse med hela telefontätet torde närmast utgöra förklaringen till den hastiga tillväxten af rikstelefonabonnter inom länet.

Enligt de uppgifter, som angående telegrafverkets telefontät lemnats Länsstyrelsen, hafva under femårsperioden följande vaxelstationer för telefon tillkommit: Almunge, Bergshamra, Billsta, Dalarö, Danderyd, Djursholm, Drottningholm, Dufnäs, Edebo, Eldtomta, Faringe, Finsta, Furusund, Gottröra, Grisslehamn, Gustafsberg, Järta, Kimsta, Knifsta, Knutby, Kärsta, Lagga, Lidिंगö, Lindholmen, Lunda, Matsunda, Märsta, Norrby, Nyckelby, Nysätra, Närtuna, Odensala, Ornö, Penningby, Pirkrog, Resarö, Rotebro, Rånäs, Rön, Röksta, Saltsjöbaden, Sigtuna, Skuru, Solvalla, Sorunda, Stocksund, Sundbyberg, Svanberga, Södersvik, Södertelge, Tenö, Tumba, Tuna, Tynningö, Täby, Ulriksdal, Valentuna, Vaxholm, Väsby, Vätö, Öregrund, Ösmo, Ösmo Haga, Ösmo Nynäs, Östhammar och Östuna.

Dessa stationer äro med afseende å deras inbördes läge och trafikens fordringar på lämpligaste sätt förbundna dels med hvarandra och dels med Stockholm.

Ensamt de för här ofvan angifna stationer afsedda förbindelseledningar hade vid 1895 års slut en sammanlagd längd af 1,100 kilometer.

Följande tabell angifver närmare telefontätets tillväxt under de olika åren:

År	Antal vaxelstationer.	Telefontätning. Kilometer.	Antal apparater.
År 1891	20	767	126
• 1892	17	844	106
• 1893	6	381.5	53
• 1894	17	574.5	100
• 1895	11	775	119
Summa ökning	71	3,342	504

Allmänna telefonaktiebolaget har likaledes under perioden allt mer och mer utvecklats sin verksamhet inom länet.

I början af år 1891 funnos utom Stockholm följande vaxelstationer: Barkarby, Dalarö, Djursholm, Drottningholm, Ekerö, Granholmarna, Grödinge, Gustafsberg, Hammarby, Hillersjö, Lagnö, Lidingsö, Munsö, Norrsunda, Norrtelge, Rotebro, Sigtuna, Skurubro, Spånga, Sturehof, Sundbyberg, Södertelge, Turinge, Vaxholm, Velamsund, Vermdö, Vesterhaninge, Vårdinge, Ösby och Ösma, hvarförutom från hufvudstadens närmare grannskap en hel del egendommar hade direkta telefonledningar till centralstationen inom staden.

Under nu ifrågakommande femårsperiod har bolaget anordnat, förutom nya direkta ledningar i mängd till ställen i Stockholms närhet, särskilda vaxelstationer vid Almunge, Bammarboda, Berg, Bergshamra, Blidö, Carlberg, Dufnäs, Elfsala, Ensta, Faringe, Fittja, Fjäderholmen, Forsen, Furusund, Haga, Huddinge, Höganäs, Knifsta, Kummelnäs, Köpmanholm, Liljeholmen, Ljusterö, Lunda, Lännersta, Mellansjö, Muskö, Märsta, Mörtsunda, Oden-sala, Penningby, Petersberg, Pilskog, Riddersvik, Rindö, Runmarö, Sickla, Skanstull, Skarpnäck, Skarpö, Skå, Skägga, Sorunda, Stocksund, Svartnö, Svinninge, Tappström, Tranebergsbro, Tumba, Tureberg, Tyresö, Ulriksdal, Vassunda, Venngarn, Åkersbro, Asby och Östnora.

Till ofvan nämnda telefonstationer äro ledningar införda från kringliggande egendommar, hvarförutom hvarje station med en eller flere hufvudlinier är förbunden med bolagets hufvudstation i Stockholm.

Abonnenterna kunna således per telefon meddela sig med bolagets hela nät, som vid 1895 års slut omfattade 12,008 apparater inom Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala och Södermanlands län.

Antalet af bolagets abonnenter inom länet utgjorde vid 1895 års slut 1,372, mot 320 vid början af 1891. Bolaget har dessutom i betydlig grad utvidgat sina ledningar till en del större platser utom länet såsom till Uppsala, Enköping, Mariefred, Strenghäls m. m., hvilkas hufvudlinier på väg till Stockholm delvis äro uppsatta inom länet.

På de flesta vaxelstationer å landsbygden samt i städerna inom området har bolaget anordnat samtalsstationer, från hvilka allmänheten eger att mot särskild samtalsafgift, som i vanliga fall utgör 10 öre för 5 minuters samtal, telefonera inom nätet (Allmänna och Bellbolaget).

Från slutet af år 1891 har kostnadsfri samtrafik blifvit anordnad med Belltelefonbolaget, som numera ej sträcker sin verksamhet utom Östergötland i Stockholm. Abonnent, som påkallar samtal med Rikstelefonnätet, erlägger för hvarje sådan öfvergång en särskild afgift af 10 öre.

Sedan under åren 1891—1894 alla bolagets enkellinier blifvit förändrade till dubbeltrådiga, hafva bolagets abonnenter rätt till samkorrespondens med Rikstelefonnätets interurbana dubbelledningar mot ett tillägg af 10 öre per samtal till den för Rikstelefonens egna abonnenter gällande och af Kungl. Maj:t fastställda samtalstaxa.

Södertelge telefonförenings nät har genom köp öfvergått i bolagets ego och är nu med 16 dubbeltrådiga hufvudledningar i förbindelse med hufvudstaden, hvarförutom talrika förbindelseledningar gå från Södertelge till kringliggande vaxelstationer. Södertelge med omnejd räknar nu 160 abonnenter i bolagets nät, mot 70 vid femårsperiodens början.

Vaxelstationerna vid Gustafsberg, Lagnö och Vermdö, som förut tillhörde Vermdö telefonförening, hafva, sedan de, såsom i förra femårsberättelsen omtalats, öfvertagits af bolaget, likaledes blifvit förändrade till dubbeltrådiga, hvarförutom nya förbindelseledningar derifrån anordnats såväl till Stockholm som mellan de respektive centralstationerna sjelfva.

Vid 1895 års slut funnos af Allmänna telefonbolagets nät inom länet ej mindre än 86 vaxelstationer med sammanlagdt 1,372 apparater, 2,849.2 kilometer hufvudlinier och 2,314.7 kilometer abonnentledningar.

Till sist torde böra påpekas, att telefonbolagets verksamhetsområde inom länet, enligt koncession af den 1 maj 1891, ej får utsträckas längre än 70 kilometer fogelvägen ifrån Stockholms Stortorg, i följd hvaraf bolagets verksamhet omfattar allenast något mer än hälften af länets areal och ej kan utsträckas till länets nordligaste delar.

D) Sjöfart och handel. Det hufvudsakligaste i dessa ämnen torde kunna inhemtas af Kommerskollegii årsberättelser.

För *sjöförsäkringsanstalternas* i länet *verksamhet* redogöres i nedanstående tabell C.

Tab. C. Sjöförsäkringsinrättningarnes i Stockholms län verksamhet åren 1891—1895.

Inrättningens namn.	År då verksamheten började.	Influtna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp).	Öfriga inkomster.	Utbetalda sjöskadeersättningar.	Afsättningar till fonder.	Öfriga utgifter.	Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1895.	Försäkringsbelopp.		Utdebiteringsgrund.					Antal.	Anmärkingar.
								Tecknad under år 1895.	Qvarstående vid slutet af år 1895.	Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.						
										1891.	1892.	1893.	1894.	1895.		
Sjöförsäkringsbolaget Roslagen	1870	Kr. 47,510.38	Kr. —	Kr. 36,915.42	Kr. —	Kr. 8,788.95	Kr. —	Kr. 130,000	Kr. 120,000	öre. 800	öre. 725	öre. 500	öre. 475	öre. 200	30	1)
Sjöförsäkringsföreningen Norrtelge	1889	106,112.10	9,236.08	97,719.72	5,258.25	12,370.21	204.22	—	731,900	428	236	300	404	228	—	
Summa	—	153,622.48	9,236.08	134,635.14	5,258.25	21,159.16	204.22	130,000	851,900	—	—	—	—	—	—	

¹⁾ Till följd deraf, att åtskilliga haverier för tiden 1894—1895 ännu ej kunnat utredas, har såsom utdebiteringsbelopp upptagits endast hvad som redan blifvit utdebiteradt.

Det direkta varubytet mellan den jordbrukande befolkningen och skärgårdsboarne är i aftagande, och *gårdfarihandeln* har nästan alldeles upphört, detta senare till stor del beroende på den numera rådande lättheten för befolkningen att i de allestädes å landsbygden befintliga smärre handelsbodarne förse sig med de varor, hvilka förr af gårdfarihandlarna salubjödös.

Marknader förekomma endast i Öregrund under oktober och vid Åkersberg under september månad.

Sedan vissa ändringar i fråga om *torgdagarne* införts under perioden, hållas numera sådana:

i Södertelge den andra onsdagen i hvarje månad, benämnd månadstorgdag;

i Norrtelge första onsdagen i månaden, s. k. stor torgdag;

vid Knutby i socknen med samma namn tredje torsdagen i hvarje månad;

vid Rimbo hvarje helgfri torsdag, dock att andra varor än landtmannaprodukter må derstädes försälas allenast första torsdagen i månaderna mars, juni, oktober och december; samt

vid Norr-Enby i Sorunda socken tredje tisdagen hvarannan månad.

Å de egentliga afsättningsorterna inom länet har lemnats uppgift i tredje afdelningen af denna berättelse.

Öfver *bränvinsförsäljningen* under försäljningsåret 1894—95 återopas nedan intagna *tabell D*.

Äfven under denna period har minuthandel med bränvin förekommit endast i städerna.

Utskänkning året om har idkats i städerna samt vid Stallmästaregården i Solna socken, Nackanäs i Nacka socken och å Drottningholms världshus i Lofö socken under hela perioden, vid Djursholm i Danderyds socken sedan den 15 mars 1891 och å Saltsjöbaden i Nacka socken sedan den 11 maj 1892.

Tillfälliga utskänkingsrättigheter hafva varit meddelade vid Ulriksdal, Fjäderholmarne, Dalarö och Furusunds badanstalter samt Källvikens brunnsinrättning äfvensom i den s. k. paviljongen vid Drottningholm.

5. Kameralförhållanden.

Öfver *hemman och lägenheter* å landet samt *stadsjordar* bifogas **tabell 3**, deri jemväl lemnas uppgift angående taxeringsvärdet å all fast egendom i länet. Derjemte återopas angående egendom af *fideikommissnatur* samt fastigheter, som tillhöra *inhemska aktiebolag* eller *främmande magters undersåtar*, **tabellerna 4, 5 och 6**.

Godkännande af *jordafsöndringar* från hemman eller lägenheter, hvilket under förra perioden egde rum i 895 fall, har under denna period meddelats för 625 lägenheter, af hvilka det jemförelsevis största antalet inom samfälligheterna Saltsjöbaden, Djursholms villastad och Nya Hagalund äfvensom från Ulfunda i Bromma socken.

Tab. D.

Bränvinsförsäljningen i Stockholms län året 1894—95.

	Antal begagnade rättigheter till					Meddelade rättigheter till försäljning af denaturerad bränvin. ²⁾	Försäljningsafgifter erlagda				Stadens behållna andel af försäljningsafgifterna.	
	Minuthandel.		Utskänkning.				Af bolag.					
	Inropade på auktion.	Öfverlättna åt bolag.	Ständiga. ¹⁾		Tillfälliga.		Betingade.	Vinstmedel.	För upplättna rättigheter.	Af andra innehafvare af rättigheter.		Summa.
			Inropade på auktion.	Öfverlättna åt bolag.								
Svartsjö fogderi	—	—	1	—	1	—	—	—	393 75	393 75	—	
Länets Vestra >	—	—	—	—	1	—	—	—	8 75	8 75	—	
Norra Roslags >	—	—	—	—	1	—	—	—	131 25	131 25	—	
Mellersta > >	—	—	—	—	2	—	—	—	189 37	189 37	—	
Vaxholms >	—	—	2	—	13	—	—	—	2,544 54	2,544 54	—	
Södertörns >	—	—	2	—	6	—	—	—	2,070 —	2,070 —	—	
Landsbygden	—	—	5	—	24	—	—	—	5,337 66	5,337 66	—	
Södertelge	—	1	—	4	1	5	32,000	9,908 95	1,050	—	42,958 95	21,436 52
Norrtelge	—	1	—	2	1	2	12,000	10,961 25	4,600 02	131 25	27,692 52	13,818 57
Sigtuna	—	1	—	1	1	—	2,625	5,595 24	—	281 25	8,501 49	4,242 24
Östhammar	1	—	1	—	1	1	—	—	—	11,887 50	11,887 50	4,745 18
Öregrund	1	—	2	—	1	1	—	—	—	6,795 —	6,795 —	2,712 50
Vaxholm	—	1	—	3	1	2	5,000	5,834 69	1,600	—	12,434 69	6,204 24
Städerna	2	4	3	10	6	11	51,625	32,300 13	7,250 02	19,095 —	110,270 15	53,160 28
Summa	2	4	8	10	30	18	51,625	32,300 13	7,250 02	24,432 66	³⁾ 115,607 81	53,160 28

¹⁾ Ständiga utskänkingsrättigheter med burskap eller privilegium finnas ej. — ²⁾ Afsedda att användas under kalenderåret 1895. — ³⁾ Med följande fördelning: till stadskommuner 53,160 28 kr., till landskommuner 3,729 44 kr., till hushållningssällskap 11,537 76 kr., till landsting 23,075 52 kr., till Statskontoret 23,874 18 kr. och till provisioner 230 33 kr.

Statsanslagen till skolan och till understöd åt mindre bemiddlade elever hafva utgjort:

	Anslag. Kr.	Understöd åt elever. Kr.
År 1891	2,000	145
» 1892	1,100	260
» 1893	1,300	270
» 1894	1,400	370
» 1895	1,700	300

Till folkskoleväsendets utveckling har Landstinget liksom under föregående period bidragit genom årliga anslag af dels 1,800 kronor till Sällskapet för folkundervisningens främjande såsom godtgörelse för utbildande af småskolelärarinnor för länet vid sällskapets skola och dels 1,000 kronor till stipendier åt elever vid samma skola.

För länets landtbruksskola och slöjdskolor är redogjordt vid afdelningarna om jordbruk och om handverk m. m.

Uti senaste femårsberättelsen lemnades, i fråga om döfstumundervisningen, redogörelse för de af den nya lagen om döfstumundervisningen föranledda beslut, som af Landstinget fattats i och för döfstumundervisningens ordnande inom första döfstumskoldistriktet, samt öfverlåtandet å detsamma af allmänna institutet för döfstumma å Manilla.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 22 juni 1892 godkänt det af ombuden för de till distriktet hörande städer och landsting i berörda afseende afgifna förslag, har denna öfverlåtelse egt rum och första döfstumskoldistriktet tillträtt institutets å Manilla lägenheter, byggnader och inventarier m. m. den 1 augusti 1894, från hvilken dag den nya ordningen för döfstumundervisningen och dess bekostande således kan anses fullt genomförd inom ifrågavarande distrikt.

För hvarje å Manilla intaget barn har enligt Landstingets beslut af enskild eller vederbörande kommun erlagts en årsavgift af 100 kronor. De sålunda influtna bidragen, Landstingets tillskott samt antalet intagna elever hafva utgjort:

	Influtna bidrag. Kr.	Tillskott af lands- tingsmedel. Kr.	Antalet intagna elever.
År 1891	750	1,500 —	9
» 1892	700	2,600 —	11
» 1893	1,350	2,400 —	12
» 1894	1,300	4,020 73	14
» 1895	1,550	5,110 —	18

Vid länets idiotanstalt har undervisningen fortgått efter samma plan och i samma omfattning som förut, i det att hufvudvigten lagts på den praktiska undervisningen, som från och med år 1891 utsträckts äfven till skomakeri och väfnad, förnämligast konstväfnader.

Sedan 1890 års landsting för uppförande vid anstalten af en nybyggnad, hufvudsakligen afsedd till slöjdrum, men derjemte äfven till bostad för en lärare, anslagit 6,000 kronor, blef denna byggnad under år 1891 uppförd; och har derigenom en väsentlig och gagnande utsträckning af slöjdundervisningen åstadkomits. Hvilka goda resultat denna undervisning lemnat, framgår bland annat deraf, att anstalten, då den år 1894 deltog i en af Centralkomitén för hemslöjdens befrämjande anordnad utställ-

ning af handarbeten, dervid tillerkändes hedersdiplom. Genom berörda nybyggnad har utrymmet i hufvudbyggnaden äfven ökat, så att vid anstalten numera kunna emottagas 30 elever och, i händelse af behof, möjligen något antal derutöfver.

Elevantalet vid anstalten och anslagen till densamma hafva utgjort:

	Elever vid årets slut.		Anslag i kr. af	
	Gossar.	Flickor.	Staten.	Lands- tinget.
År 1891	21	8	2,500	4,600
» 1892	20	9	2,600	4,600
» 1893	15	12	3,000	5,100
» 1894	18	11	2,900	5,600
» 1895	19	11	2,900	5,600

Angående åkerbrukskolonien å Hall i Östertelge socken och dess verksamhet under perioden får Länsstyrelsen lemna nedanstående, hufvudsakligen ur årsberättelserna för kolonien hemtade, upplysningar.

Till en början må dervid i afseende å koloniens förvaltningspersonal meddelas, att Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 27 november 1891 på framställning af koloniens styrelse medgifvit, att under vissa vilkor Östertelge församling må ega delaktighet i Folkskolelärarnes pensionsinrättning för en skollärartjänst vid Hall och tjänstens innehafvare ega att enligt gällande grunder såsom ordinarie tjänstär vid folkskola räkna tjänstgöringen sig till godo. Genom den sålunda medgifna pensionsrätten har möjlighet beredts att för ifrågavarande lärartjänst förvärfva och bibehålla fullt duglig person.

Genom Riksdagens för hvar och ett af åren 1884—1894 till kolonien Hall beviljade extra anslag af 15,000 kronor för ränte- och kapitalafbetalning å dess skuld har densamma sistnämnda år blifvit slutbetalda.

Med Kungl. Maj:ts medgifvande har fortfarande från fängvårdsanstaltens besparingskassor till kolonien Hall utgått ett bidrag af 50 öre per dag för hvarje vid kolonien intagen elev.

Sedan Kungl. Maj:t, på sätt i förra femårsberättelsen omnämndes, genom nådigt bref den 13 april 1888 medgifvit elevantalets förhöjning från 150 till 175, har elevantalet efter hand ökat och utgjorde i medeltal, per dag under särskilda förvaltningsår (1 juli—30 juni): 159·37 året 1891—92, 169·84 året 1892—93, 174·41 året 1893—94, 174·06 året 1894—95 och 174·69 året 1895—96. Antalet har således under de tre sista åren ständigt varit fylldt; och efterfrågan å platser vid kolonien för minderåriga brottslingar eller med gröfre vanart behäftade gossar har varit långt större, än att det begränsade utrymmet vid kolonien kunnat medgifva samtliges emottagande.

Af de för hvarje år nyintagne eleverna, utgörande under femårsperioden i medeltal 34 gossar per år, tillhörde Stockholms län 1 år 1891, 5 år 1892, 1 år 1893, 2 år 1894 och 1 år 1895.

Från det kolonien år 1876 trädde i verksamhet, hafva intill den 1 juli 1896 der emottagits 595 gossar vid en medelålder af 12·7 år, af hvilka kommit från Stockholms stad 241 eller 40·5 procent, från öfriga städer 237 eller 39·9 procent samt från landsbygden 117 eller 19·6 procent.

Under samma tid hafva efter fullt genomgången kurs vid kolonien derifrån utskrifvits 371 elever vid 17—19 års ålder

till dem genom koloniens försorg beredd anställning vid jordbruk eller i andra yrken. Angående 299 af desse, eller 80:6 procent, hafva tillfredsställande underrättelser ingått beträffande deras uppförande.

Genom donationsbref af den 4 april 1891 har en för koloniens verksamhet varmt intresserad person till Oscar-Josefinaföreningen öfverlemnat 1,000 kronor och sedermera ytterligare samma belopp, att utgöra grundplåt för en fond, hvars afkastning skall användas till förnöijelse och uppmuntran för elever vid kolonien Hall samt i mån af fondens tillväxt äfven till belöningar åt koloniens tjänstepersonal.

Vidare har föreningen genom testamente af kaptenen Jean Louis Gondret, som afled den 8 mars 1894, och hans förut med döden afgångna hustru Betty Gondret, född Silfversvärd, erhållit 24,932 kr. 5 öre, utan att några särskilda föreskrifter angående dessa medels användande äro i testamentet meddelade.

Förutom en del temligen omfattande reparationer af landtegendomens äbyggnader hafva under femårsperioden för uppfostringsanstaltens behof uppförts af tegel dels, såsom redan i redogörelsen för byggnadsverksamheten inom länet omförmäls, en större, mycket ändamålsenlig köks- och matsalsbyggnad med fullständig ångköksanordning samt värme- och vattenledning, dels äfven en verkstadsbyggnad för smide och grofslöjd. Bidrag till dessa byggnaders uppförande hafva erhållits af statsmedel med 7,637 kr. 46 öre, och kostnaden i öfrigt bestridts genom anvisning från här ofvan omförmälda Gondretska fonden äfvensom af besparingar vid kolonien.

De årliga afgifterna från kommunerna för deras vid kolonien intagne elevers underhåll äfvensom Landstingets bidrag härtill hafva utgått på samma sätt som tillföre.

Äfven under denna period har Landstinget på enahanda sätt som under den föregående årligen beviljat anslag till blindundervisning, till Eugeniahemmet och till *Föreningen för vård af fallandesjuka sinnesslöa barn*. Sistnämnda förening öppnade sommaren 1892 vid Mariehäll i Bromma socken en vårdanstalt för epileptiska sinnesslöa barn, der för närvarande 4 sådana barn från länet äro intagna.

B) Rättsväsende och fångvård. Beträffande *rättsväsendet* och dess handhavande inom länet har annan förändring icke egt rum under perioden än den i första afdelningen omförmälda angående brottmålsransakningars hållande å länsfängelset.

Om de under densamma handlagda skuldfördringsmålen har lemnats redogörelse i andra afdelningen; och får Länsstyrelsen angående *ekonomi- och politimål*, deribland inräknade såväl de å landskansliet som de å landskontoret handlagda, lemna följande uppgifter:

År.	Anhängiggjorda mål.	Afgjorda mål.	På enskild part beroende mål.	Balanserade mål.
1891	6,241	6,245	13	318
1892	6,728	6,718	24	307
1893	7,268	7,239	12	325
1894	5,916	5,958	26	262
1895	7,468	7,430	20	285

Såsom redan i senaste femårsberättelsen omförmäldes, har en *tvångsarbetsanstalt*, den största inom landet, under perioden blifvit inrättad vid Svartsjö i Sänga socken.

För sådant ändamål är dervarande slott apterad till bostad åt till tvångsarbete dömda och dervid inredt med 337 nattceller, samt de gamla byggnaderna »oldfruhuset», »strädgårdsmästarebostället», »persikohuset» och »vaktmästarehuset» förändrade, de tre förstnämnda till bostäder åt anstaltens tjänstemän och bevakningspersonal samt »vaktmästarehuset» till mess åt nämnda personal.

Derjemte hafva ett flertal nya byggnader blifvit uppförda, hvaribland särskildt må nämnas direktörsbostad, bostadsbyggnad för 10 gifte vaktkonstaplar, byggnad med expeditjonslokaler, vaktrum och dagceller, verkstadslokaler, kyrko- och skollokaler, sjukhuslokal samt läkarebostad.

Vidare hafva vester om slottet uppförts smedja och ett arbetsskjul för 80 man, hvarifrån spårväg anlagts till ett närbeläget berg, der plank blifvit uppsatt kring arbetsplatsen; hvilka senare anordningar närmast skett i och för tvångsarbetsarnes sysselsättning med stenhuggeriarbete.

Genom kontrakt, af Eders Kungl. Maj:t i nåder fastställt den 14 augusti 1891, har nämligen direktören A. G. Förselius i Stockholm förbundit sig att, sedan för fångvårdens egna handräckningar eller andra arbeten behöflige samt sjuke eller disciplinstraff underkastade tvångsarbetare blifvit undantagne, med stenhuggeri och dermed i sammanhang stående eller med andra arbeten, som enligt bedömande af anstaltens direktör lämpligen kunna utföras, sysselsätta återstående antalet vid anstalten intagne arbetsföra, till tvångsarbete dömda personer. Mindre arbetsföra samt ynglingar mellan 15—21 år sysselsättas genom anstaltens egen försorg.

Anstalten, hvars bevakningspersonal, sedan derom i förra femårsberättelsen lemnades uppgift, ökats med 10 vaktkonstaplar, var ursprungligen afsedd endast för till tvångsarbete dömda, fullt arbetsföra män, som icke varit till straffarbete hållne; men då under år 1893 antalet dömda vid anstalten i hög grad minskades, utvidgades anstalten i så måtto, att numera deri intagas äfven till tvångsarbete dömda mindre arbetsföra män samt ynglingar mellan 15 och 21 år, allt fortfarande dock endast sådana, som icke undergått straffarbete.

Medeltalet till tvångsarbete hållne har utgjort: 219 år 1891, 209 år 1892, 154 år 1893, 164 år 1894 och 222 år 1895.

För den i Svartsjövik upp till tvångsarbetsanstalten under åren 1894 och 1895 upptagna segelrännan är redogjordt i afdelningen om sjökommunikationer.

I anledning af Kungl. Fångvårdsstyrelsens underdåniga framställning om tillökning af tvångsarbetsanstaltens område, har Eders Kungl. Maj:t, efter det 1896 års Riksdag bifallit derom affätan nådig proposition, enligt nådigt bref den 1 maj 1896 förordnat, att från Svartsjö kungsladugård må från den 14 mars 1897 afskiljas och till tvångsarbetsanstalten upplåtas två områden med derå befintliga byggnader, under vilkor, utom annat, att det kungsladugården åsatta mantalet fördelas mellan den sålunda upplåtna och den vid kungsladugården bibehållna jorden; och hafva de för denna upplåtelse erforderliga åtgärderna blifvit under innevarande år vidtagna.

Vid redogörelse för länets fångvårdsförhållanden torde jemväl böra erinras, att Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den

31 maj 1895 medgifvit, att i kvarteret Domherren inom Östermalms församling i hufvudstaden må för en beräknad kostnad af 300,000 kronor uppföras *nytt länsfängelse* för länet, hvilken byggnad numera äfven är under uppförande.

C) **Administration och polisväsende.** I fråga om *administrationen* inom länet har Eders Kungl. Maj:t utfärdat nädiga bref:

den 18 september 1891 med föreskrift, att ordningsstadgan för rikets städer skall gälla inom det område vid Dalarö i Dalarö socken, för hvilket enligt nädiga brefvet den 22 december 1876 byggnads- och brandstadgarne för rikets städer förklarats skola gälla, eller ett område, gränsande på östra sidan från Krokrotten till Skärkarls-Edet, på norra sidan till Vadfjärden emot Sandemais rågång, på vestra sidan till Dalarö redd och på södra sidan till saltsjön;

den 13 november 1891 med fastställelse af regleringsplan för den år 1890 afbrända delen af Dalarö;

den 10 december 1892 med föreskrifter om upphäfvande af de genom nädiga brefven den 22 december 1876 och den 18 september 1891 meddelade bestämmelser för tillämpningen af byggnadsstadgan, brandstadgan och ordningsstadgan för rikets städer inom nyssnämnda område vid Dalarö samt bestämmande i stället af vissa andra hufvudgrunder för bringande till verkställighet inom området af nämnda stadgar; samt

den 13 maj 1893 med dels fastställelse af Länsstyrelsens den 14 december 1892 meddelade beslut, att byggnadsstadgan för rikets städer skall i tillämpliga delar gälla för följande lägenheter inom Brännkyrka socken, nämligen Reymersholm, Charlottenburg, Stora och Lilla Katrineberg, Löfholmen, Gröndal, Charlottendal nr 1 och 2, Charlottenlund, Sannadal, Fredriksberg, Josefinedal, Stora och Lilla Ekensberg, Mörtviken, Vinterviken, Blommensberg, Fågelsången och Nynäs; dels ock förordnande, att de hufvudgrunder, som genom nädiga brefvet den 4 juli 1884 stadgats för tillämpningen af byggnadsstadgan å Årstadal och Årstaäng inom Brännkyrka socken, skola gälla för hela det område af Brännkyrka socken, inom hvilket byggnadsstadgan sålunda komme att tillämpas.

Derjemte har Länsstyrelsen förordnat:

den 16 augusti 1892, att helsovårdsstadgan för rikets städer skall gälla för de ofvan först uppräknade lägenheterna inom Brännkyrka socken;

den 7 september 1892, att den del af Södertelge stads område, som är belägen inom 4,000 fots afstånd från stadens stora torg, med undantag af stads- och landsförsamlingarnas begravningsplats vid Stockholmsvägen, skall i afseende å helsovård betraktas såsom stad;

den 12 juni 1893, att vissa paragrafer i den för Sundbybergs köping den 23 november 1888 fastställda brandordning skola erhålla förändrad lydelse; samt

den 15 februari 1895, att § 5 i byggnadsordningen af den 4 december 1877 för Östhammars stad skall ega ändrad lydelse.

Vidare har Länsstyrelsen den 26 april 1893 fastställt helsovårdsordning och den 11 maj 1895 brandordning för Dalarö samt den 30 juli 1895 byggnadsordning för Djursholms villastad; hvarjemte vissa föreskrifter i afseende å allmänna helsovården inom Vaxholms stad blifvit den 20 februari 1895 af Länsstyrelsen meddelade.

I anledning af vederbörande kronofogdes och kommunalnämnds framställningar förordnade Länsstyrelsen genom utslag den 13 maj 1892 om vidtagande af vissa åtgärder för undanrödjande af åtskilliga missförhållanden vid *det af Stockholms stad inväntade latrin- och sopupplag vid Löfsta* i Jerfälla socken, hvarefter och sedan Stockholms stads drätselnämnd anfört underdåniga besvär öfver utslaget, Eders Kungl. Maj:t den 29 mars 1893 meddelade nädigt beslut i ämnet.

Redan under handläggningen af detta ärende och än vidare efter det nädigt beslut deri gifvits, har också Stockholms stad till förbättrande af de sanitära förhållanden, som stå i samband med ifrågavarande upplag, vidtagit kraftiga åtgärder, deribland må nämnas, att sunda bostäder uppförts och bättre tillfälle att iakttaga renlighet bereds för arbetarne, att fabrik för latrinens förarbetande anlagts, att platsen för sopupplaget och den omgifvande marken dränerats, att transporten till Löfsta af latrin numera sker i täckta plåtkärl samt att de med latrin lastade prämar, som icke omedelbart efter lastningen bortföras, förses med betäckning.

Den år 1887 vid Hagalund i Solna socken uppförda *likbränningsanstalten* har under femårsperioden utan anmärkning fortsatt sin verksamhet. Antalet af i densamma brända lik utgjorde: 48 år 1891, 41 år 1892, 51 år 1893, 42 år 1894 och 31 år 1895.

Frequensen inom de olika åldersklasserna framgår af följande uppställning:

	Under 10 år.	10--20 år.	20--30 år.	30--40 år.	40--50 år.	50--60 år.	60--70 år.	70--80 år.	80--90 år.	90--100 år.	Summa.
Män	4	2	6	11	19	36	31	21	8	1	139
Qvinnor	2	—	3	4	9	15	15	18	8	—	74

Liken voro efter personer, som i lifstiden tillhört: 152 Stockholms stad, 10 Örebro län, 8 Stockholms län, 8 Södermanlands län, 5 Vestmanlands län, 4 Kopparbergs län, 4 Gefleborgs län, 3 Uppsala län, 3 Malmöhus län, 2 Vermlands län, 2 Östergötlands län, 2 Skaraborgs län, 1 hvardera af Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Kalmar, Vesterbottens och Norrbottens län samt 5 utlandet, nämligen 3 Kristiania, 1 Helsingfors och 1 S:t Petersburg.

Utaf de 213 personerna tillhörde 4 den mosaiska och 2 den katolska bekännelsen.

Till *förstärkt polisbevakning* inom länet har Eders Kungl. Maj:t anvisat följande belopp under perioden, nämligen 5,000 kronor för år 1891, 5,500 kronor för år 1892, 6,000 kronor för hvardera af åren 1893 och 1894 samt 7,000 kronor för år 1895.

Med dessa anslag och de för samma ändamål af Kungl. Jernvägsstyrelsen och vissa kommuner lemnade bidrag har bevakning genom extra polismän varit anordnad hufvudsakligen å samma platser som under föregående tid, eller vid åtskilliga af hufvudstadens tullar, vid Drottningholms och Ulriksdals lustslott, vid Rimbo jernvägsstation, vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt samt inom den Sundbyberg angränsande delen af Solna socken. Mera tillfälligt hafva extra polismän varit anställda vid Saltsjöbaden, Sickla djurgård och i trakten af Dufnäs, allt inom Nacka

socken, i trakten af Hillersjö i Hilleshøgs socken, äfvensom under byggandet af Saltsjöbadsbanan och Norra Södermanlands jernväg.

D) **Kreditanstalter och försäkringsinrättningar.** De i förra femårsberättelsen omförmälda *bankinrättningar* inom länet äro fortfarande i verksamhet. Några nya sådana hafva ej tillkommit.

Beträffande sparbankernas samt postsparbankens verksamhet inom länet hänvisas till Statistiska Centralbyråns tidskrift och de officiella berättelserna om postsparbanken.

Likaledes får Länsstyrelsen i fråga om de inom länet verkande *brandstods- och hästförsäkringsbolag*, hvilka äro desamma som under förra perioden, hänvisa till publikationen »Försäkringsväsendet i riket», i hvilken fullständig redogörelse i detta ämne är intagen.

Den i senaste berättelsen omnämnda, af Rånäs bruks bönder och torpare bildade hästförsäkringsförening finnes ännu till.

Enligt de upplysningar, som genom länsmännen infordrats, finnas *sockenmagasin* med spannmålsfonder numera endast i Hargs, Faringe, Lohärads, Malsta, Husby-Lyhundra och Roslags-Bro socknar, hvilka, utom Hargs och Malsta, derjemte ega magasin-kassor till belopp af:

Faringe	socken	3,212 kr.
Lohärads	>	4,039 »
Husby-Lyhundra	>	2,647 »
Roslags-Bro	>	3,276 »

I Markims och Orkesta socknar, hvilka egt gemensamt sockenmagasin, har till magasinet hörande spannmål under år 1896 blifvit försäld, men försäljningssumman ännu icke influtit.

Fonder, bildade vid magasinrörelsens upphörande och spannmålets försäljning, finnas uti nedanstående socknar till följande belopp:

So c k e n .	Kronor.	So c k e n .	Kronor.
Adelsö	1,173	Edebo	7,000
Jerfalla	1,051	Börstil	679
Lagga	3,708	Hökhufvud	990
Östuna	1,748	Almunge	11,158
Husby-Långhundra	4,000	Knutby	4,050
Vidbo	5,187	Väddö	7,669
Skepptuna	9,293	Estuna	926
Lunda	2,100	Fasterna	2,500
Närtuna	2,662	Skederid	2,000
Kärsta	1,056	Rimbo	1,150
Frösunda	4,000	Rö	500
Össeby-Garn	10,279	Vätö	2,790
Skånala	1,614	Länna	6,805
Hannmarby	2,966	Österåker	8,380
Fresta	1,130	Riala	4,621
Vallentuna	3,800	Ingårö	1,397
Norrunda	2,140	Östra Ryd	3,500
Alsike	3,310	Täby	3,922
Kuifsta	3,450	Tveta	1,200
Ödensala	7,305	Vårdinge	3,501
Husby-Erlinghundra	6,362	Vestertelge	440
Vassunda	7,800		

De årliga räntorna å dessa fonder, som med få undantag stå under kommunalnämndens direkta vård och förvaltning, läggas i åtskilliga socknar till kapitalet, men användas i allmänhet för kommunala ändamål, såsom till fattigvård, aflöning åt barnmorskor, understöd till underlättande af fattiga barns skolgång och dylikt, hvarvid de i somliga socknar helt eller delvis användas till dylika utgifter, så vidt dessa träffa i mantal satt jord.

E) **Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjuk-kassor och dermed jemförliga inrättningar.** Härom återopas tabellen 7.

F) **Helso- och sjukvård.** Under denna femårsperiod har, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för läkare den 31 oktober 1890, tillsynen öfver den allmänna helso- och sjukvården inom länet börjat utöfvas af en *förste provinsialläkare*.

Det ökade tillfälle att erhålla sakkunniga råd och upplysningar vid handläggning af helsovårdsangelägenheter, som genom inrättande af denna tjänst bereds Länsstyrelsen, har ofta visat sig vara af stor nytta, i hvilket afseende må nämnas, att ytt-rande från förste provinsialläkaren infordrats vid 5 nådiga remisser angående allmänna helsovårdsfrågor samt i 46 länet särskildt berörande ärenden af dylik art.

I fråga om sjukvården, såvidt den bestrides af provinsialläkare, har någon ändring icke inträffat, men deremot hafva två af de förutvarande distriktsläkaretjänsterna eller, såsom de numera benämnas, *extra provinsialläkaretjänsterna* under perioden upphört, under det åter tre nya tillkommit.

Sedan slottsläkarebefattningen vid Drottningholm genom nådigt bref af den 29 januari 1892 skilts från dermed förenade extra provinsialläkaretjänsten i Drottningholms distrikt, bestående af Färentuna härad, upphörde nämligen sistnämnda tjänst, och samma förhållande har jemväl inträffat med extra provinsialläkarebefattningen i Sundbyberg, för hvars innehafvare tjänsteårsberäkningen utgick med år 1893.

De nyinrättade extra provinsialläkaredistrikten bestå: Gräsö distrikt enligt nådiga brefvet den 10 december 1892 af Gräsö kommun; Rimbo distrikt enligt nådiga brefven den 20 januari 1893 och den 19 oktober 1894 af Bladåkers, Knutby, Fasterna, Rimbo, Rö, Gottröra, Närtuna, Kärsta och Frösunda kommuner; samt Schebo distrikt enligt nådiga brefvet den 6 juli 1894 af Ununge och Väddö kommuner.

Då Botkyrka, Vermdö, Öster-Åkers och Dalarö extra provinsialläkaredistrikt, i hvilket sistnämnda enligt nådiga brefvet den 4 december 1891 numera äfven Nämndö och Österhaninge kommuner ingå, allt fortfarande ega bestånd, finnas således sju extra provinsialläkaredistrikt inom länet.

Årligt statsbidrag för läkarens aflöning har åtnjutits af Dalarö distrikt från och med år 1892 med 1,000 kronor samt af Gräsö och Rimbo distrikt, af hvartera med 500 kronor från och med år 1893.

I Södertelge, Norrtelge och Öregrund finnas fortfarande stads-läkare, i Södertelge två sådane, medan deremot Vaxholm alltsedan år 1884 saknar stadsläkare.

Vid Svartsjö tvångsarbetsanstalt har, från det anstalten öppnades, särskild fängseläkare varit anställd.

Den inom länet bosatta eller anställda personalen af läkare utgjorde vid periodens början 25, vid dess slut 30, deraf 4 boende i Stockholm. Af *tandläkare* fanns vid början af perioden ingen, vid slutet 2, bosatta i länet.

Personalen vid de ständiga *apoteksinrättningarne* har likaledes under perioden stigit från 21 till 23, deraf 2 qvinliga elever.

Barnmorskornas antal har varit oförändradt 94; dock voro af dessa 90 instrumentexaminerade vid periodens slut, mot 88 vid dess början. Två kommuner, som vid 1891 års ingång saknade barnmorska, hafva sedan dess antagit sådan, så att numera endast en mindre ökommun, nämligen Nämö, saknar barnmorska. *Vaccinatörernas* antal är liksom förut 113.

Till *förhindrande af kolerans införande* i riket hafva årligen från och med 1892 varit anordnade observationsplats å Harön i närheten af Sandhamn samt karantänsanstalt å ön Fejan utanför Furusund. För denna senare anstalt arrenderades till en början tomtplats å ön. Sedan emellertid tomten, särskildt år 1894, då ett större antal personer samtidigt undergingo karantän, visat sig lemna alltför ringa utrymme, blef, på grund af nådigt bref den 12 oktober 1894, jemte tomten ett densamma angränsande, vida större område å öns nordöstra del af staten inköpt för anstaltens räkning. Å det sålunda till anstalten hörande område äro uppförda bostad för läkare samt för karantänsmästare och betjening, sjukhus, ekonomibyggnad, desinfektionsugn, obduktionshus, magasin m. fl. byggnader. Vid anstalten finnes hamn, som lemna god ankarplats för 100 fartyg och är försedd med en större brygga.

På grund af bestämmelserna i nämnda kungörelsen angående vissa åtgärder till förekommande af kolerans utbredning bland rikets invånare den 14 juli 1893 hafva länets kommuner dels förhyrt lägenheter till kolerasjukstugor och dels uppgjort aftal om upplåtande vid behof af härför lämpliga lokaler; hvarjemte i en del kommuner aftal träffats om biträde af sjuksköterskor vid utbrott af sådan farosot. Efter det genom Medicinalstyrelsens kungörelse den 13 juli 1894 vissa lättnader med afseende på anordnandet af kolerasjukstugor medgifvits, kan flertalet af kommunerna i länet anses hafva hjälpligen fullgjort fordringarne härför.

Af viktigare *sanitära förbättringar* inom länet kan antecknas anläggandet af kloaker i Sundbyberg och af vattenledning i Södertelge. Vattnet till den sistnämnda erhålles ur en i Brunnsparken anlagd brunn, derifrån det medelst ångpump tryckes upp i en cistern å det s. k. Torekällberget för att sedermera genom ett omkring 5,400 meter långt rörnät ledas ut i staden. Vattenledningen, till hvilken höra 50 brandposter, är hufvudsakligen afsedd för eldsläckning och spolning af kloakrör och gator, men har äfven visat sig fullt användbar för hushållsbehof. I sammanhang med anläggandet af denna vattenledning har utvidgning af stadens kloaknät äfven skett.

I fråga om *sjukvårdsanstalter*, som delvis eller helt äro afsedda för sjuke från länet, är att märka till en början beträffande de förstnämnda, att uti nästföregående berättelse omförmälda ombyggnad af Serafimerlasarettet samt af Stockholms stads och läns kurhus under perioden afslutats.

Hvad Serafimerlasarettet angår, skedde detta under år 1894, och hafva Stockholms läns sjukvårdskomiterade derpå efter uppdrag af Landstinget med direktionen för Serafimerlasarettet

uppgjort kontrakt, dagtecknad den 5 december 1895, angående villkoren för intagande af sjuke från länet å lasarettet. Enligt detta kontrakt, som gäller under tio år från och med år 1895, tillhandahållas för sjuke från länet 34 sängar — hvilka i mån af behof efter Landstingets derom fattade beslut må ökas till 40 — förutom de friplatser, som kunna underhållas med räntan, beräknad till 600 kronor årligen, å den till 12,000 kronor uppgående Wattrangska donationsfonden. Ersättningen för vård af sjuke från länet utgår med $\frac{6}{10}$ af den för hvarje år beräknade verkliga sjukvårdskostnaden å lasarettet, utgifter för fastigheternas underhåll, onera m. m. deri dock ej inräknade, hvarjemte från nämnda ersättning afdrag eger rum såväl för det till lasarettet af statsmedel utgående tillskottet för länets sjukvård, hittills 2,400 kronor, som för den afkastning af Wattrangska donationsfonden, som icke tages i anspråk för ofvannämnda friplatser.

Beträffande länets egna sjukvårdsanstalter äro i främsta rummet att nämna *de nya lasarettbyggnaderna i Norrtelge*.

Redan vid landstingen åren 1885 och 1886 hade förslag angående till- eller ombyggnad af det gamla lasarettet i Norrtelge förekommit, utan att dock vinna Landstingets bifall. Da det emellertid sedermera blifvit alltmera ovedersägligt, att detta lasarett tarfvade genomgripande reparationer och ändringar i byggnadsväg, samt härtill kom, att lasarettet hade ett för dess ändamål synnerligen olämpligt läge i en af stadens bullersammaste delar, uppdrog 1892 års landsting å lasarettsdirektionen att inkomma med förslag till annan plats för lasarettet samt med ritningar och kostnadsberäkning för nytt lasarett med deri jemväl inrymda förvaringsrum för sinnessjuka, som i afvaktan på deras intagande å hospital behöfde tillfällig vård å lasarettet.

Sedan sådana ritningar och kostnadsförslag derpå blifvit till 1893 års landsting öfverlemnade med tillkännagifvande, att stadsfullmäktige i Norrtelge genom beslut, som Eders Kungl. Majt genom nådigt bref den 9 augusti 1893 fastställt, till tomtplats för det nya lasarettet upplåtit en del af stadens donationsjord, den s. k. Lanvreten, som, innehållande 133 ar och belägen vester om staden vid Norrtelgeån, vore för ändamålet passande, beslöt Landstinget att å nämnda tomt låta uppföra nytt lasarett jemte dårsjukstuga och anvisade härför nödiga medel.

Efter ritningar af arkitekten Axel Kumlien hafva härefter dessa byggnader, båda af sten, blifvit under åren 1894 och 1895 uppförda. Den ena, eller sjelfva lasarettet, uppfördt enligt blandadt korridor- och paviljongssystem innehåller — i två våningar jemte suterängvåning och 6 vindsrum — sjuksalar, rymmande minst 40 patienter, mottagningsrum för läkaren, operations- och steriliseringsrum, expeditionslokaler, bostad för sköterskor m. m., äfvensom i suterängvåningen värme- och ventilationsapparater efter professor Cederblooms system. Den andra byggnaden eller ekonomibyggnaden inrymmer, likaledes i två våningar, utom ekonomiafdelningen upptagningsanstalt för sinnessjuka, bestående af 8 rum, deraf två celler. Vid sidan af denna byggnad finnas 2 promenadgårdar för sinnessjuka.

Enligt det uppgjorda förslaget komma kostnaderna för dessa lasarettbyggnader att uppgå till 68,100 kronor, till täckande af hvilket belopp användts den köpeskilling af 15,000 kronor, som erhållits för den gamla lasarettstomten med derå uppförda byggnader, äfvensom en af enkefru S. Arnander till lasarettet done-

rad fond å 5,000 kronor, hvarefter Landstinget anvisat återstående 48,100 kronor.

Utöfver sistnämnda belopp hafva 1895 och 1896 års lands-
ting till uppförande af bostad åt syssloman vid lasarettet, af
obduktionslokal och likbod, till anordningar för vattens upp-
värmning, till möblering och utrustning af lasarettet och dår-
sjukstugan samt ordnande af lasarettstomten m. m. beviljat
öfver 27,000 kronor.

Af länets öfriga sjukvårdsanstalter har lasarettet i Öst-
hammar under åren 1894 och 1895 med en kostnad af omkring
11,000 kronor delvis ombygts och dels, särskildt till ytterväggar
och golf, undergått reparation.

Angående patientantal, sjukvårdskostnad m. m. vid Serafimer-
lasarettet, så vidt länet angår, samt vid länslasarettens under de
olika åren för Länsstyrelsen hänvisa till nedanstående *tabell E*.

Fördelade efter olika betalningsklasser, hafva under perio-
den sjuke vårdats till ett antal af:

	Betalningsklasser.						Summa.	
	å 40 öre.	å 75 öre.	å 1.50 kronor.	å 1.75 kronor.	å 1.90 kronor.	å 2 kronor.		utan afgift.
Serafimerlasarettet	1,712	25	—	—	—	—	34	1,771
Norrtegelte lasarett	830	224	38	1	—	3	29	1,125
Östhammars »	578	118	32	1	2	—	22	753
Södertegele	1,261	16	41	—	3	2	3	1,326
Löwenströmska lasarettet	1,595	221	20	—	2	1	6	1,845

De utgifter, sjukvården kräft under perioden, hafva upp-
gått till följande belopp:

År.	Kurhuset. Kronor.	Serafimer- lasarettet. Kronor.	Norrtegelte lasarett. Kronor.	Östham- mars lasarett. Kronor.	Södertegele lasarett. Kronor.	Löwen- strömska lasarett. Kronor.
1891	13,087.01	10,926 --	10,521.41	8,081.02	7,427.04	13,174.27
1892	10,351.75	10,814.25	10,236.18	7,676.70	7,888.13	12,011.95
1893	9,762.51	11,487.25	8,663.35	8,421 --	7,759.71	13,388.66
1894	12,062.24	10,614 --	9,389.54	8,472.14	9,844.05	12,901.43
1895	12,097.53	9,600 --	9,044.96	8,724.05	10,254.98	14,467.64

I anledning af underdånig framställning från komitén för
förvaltningen af länets kurhus- och sjukvårdsmedel, eller den

s. k. sjukvårdsfonden, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref
den 29 maj 1896 förordnat, att komitén skall upphöra samt
förvaltningen af nämnda medel från och med år 1897 öfver-
tagas af direktionen öfver Stockholms stads och läns kurhus.
Efter de stora utbetalningar, som under perioden gjorts af fon-
dens medel i och för om- och nybyggnader af Serafimerlasa-
rettet, Stockholms stads och läns kurhus samt Norrtelge och
Östhammars lasarett, återstår emellertid af sjukvårdsfonden alle-
nast i densamma ingående »Grefve Clas Horns donationsfond»,
stor 12,500 kronor, som enligt nyssnämnda nådiga bref skall i
kurhusets räkenskaper såsom en särskild fond upptagas och till
kapitalet bibehållas oförminskad.

Någon förändring af legosängsavgifterna har icke skett lik-
som ej heller af den personliga sjukvårdsavgiften, som fortfarande
utgår med 50 öre för man och 25 öre för qvinna.

För tillfällig vård af sinnessjuka från länet har liksom förut
plats fått disponeras å dårsjukstugan vid Jakobsberg.

Antalet intagne patienter från länet samt kostnaderna för
deras vårdande derstädes hafva utgjort:

År	Antal patienter.	Deraf från föreg. år.	Kostnader. Kronor.
År 1891	3	2	809.59
» 1892	7	—	516.87
» 1893	1	1	97.59
» 1894	6	—	808.16
» 1895	5	1	506.26

Den i förra femårsberättelsen omförmälda, å Nya Alby i
Solna socken öppnade enskilda vårdanstalten för sinnessjuka
har från den 1 december 1893 öfvertagits af ett aktiebolag,
hufvudsakligen bestående af läkare i Stockholm.

Anstalten, som numera benämnes Solna sjukhem, står en-
ligt Kungl. Medicinalstyrelsens förordnande under inspektion af
förste provinsialläkaren i länet, och äro vid densamma anstälde
öfver- och underläkare, öfversköterska, som tillika är husmoder
för anstalten, samt erforderligt antal sköterskor och vårdare.
Vid sjukhemmet, som eger rättighet att emottaga 20 patienter,
hälften man- och hälften qvinliga, hafva under tiden från den
3 december 1893 vårdats 95 patienter, deraf det största antalet
från Stockholms stad (60) samt Stockholms län (6), Kalmar län
(4) och Göteborgs och Bohus län (4).

Antalet *badgäster* i länets vid saltsjön belägna städer har
särskildt under de senaste åren varit i stigande.

Tab. E. Patientantal, sjukdagar och sjukvårdskostnader vid Stockholms läns lasarett åren 1891—1895.

Ar.	Serafimerlasarettet. (Stockholms läns andel.)			Norrtegelte lasarett.			Östhammars lasarett.			Södertegele lasarett.			Löwenströmska lasarettet.		
	Vårdade sjuke.	Sjuk- dagarnes antal.	Kostnad för underhålls- dag. Kronor.	Vårdade sjuke.	Sjuk- dagarnes antal.	Kostnad för underhålls- dag. Kronor.	Vårdade sjuke.	Sjuk- dagarnes antal.	Kostnad för underhålls- dag. Kronor.	Vårdade sjuke.	Sjuk- dagarnes antal.	Kostnad för underhålls- dag. Kronor.	Vårdade sjuke.	Sjuk- dagarnes antal.	Kostnad för underhålls- dag. Kronor.
1891	312	13,337	0.82	231	5,672	1.52	156	4,100	1.76	261	4,251	1.75	335	8,630	1.39
1892	364	13,186	0.82	218	5,581	1.58	164	4,616	1.55	281	4,788	1.65	361	7,688	1.50
1893	371	13,495	0.82	248	5,140	1.54	186	5,601	1.39	275	4,702	1.65	399	8,411	1.47
1894	336	12,867	0.82	222	4,877	1.61	148	3,941	1.65	271	6,739	1.30	368	9,275	1.36
1895	388	16,006	0.89	206	4,987	1.68	99	2,531	2.53	238	6,103	1.46	382	8,979	1.42

Till de förutvarande 8 veterinärdistrikten hafva under perioden 2 nya tillkommit, nämligen Långhundra och Sollentuna, och uppgår distriktens antal inom länet således nu till 10.

För att behovet af veterinär måtte på bästa sätt inom länets olika delar tillgodoses, har reglering af distriktens områden derjemte befunnits nödig. Förslag till sådan reglering för innevarande femårsperiod blef derföre af Hushållningssällskapets förvaltningsutskott uppgjort och, efter det öfverenskommelse derom träffats med vederbörande kommuner, af 1895 års landsting godkänt.

Enligt denna reglering hafva veterinärdistrikten följande omfattning:

1:o Östhammars distrikt: Börstils, Hökhufvuds, Valö, Forsmarks, Hargs, Gräsö och Singö socknar samt städerna Östhammar och Öregrund, med station för veterinären i Östhammar;

2:o Schebo distrikt: Häfverö, Ununge, Edsbro och Edebo socknar, med station vid Schebo;

3:o Norrtelge distrikt: Roslags-Bro, Vätö, Estuna, Lohärads, Malsta, Frötuna, Länna, Rådmansö och Blidö socknar samt Norrtelge stad jemte egendomen Norr-Jersjö i Söderby-Karls socken, med station i Norrtelge;

4:o Rimbo distrikt: Rimbo, Rö, Fasterna, Skederids, Kårsta, Närtuna, Knutby och Bladäkers socknar äfvensom Gottröra socken intill år 1898, hvarefter denna socken öfverflyttas till Långhundra distrikt; varande stationen för Rimbo distrikt förlagd till Rimbo;

5:o Långhundra distrikt: Lagga, Östuna, Husby-Långhundra, Vidbo och Alnunge socknar äfvensom Sigrödsholms egendom i Lunda socken, äfvensom från och med år 1898 Gottröra socken, med station i Husby by i Husby-Långhundra socken;

6:o Österakers distrikt: Österakers, Roslags-Kulla, Ljusterö, Östra Ryds, Össeby-Garns, Vada och Angarns socknar, med station i Åkersberg;

7:o Sollentuna distrikt: Sollentuna, Eds, Hammarby, Fresta, Jerfälla, Vallentuna, Norrsunda, Skånala, Husby-Erlinghundra och Odensala socknar, med station för veterinären vid Väsby jernvägsstation;

8:o Drottningholms distrikt: Skå, Sänga, Färentuna, Hilleshögs, Munsö, Lofö och Ekerö socknar, med station vid Drottningholm;

9:o Haninge distrikt: Vesterhaninge, Österhaninge, Ösmo och Muskö socknar, med station i Vesterhaninge;

10:o Södertelge distrikt: Södertelge stad samt Vestertelge, Östertelge, Tveta, Öfver-Jerna, Ytter-Jerna, Turinge, Grödinge och Salems socknar, med station i Södertelge.

Hvart och ett af samtliga dessa distrikt har förbundit sig att årligen till veterinärens aflöning bidraga med minst 300 kronor, Rimbo distrikt under åren 1896 och 1897, och Södertelge distrikt under åren 1896—1898 samt de öfriga under åren 1896—1900.

Bidrag af landstingsmedel till distriktsveterinärernas aflöning har under perioden utgått med lika belopp och under samma

vilkor som under den nästföregående. På framställning af Hushållningssällskapets förvaltningsutskott beslöt emellertid 1895 års landsting att, jemte det Landstinget för hvart och ett af åren 1896—1900 stälde till utskottets förfogande 3,000 kronor till enahanda aflöning, som förut åt veterinärerna, för samma tid bevilja ytterligare anslag af högst 1,250 kronor årligen, att till en hvar af de kompetente distriktsveterinärer inom länet, som under 5 år i nämnda egenskap med goda vitsord verkat i länets tjenst, utgå med 125 kronor, under vilkor likväl, att Hushållningssällskapet och vederbörande distrikt till sådan veterinärs aflöning bidroge ytterligare, Hushållningssällskapet med 75 kronor och distriktet med 100 kronor.

Sådan löneförhöjning har under år 1896 fått åtnjutas af 6 veterinärer.

Utom de sålunda anstälde 10 distriktsveterinärerna funnos vid periodens slut ytterligare 5 praktiserande veterinärer inom länet.

6) **Fattigvård.** Kostnaderna för fattigvården äro flerstädes och särskildt i kommunerna närmast hufvudstaden synnerligen betungande, såsom ock af Statistiska Centralbyråns årsredogörelser i detta ämne tydligt framgår.

Bland de vid fattigvårdens handhavande förekommande svårigheter äro särskildt att märka de, som följa med tillsynen öfver de i många kommuner befintliga elaka fattiga d. v. s. lata och tredskande eller rent af illasinnade fattighjon, hvilka äfven i väl eftersedda fattighus eller fattiggårdar hindra eller åtminstone försvåra upprätthållandet af sänja, sedlighet och ordning.

Också har alltsedan år 1892 hos Landstinget förevarit frågan om inrättande af en för länet gemensam arbetsanstalt, der tredskande fattighjon, äfvensom öfveråriga idioter samt barn till anstalten intagna hjon kunde emottagas.

Af den utredning i frågan, som en för ändamålet tillsatt komité åstadkommit, framgår bland annat, att förslaget med lifligt intresse omfattas af största delen bland länets kommuner. Behovet och nyttan af en dylik länsfattiggård synes också vara obestridlig; och endast de dryga kostnader, som dess anläggande naturligen kommer att medföra, samt saknaden af fullt specificerad förslag öfver desamma synas hafva föranledt Landstinget att uppskjuta det slutliga afgörandet om anstaltens inrättande.

Å antalet hos Länsstyrelsen under perioden inkomna fattigvårdsärenden äfvensom å den ersättning af statsmedel för fattigvårdskostnader, som för hvarje af nedanstående år utgått till kommuner inom länet, får Länsstyrelsen meddela uppgifter i nedanstående öfversigt:

År	Inkomna fattigvårds- tvister.	Ersättning af statsmedel. Kronor.
1891	589	1,209 44
1892	651	1,222 99
1893	589	2,453 09
1894	558	1,555 83
1895	526	1,673 41

Stockholm å landskansliet och landskontoret den 31 december 1896.

Landshöfdinge Embetet.

I. Törneblad.

Matth. Falk.

Tab 1.

FOLKMÄNGDEN I STOCKHOLMS LÄN ÅREN 1891—1895.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
		Enligt presterskapets uppgifter den 31 december.			Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.					
					Hela folkmängden.			Deraf fria från mantals- penningar.		
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Landsbygden	är 1891	70,137	72,256	142,393	70,364	72,655	143,019	30,836	33,096	63,932
	1892	70,480	72,444	142,924	70,368	72,523	142,891	30,864	33,021	63,885
	1893	70,579	72,615	143,194	70,874	72,875	143,749	31,152	33,321	64,473
	1894	71,289	73,036	144,325	71,142	73,083	144,225	31,329	33,371	64,700
	1895	71,885	73,847	145,732	71,831	73,685	145,516	31,628	33,639	65,267
Sodertelge stad	är 1891	2,060	2,735	4,795	2,076	2,767	4,843	882	986	1,868
	1892	2,250	2,873	5,123	2,270	2,923	5,193	964	1,063	2,027
	1893	2,374	2,859	5,233	2,347	2,980	5,327	986	1,102	2,088
	1894	2,407	2,974	5,381	2,405	3,122	5,527	1,000	1,161	2,161
	1895	2,483	3,027	5,510	2,446	3,161	5,607	1,002	1,169	2,171
Norrtelge stad	är 1891	1,088	1,388	2,476	1,091	1,390	2,481	473	577	1,050
	1892	1,098	1,407	2,505	1,102	1,411	2,513	480	595	1,075
	1893	1,108	1,363	2,471	1,113	1,370	2,483	500	567	1,067
	1894	1,118	1,388	2,506	1,118	1,394	2,512	483	566	1,049
	1895	1,094	1,340	2,434	1,099	1,340	2,439	474	534	1,008
Sigtuna stad	är 1891	236	286	512	236	285	521	105	114	219
	1892	244	299	543	247	300	547	107	119	226
	1893	238	288	526	239	288	527	94	106	200
	1894	240	293	533	247	300	547	97	109	206
	1895	244	292	536	253	302	555	101	107	208
Östhammars stad	är 1891	328	370	698	335	390	725	126	142	268
	1892	324	374	698	331	373	704	124	137	261
	1893	323	380	703	324	381	705	116	141	257
	1894	336	399	735	326	382	708	115	144	259
	1895	341	414	755	333	401	734	115	155	270
Öregrunds stad	är 1891	439	499	938	451	505	956	151	195	346
	1892	442	495	937	449	499	948	156	195	351
	1893	458	502	960	452	496	948	159	197	356
	1894	469	475	944	468	502	970	171	200	371
	1895	467	471	938	469	475	944	174	185	359
Vaxholms stad	är 1891	854	684	1,538	886	686	1,272	252	287	539
	1892	868	671	1,539	886	683	1,269	253	275	528
	1893	881	666	1,547	881	678	1,259	239	283	522
	1894	867	657	1,524	866	671	1,237	238	265	503
	1895	888	664	1,552	891	676	1,267	243	256	499
Hela lanet	är 1891	75,132	78,218	153,350	75,139	78,678	153,817	32,825	35,397	68,222
	1892	75,706	78,563	154,269	75,353	78,712	154,065	32,948	35,405	68,353
	1893	75,961	78,673	154,634	75,930	79,068	154,998	33,246	35,717	68,963
	1894	76,726	79,222	155,948	76,272	79,454	155,726	33,433	35,816	69,249
	1895	77,402	80,055	157,457	77,022	80,040	157,062	33,737	36,099	69,836

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1895.

1.	2.		3.		5.	6.					11.		12.	
	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.					Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2—4).					Taxeringsvärdet (i kronor)		
	Antal.	Mantal.		Antal brukningsdelar.			Jordtorp.	Ryttare-, soldat- och båtsmanstorp.	Bäckstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köpingar, villor m. m.	å jordbruksfastighet.		å annan fastighet.
Oförmedlade.		Nuvarande.	Oförmedlade.		Nuvarande.									
I. Landsbygden.														
A. Kronoegendomar.														
1) Under allmän disposition.														
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	37	81 17 ³ ₃₂₄	67 77 ¹ ₁₂₈	21	106	—	26	1	74	1,628,700	2,309,100			
b) Boställen: hemman	135	150 12 ⁷ ₈₉₆	130 14 ³ ₂₆₈₈	137	95	—	111	6	69	2,893,300	262,600			
Do lägenheter	62	—	—	62	—	—	4	—	1	79,300	57,800			
c) Hemman	152	168 24 ⁷ ₄₉₇₃	129 31 ⁹ ₃₇₆₉	142	35	26	47	3	16	2,431,500	1,432,500			
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
d) Jordlägenheter	64	—	—	58	—	—	—	1	—	308,900	1,155,100			
e) Fiskerier	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500			
f) Verk och inrättningar	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	210,000			
2) Under enskild disposition.														
a) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
b) Hemman	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
c) Jordlägenheter	61	—	—	76	—	—	—	—	27	76,900	432,900			
d) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
e) Verk och inrättningar	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1) —			
B. Skatteegendomar.														
a) Boställen: hemman	2	7	7	2	—	—	—	—	—	19,600	—			
Do lägenheter	3	—	—	3	—	—	—	—	—	200	2,900			
b) Säterier och ladugårdar	77	113 11 ¹ ₁₂₁	100 12 ¹ ₁₂₀	68	96	43	90	23	24	2,347,800	368,500			
c) Hemman	2,046	1,735 11 ¹ ₄₃₂₁	1,517 20 ⁹ ₃₆₄₀	4,280	798	503	1,356	203	1,187	30,447,800	5,165,800			
d) Jordlägenheter	250	—	—	435	—	—	10	—	2	426,300	8,700			
e) Fiskerier	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,600			
f) Verk och inrättningar	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240,500			
C. Frälseegendomar.														
a) Boställen: hemman	7	31	31	7	2	—	3	—	1	62,600	1,300			
Do lägenheter	6	—	—	6	—	—	—	—	—	4,300	—			
b) Säterier och ladugårdar	404	600 7 ⁰ ₁₀₂₀	567 7 ² ₁₀₂₀	382	738	—	263	112	662	18,398,100	9,927,800			
c) Rå- och rörs (insockne) hemman	157	85 2 ⁸ ₁₃₆	62 1 ¹ ₁₀₀	165	73	4	51	12	36	1,524,200	157,400			
d) Hemman (utsockne)	2,251	1,793 10 ³ ₄₃₂₀	1,473 11 ⁹ ₃₆₂₀	2,992	1,261	437	961	219	1,421	36,185,700	14,859,200			
e) Jordlägenheter	552	—	—	661	—	—	18	4	14	866,400	429,700			
f) Fiskerier	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,400			
g) Verk och inrättningar	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,050,500			
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).														
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	716	—	6,542,950			
Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	282	—	602,100			
Summa	6,353	4,733 7 ⁸ ₁₈	4,052 10 ³ ₂₀	9,497	3,204	1,013	2,943	584	4,532	97,701,600	45,233,950			
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,381,100	10,150,650			
H. Städerna.														
Hela antalet nybyggda böningshus 1891—1895.	61	—	113	450	388	137	520	10	11	464,400	6,885,400			
Södertelge	28	—	61	164	172	122	168	3	8	197,400	2,474,600			
Norrteige	—	—	5 1/2	19	90	12	104	—	15	127,500	521,400			
Sigtuna	1	—	4 1/2	—	156	148	151	—	5	201,500	582,100			
Öregrund	9	—	—	—	130	91	135	1	8	—	644,700			
Osthammar	1	—	—	7	246	14	329	—	5	16,600	1,856,200			
Vaxholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,150,600			
Fastnings-verken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Summa	100	—	28 1/2	640	1,182	524	1,407	14	52	1,007,400	17,095,000			
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,600	5,132,700			

1) Innet särskildt taxeringsvärde.

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1895.

1. Fideikommissionnehafvarens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	jordbruksfastighet.	annan fastighet.	frälseränta.	Summa.
					Süterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Brucksegaren Th. Ankarerona	Runsa m. m.	Ed.	—	—	4	5 $\frac{1}{2}$	9 $\frac{1}{2}$	1	—	202,000	—	—	202,000	
Friherre C. L. E. De Geer	Runby, Öfre Väsby m. m.	Do. Hammarby.	—	—	2	3 $\frac{1}{2}$	5 $\frac{1}{2}$	1	—	10,000 93,000	8,000	—	111,000	
Friherre A. R. A. Reuterskiöld	Bällsta m. m.	Vallentuna.	—	—	1	4	1 $\frac{1}{2}$	1	—	61,000	—	1,200	62,200	
Godsegaren A. J. Giertta	Bona m. m. Kunsta	Munsö. Adelsö.	—	1	6	7 $\frac{1}{2}$	14 $\frac{3}{4}$	—	1	225,000 25,200	200	—	250,400	
Direktören C. G. M. Nisbeth	Tislinge	Östuna.	—	—	2	1 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$	1	—	46,000	—	—	46,000	
Fröken Elsa Hammarsköld	Vingsjöberg m. m. Frälseräntor af Söderby m. m.	Gotttröra. Närtuna.	—	1	4	1 $\frac{1}{4}$	6 $\frac{1}{4}$	—	—	174,000	—	9,500	183,500	
Knut Gardtman	Norrbj m. m. Hönsgårde m. m.	Vidbo. Husby- Långhundra. }	—	2 $\frac{1}{2}$	3	3 $\frac{3}{8}$	11 $\frac{1}{2}$	1 2	—	95,000 100,000	—	—	195,000	
Majoren John Jennings	Skänelafholm m. m.	Skänela.	—	2 $\frac{1}{4}$	3 $\frac{1}{4}$	6 $\frac{3}{8}$	10 $\frac{3}{8}$	—	—	186,300	—	—	186,300	
Löjtnanten friherre Eugen Hermelin	Noor m. m.	Knifsta.	—	—	5	3 $\frac{1}{4}$	5 $\frac{3}{4}$	—	—	102,500	13,800	—	116,300	
Löjtnanten C. D. von Schinkel	Vallstanäs m. m. Elgesta m. m.	Norrsunda. Husby- Erlinghundra. }	—	—	3	13 $\frac{3}{8}$	19 $\frac{3}{8}$	— 1	—	275,000 67,000	—	1,600	343,600	
Öfversten H. Gyllenram	Frälseräntor af V. Riekeley m. m. Do af Bärresta	Gotttröra. Skepptuna.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8,000 1,200	9,800	
Friherrinnan Ebba Beck-Friis	Harg m. m. Frälseränta af Ruggarön Do Boda Beanehol m. m. Godtöbol m. m. Kristineholm	Harg. Börstil. Edebo. Bladåker. Ununge. Lohärad.	—	7 $\frac{7}{8}$	11 $\frac{1}{4}$	11	—	8 3 2	6 2 2	616,000 — 61,600 14,000 170,000	161,400	6,300 2,900	1,008,500	
Enkefru U. Skjöldebrand	Noor m. m. Frälseränta af Stridsby Do Rörvik m. m. Do Hummen m. m.	Roslags-Bro. Vätö. Söderby-Karl. Lohärad.	—	—	3	1 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$	—	2	106,400	8,300	26,400 4,300 3,700 8,500	157,600	
Kapiten greve E. Oxensjerna	Vernberg m. m. Alby med utjord Grästa	Roslags-Bro. Söderby-Karl. Estuna.	—	2	2	1	5 $\frac{1}{2}$	1	—	49,600 19,000 4,500	—	1,400	74,500	
J. A. B. Westman	Södersund m. m. Östra Eka m. m.	Roslags-Bro. Estuna.	—	2 $\frac{1}{4}$	—	1 $\frac{1}{6}$	4 $\frac{3}{4}$	—	—	43,000 22,000	—	5,300	70,300	
W. Schürer von Waldheim	Mellingeholm m. m. Nenninge äng	Frötuna. Rådmanusö.	—	2	5	3 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{2}$	1	1	135,100 3,000	2,000	3,000	143,100	
L. F. S. Ridderstad	Riddersholm m. m.	Do.	—	1	—	2 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$	—	1	60,000	1,000	—	61,000	
Stat-ministern ex. E. G. Bostrom	Östana m. m. Bergby m. m. Gjerdsvik m. m. Exarby m. m.	Roslags-Kulla. Ritla. Ljusterö. Össeby-Gärn.	—	—	16	3 $\frac{1}{2}$	43 $\frac{1}{2}$	9	3	493,100 152,700 266,300 111,000	109,400	3,800 2,000	1,138,300	

Tab. 4. (Forts.). EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1895.

1.	2.	3.	M a n t a l.				8.	9.	10.	T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			4.	5.	6.					7.	11.	12.	13.	14.
					F r ä l s e.									
Fideikommissinnehafvarens namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	Krono.	Skatte.	Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.	Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrätt- ningar (fastlig- heter i städer).	Summa.	Summa.	Summa.	Summa.		
Fil. lie. friherre And. Cederström	Beatelund m. m.	Ingarö. Husby- Erlinghundra. Vesterhaninge.	—	—	5½	3½	—	1	168,000	13,000	—	338,900		
	Elgesta m. m.		—	—	—	4	—	2	95,900	—	—			
	Ektorp m. m.		—	—	—	1	—	—	—	62,000	—		—	
Frih. N. von Lantingshausen von Höpen	Bogesund, Frösvik m. m.	Östra Ryd.	—	1	4	9	14	2	432,300	—	—	432,300		
Grefve J. H. Cronhjelm	Näsby m. m.	Täby.	—	8	3½	1	—	1	394,000	2,000	—	404,000		
	Lohäll	Danderyd.	—	—	—	¼	—	—	8,000	—	—			
Grefve Nils Barks arfvingar.	Arrenderätten till Bergs-hanra	Solna.	1	—	—	—	1	1	53,500	63,000	—	116,500		
Kammarherre C. F. Braunerhielm	Sandemar m. m.	Österhaninge.	—	—	1¾	25¾	—	4	561,700	7,000	21,700	1,270,100		
	Svinåker	Ornö.	—	—	—	1½	—	—	15,000	—	—			
	Villinge	Nämdö.	—	—	—	—	—	1	8,500	400	—			
	Vinåker m. m.	Dalarö.	—	—	—	2½	—	—	46,000	—	—			
	Rungarn m. m.	Bladåker.	—	1¾	2	3½	—	1	192,900	—	400			
	Berga m. m.	Faringe.	—	—	—	9½	—	—	161,100	—	—			
	Björkö m. m.	Knatby.	—	—	5½	2½	—	—	140,500	500	3,700			
	Stora Väsby m. m.	Almunge.	—	—	2	2½	—	—	102,000	—	—			
	Frälseränta af Tvärnö	Harg.	—	—	—	—	—	—	—	—	6,100			
Do	Inäll	Roslags-Bro.	—	—	—	—	—	—	—	2,600				
Grefve Alb. Steenbock	Sundby m. m.	Ornö.	—	—	2	11¾	—	3	131,700	4,000	—	191,700		
	Näringsberg m. m.	Vesterhaninge.	—	—	2	¼	—	—	53,000	—	3,000			
Friherre A. Trolle-Löwen	Häringe m. m.	Do.	—	—	3¾	11¾	—	1	322,000	6,000	7,400	567,700		
	Frälseränta af Bjurs-hagen m. m.	Muskö.	—	—	—	—	—	1	500	—	400			
	Bankesta m. m.	Ösmo.	—	—	2¼	8¾	—	2	217,000	11,000	3,400			
Ryttmästaren A. V. Levin	Arbofua m. m.	Muskö.	—	—	—	5¼	—	1	110,000	—	—	110,000		
A. L. Levin	Ludvigsberg m. m.	Do.	—	—	—	8¼	—	—	120,000	—	—	120,000		
K. G. Gardtman	Vidby	Ösmo.	—	—	—	7	—	—	16,000	—	—	16,000		
Godsegaren Hans Henning von Horn	Fällnäs m. m.	Sorunda.	—	2¼	10¾	4½	—	4	514,200	57,100	31,000	657,800		
	Målby	Ösmo.	—	—	—	1¾	—	—	23,000	—	—			
	Oxnö m. m.	Torö.	—	—	—	1½	—	—	32,500	—	—			
Friherre Claes Thson Rudbeck	Marieberg m. m.	Grödlinge.	—	2	2½	7½	—	3	312,000	5,000	—	428,200		
	Hägelby m. m.	Botkyrka.	—	—	—	2½	—	—	111,200	—	—			
Grefve Fredrik Bonde	Näs	Grödlinge.	—	—	—	1½	—	—	70,000	—	—	70,000		
Vice häradsh. grefve G. Lagerbjelke	Elfsjö m. m.	Bränkyrka.	—	—	2¼	—	—	—	112,000	6,000	—	238,000		
	Stufsta	Huddinge.	—	—	—	3	—	—	120,000	—	—			
Hofjägmästaren H. af Petersens	Erstavik m. m.	Nacka.	—	—	2	4	—	14	197,000	23,100	—	236,100		
	Egnö	Tyresö.	—	—	—	1	—	—	10,000	6,000	—			
Grefve S. A. F. Löwen	Gerstabergr	Ytter-Jerna.	—	—	2	1	—	—	94,000	—	—	104,000		
	Rönora	Öfver-Jerna.	—	—	—	¼	—	—	10,000	—	—			
Friherre Gerdt Lovisin	Brandalsund m. m.	Ytter-Jerna.	—	—	6½	½	—	—	182,000	—	—	205,000		
	Bränninge	Tveta.	—	—	—	—	—	—	23,000	—	—			
Ad. Fredr. Viktor Const. Falkenstedt	Fastigheten nr 106 h i 3:dje Vestra kvarteret	Södertelge.	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000		
Summa			1	41½ ₂₀	188½ ₂₄	236½ ₂₀	417½ ₂₀	63	38	9,214,800	581,500	169,400	9,965,700	

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1895.

K. Mts Befälningstjänstens femårsberättelser 1891—1895. Stockholms län.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	5. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	Skatte.	6. Frälse.					12. å jordbruksfastighet.	13. å annan fastighet.	14. å frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Sundbybergs hattfabriks aktiebolag	Kratsboda	D:o.	—	1/4	—	—	—	—	7,000	118,000	—	—	125,000
Stockholms benmjölsfabriks aktiebolag	Sandvik	D:o.	—	—	—	—	—	—	500	80,000	—	—	80,500
Aktiebolaget Svartviks stärkelsefabrik	Svartvik	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	95,000	—	—	95,000
Fredfors fabriks aktiebolag	Fredfors	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	50,000	—	—	50,000
Stockholms norra jästaktiebolag	Sollentunaholm	Sollentuna.	—	—	2	—	—	—	146,500	124,000	—	—	270,500
Aktiebolaget Rotebro sprängämnesfabrik	Roteberg	D:o.	—	—	—	—	—	1	10,000	17,000	—	—	27,000
Sebastinaktiebolaget	St. Horsgärdet eller Uddnäs	Ed.	—	1/8	—	—	—	1	20,000	21,000	—	—	41,000
Bockholms-Sättra aktiebolag	Sättra med tegelbruk	Ekerö.	—	—	1/2	—	—	—	43,000	100,000	—	—	143,000
Aktiebolaget Hilleviken	Hillersjöby med d:o	Hilleshög.	—	379/864	—	—	—	—	12,000	60,000	—	—	72,000
Aktiebolaget Alpha	Alpha	{Sundbybergs köping.	—	—	—	—	—	—	—	78,000	—	—	78,000
Vattholma bruks aktiebolag	Visingsbol	Östuna.	—	—	—	—	—	1	5,400	—	—	—	—
	Basthol m. m.	{Husby- Långhundra.}	—	3	—	—	—	8	108,500	—	—	—	—
	Länna bruk m. m.	Almunge.	1/2	6 1/4	9 1/2	8 3/4	—	5	600,200	115,000	900	—	880,000
Gimo bruks aktiebolag	Örsbol	Östuna.	—	—	—	—	—	1	4,000	—	—	—	—
	Abrahamsby m. m.	Gottfröra.	—	—	—	7/8	—	—	46,000	—	—	—	—
	Borggårde m. m.	Hökhufvud.	—	6	—	29 1/2	—	10	585,800	5,500	9,800	—	—
	Mårtenaby m. m.	Almunge.	—	—	—	4/4	—	2	16,400	—	1,500	—	—
	Ellsta m. m.	Knutby.	—	10 3/4	6	1 1/2	—	7	389,200	42,500	2,700	—	—
	Salsta n:r 1	Bladåker.	—	—	—	1/3	—	—	8,800	—	—	—	1,111,700
Högbro qvarnaktiebolag	Högbro väderqvarn	Närtuna.	—	—	—	—	—	—	—	10,000	—	—	10,000
Forsmarks bruks aktiebolag	Forsmarks bruk m. m.	Forsmark.	—	5 3/4	—	5 1/2	—	9	307,000	147,000	—	—	—
	Snesslingeberg m. m.	Börstil.	—	3 1/2	5 1/2	3 3/4	—	6	304,800	18,000	13,200	—	—
	Gräsö gård m. m.	Gräsö.	—	5 3/4	—	—	—	1	135,800	400	—	—	—
	Gälarmora m. m.	Valö.	—	10 3/4	—	—	—	3	154,300	200	700	—	1,080,900
Aktiebolaget Österby bruk	Kallerö och Olvattgrund	Börstil.	—	—	—	—	—	1	1,000	12,000	—	—	—
	Gubbo m. m.	Valö.	—	1 1/2	—	9 1/16	—	6	311,500	2,500	4,200	—	—
	Tadinge n:r 4	Almunge.	—	—	—	1/4	—	—	8,500	—	—	—	339,700
Aktiebolaget Schebo bruk	Schebo bruk m. m.	Enunge.	—	4 3/4	5 1/2	14 3/4	—	—	234,700	181,400	15,500	—	—
	Berga m. m.	Edebo.	—	15 3/4	—	—	—	3	241,000	—	2,400	—	—
	Vidö slåta	Bladåker.	—	—	—	—	—	1	200	—	—	—	—
	Edsbro masugn m. m.	Edsbro.	—	4 1/2	—	3 1/2	—	4	169,800	78,000	24,000	—	—
	Hällsta ångsåg m. m.	Häfverö.	—	—	—	—	—	1	4,500	44,000	—	—	—
	Sonö m. m.	Söderby-Karl.	—	—	—	—	—	1	43,700	—	700	—	—
	Riddarängen	Lohärad.	—	—	—	—	—	1	600	—	—	—	1,040,500
Herrängs grufveaktiebolag	Herrängs grufvor m. m.	Häfverö.	—	17 3/8	—	—	—	1	34,000	35,000	—	—	69,000
Ljusne-Voxua aktiebolag	Skedieka- o. Kohagsgrufvorna	Börstil.	—	—	—	—	—	—	—	57,400	—	—	57,400
Furusunds slip- och varfsaktiebolag	Högmansö, I afs.	Länna.	—	—	—	—	—	—	—	12,000	—	—	12,000

Tab. 5.

Stockholms län.

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			4. Krono.	5. Skatte.	6. F r ä l s e.					11. Å jord- bruks- fastighet.	12. Å annan fastighet.	13. Å frälse- ränta.	14. Summa.	
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Aktiebolaget Det förenade fältspat- kompaniet i Uddevalla	Svinninge	Österåker.	—	—	—	—	—	—	—	—	3,000	—	3,000	
Rörstrands aktiebolag	D:o och kvartargruvan	D:o.	—	—	—	—	—	—	—	—	20,000	—	20,000	
Aktiebolaget Gustafsbergs fabriksin- tressenter	Falsta med underlydande Stäket nr 2, 3	Vermdö. Bo.	—	½	2¼	3¼	6½	2	—	—	214,000	505,000	13,500	732,500
Rindö byggnadsaktiebolag	Brännudden	Vermdö.	—	—	—	—	—	—	1	—	80,000	—	80,000	
Djursholms villastads aktiebolag	Djursholm med underlydande	Danderyd.	—	—	2	3½	5½	—	—	—	269,800	133,100	—	396,900
Ekman's nya snickerifabriks aktiebolag	Strand och Berg	Solna.	—	—	—	—	—	2	—	—	65,000	335,500	—	400,500
Aktiebolaget Solna sjukhem	Tufvan	D:o.	—	—	—	—	—	1	—	—	8,000	147,000	—	155,000
Uddby qvarnaktiebolag	Uddby qvarn	Tyresö.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	200,000	—	200,000
Dalarö badhusaktiebolag	Badhus	Dalarö.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	7,000	—	7,000
Aktiebolaget Stockholms bryggerier	Bryggeri	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	19,300	—	19,300
Aktiebolaget Separator	Hamra m. m.	Botkyrka.	—	1	—	2¼	3¼	—	2	—	145,000	18,500	—	163,500
Rikstens aktiebolag	Riksten m. m.	D:o.	—	—	1¼	—	1¼	—	4	—	225,000	19,300	—	244,300
Nya brasiljefabriksaktiebolaget	Charlottenburg nr 5 m. m.	Brännkyrka.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	58,000	—	58,000
Svenska kolasyreindustriaktiebolaget	Nynäs nr 3	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	15,000	—	15,000
Stockholms transport- och bogserings- aktiebolag	Ekensbergs varf	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	155,000	—	155,000
Aktiebolaget Palmerantz & Co	Löfholmen	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	1,000	200,000	—	201,000
Stockholms yllefabriks aktiebolag	¾ af Reymersholm	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	3,000	300,000	—	303,000
Stockholms nya spritförädlingsaktie- bolag	¼ af d:o	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	455,000	—	455,000
Nitroglycerinaktiebolaget	Vinterviken och Mörtviken Tuna, 6 källare	D:o. Botkyrka.	—	—	—	—	—	—	6	—	20,000	130,000	—	150,000
Holmberg & Möllers qvarnaktiebolag	Saltsjöqvarn	Nacka.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1,001,000	—	1,001,000
Bergsunds mekaniska verkstads aktie- bolag	Finnboda slip	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	26,000	380,000	—	406,000
Rylander & Rudolphs fabriks aktie- bolag	Henriksborg	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	15,000	—	20,000
J. Wideqvists läder- och remfabriks aktiebolag	Jerla garfveri	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	98,100	—	98,100
Aktiebolaget Stockholms superfosfat- fabrik	Gäddviken	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	23,000	301,200	—	324,200
Jernvägsaktiebolaget Stockholm— Saltsjön	Neglinge m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	10	1	—	250,000	490,300	—	740,300
Aktiebolaget Sickla djurgård	Sickla djurgård	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1,200	—	1,200
Bageriidkarnes jästaktiebolag	Jästängen	D:o.	—	—	—	—	—	—	2	—	—	119,800	—	119,800
Kalk- och cementaktiebolaget Tessin	Igelsta med tegelbruk	Östertelge.	—	—	—	—	—	—	1	—	—	43,000	—	43,000
Kiholms aktiebolag	Kiholm med d:o	Vestertelge.	—	—	½	—	½	—	1	—	39,500	100,000	—	139,500
Aktiebolaget Mejerigårdarne	Hjortsberga m. m.	Vårdinge.	—	1497	3½	4	946	—	3	—	438,000	11,500	—	449,500

Aktiebolaget Atlas	Fastigheterna nr 9, 25 b och 26 i 1:a Östra qv. m. m.	Södertelge.	—	—	—	—	—	—	10	—	225,000	—	225,000
Södertelge badhusaktiebolag	Fastigheterna nr 106 c, 107 a och b i 3:e Vestra qv. m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	6	1,000	70,000	—	71,000
Svenska juteväfveriaktiebolaget	Fastigheterna nr 1 och 2 i 1:a Östra qv. m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	4	—	268,000	—	268,000
Södertelge kanal- och slussverks aktiebolag	Fastigheterna nr 12, 15, 21 o. 44 E i 1:a Östra qv. m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	7	10,000	26,900	—	36,900
Vagnfabriksaktiebolaget i Södertelge	Lägenheten Marielund m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	2	—	137,000	—	137,000
Norrrelge badhusaktiebolag	Badhus m. m.	Norrrelge.	—	—	—	—	—	—	3	500	64,500	—	65,000
Norrrelge mekaniska stenhuggeriaktiebolag	Hus	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	4,000	—	4,000
Norrrelge ångbryggeriaktiebolag	Bryggeri m. m.	D:o.	—	—	—	—	—	—	3	700	55,400	—	56,100
Goodtemplaraktiebolaget	Hus	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	8,000	—	8,000
Nordströms garfveriaktiebolag	Garfveri	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	37,000	—	37,000
Stockholms mjölkförsäljningsaktiebolag	Hus	D:o.	—	—	—	—	—	—	1	—	21,000	—	21,000
Östhammars badhusaktiebolag	Fastigheten nr 12 i Kyrkquarteret	Östhammar.	—	—	—	—	—	—	1	—	20,500	—	20,500
Öregrundss badhusaktiebolag	Fastigheterna nr 46 och 48 i Norra roten	Öregrund.	—	—	—	—	—	—	2	—	13,200	—	13,200
Länna-Norrrelge jernvägsaktiebolag ¹⁾	Stationshus och banvaktstugor	Almunge m. fl.	—	—	—	—	—	—	1	2,300 ²⁾	2,000	—	4,300
Summa			1/2	801315011/3458000	381/2	805387/33264	2004519847/266112000	88	122	5,694,500	7,887,700	75,600	13,607,800

¹⁾ Stationshus och banvaktstugor tillhöriga Stockholm—Vesterås—Bergslagens, Stockholm—Rimbo, Uppsala—Länna och Dannemora—Hargs jernvägsaktiebolag äro ej åsatta taxeringsvärde.
²⁾ En banvaktarestuga i Skederids socken.

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1895.

1. Främmande magtens och undersätens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			4. Krono.	5. Skatte.	6. Frälse.		8. Summa.			11. jordbruksfastighet.	12. å annan fastighet.	13. å frälse-ränta.	14. Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Finske undersäten Joh. Kr. Höjer	2 lägenheter i Norrboda by	Gräsö.	—	—	—	—	—	2	—	200	800	—	1,000
Tyske undersätarne: Grefve Guido Henckel von Donnersmark	Nyängsgrufvan Gåsviks m. fl. grufvor med tillhörande byggnader Arnö m. fl. grufvor	Börstäl. Väddö. Häfverö.	—	—	—	—	—	—	1	—	2,300 ¹⁾	—	—
Förre verkmästaren J. G. Gentele	Östernäs nr 1	Rådmausö.	—	1/4	—	—	—	—	—	2,200	—	—	4,500
		Summa	—	1/4	—	—	—	2	1	2,400	3,100	—	5,500

¹⁾ Utan taxeringsvärde.

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af 1895.	Stiftelsen förvaltas af:		Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å landsbygden.									
<i>a) Stiftelser för egentlig fattigvård. för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Elgströmska donationsfonden (Jerfälla s:n).	Understöd till socknens fattiga.	L. H. Elgström, landbrukare.	1837 ¹⁵ / ₁₂	20	45	900	—	Kyrkorådet.	
Sylvanderska fattigfonden (Ekerö s:n).	Understöd till fattiga, företrädesvis vid Kersö gård och alltid en vid nämnda gård.	C. T. Sylvander, friherrinna.	1880 ⁸ / ₁₁	4	60	1,500	—	Kommunalnämnden.	
Sandbergiska donationen (Skå s:n).	Understöd åt fattiga inom socknen.	A. K. Sandberg, enka.	1846 ¹⁶ / ₅	12	25	1)	—	D:o.	1)
Sandbergiska d:o (Sänga s:n).	Understöd åt fattiga inom socknen samt löneförbättring åt skolläraren.	Densamma.	1852 ¹⁴ / ₁	26	120	2)	—	D:o.	2)
Audersonska d:o (d:o).	Understöd åt 2 älderstigne, fattige män.	Anna Elis. Andersson.	1888 ⁹ / ₁₂	2	60	1,000	—	D:o.	
Vänkskapsbröderens donation (d:o).	Understöd åt fattige inom Svarisjö slots område.	Sällskapet Vänkskapsbröderna.	1860 ⁶ / ₆	1	15	300	—	Församlingens pastor och kyrkovårdar.	
Löwenska donationen (d:o).	Understöd åt socknens fattiga.	Axel Löwan, greve.	1800 ¹⁷ / ₃	18	35	3)	—	Kommunalnämnden.	3)
D:o d:o (Färentuna s:n).	D:o d:o.	Densamme.	1800 ¹⁷ / ₃	12	102	4)	—	D:o.	4)
Runebergiska fonden (Adelsö s:n).	D:o d:o.	E. Runeberg, lagman.	1857 ¹⁹ / ₆	6	6	156	—	Församlingens pastor.	
Berggrenska d:o (Lofö s:n).	Understöd åt socknens fattiga och sjuka.	R. C. Berggren, grosshandlare.	1890 ²² / ₁₀	25	50	4,018	—	Kyrkorådet.	
Hedmanska d:o (Skånela s:n).	Understöd åt äldre fattiga.	G. Hedman, hemmanssegare.	1879 ⁹ / ₁	10	10	200	—	Kommunalnämnden.	
Sandinska d:o (d:o).	D:o d:o.	J. Sandin, organist.	1874 ¹⁷ / ₈	12	25	500	—	D:o.	
Molinska eller Saxenbergiska d:o (d:o).	D:o d:o.	C. L. Molin, häradshöfding.	Okända	10	10	200	—	D:o.	
Wallinska donationen (Vidbo s:n).	Understöd åt fattiga i socknen.	J. Wallin, f. korporal.	1889 ² / ₂	12	12	200	—	Kyrkoherden.	
Nisbethska fouden (Husby-Långhundra s:n).	Understöd åt fattiga under Mälsta gård.	W. Nisbeth, öfverste, och J. Nisbeth, enkefru.	1881 ⁹ / ₁₁	7	70	1,349	—	Kommunalnämnden.	
Wallenstjernaska d:o (Lunda s:n).	Understöd åt fattiga.	—	—	—	50	1,000	—	D:o.	
Anders Janssons fond (d:o).	D:o d:o.	A. Jansson, kyrkovård.	1872	—	70	1,500	—	D:o.	
Vallentuna sockens understödsfond (Vallentuna s:n).	Extra understöd åt fattiga.	—	—	7	38	632	—	D:o.	
Strömska fonden (Hökhuvuds s:n).	Understöd vid jul till 5 af socknens mest behöfvande fattige.	Anders Ström, bokhållare.	1862 ¹² / ₈	5	7	200	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Pettersonska d:o (d:o).	Bestridande af fattigvårdsutgifter.	P. Pettersson, fastighetsägare.	1882 ⁴ / ₂	—	100	2,000	—	D:o.	
Greve Gustaf af Ugglas understödsfond (Forsmarks s:n).	Understöd åt mindre bemedlade.	Greven och grevinnan L. af Ugglas storbhus.	1886 ¹¹ / ₁	36	300	6,000	—	Sterbhusdelegarne.	
Udés donationsfond (Almunge s:n).	Understöd till påsk åt fattiga.	A. A. Udén, landbrukare.	1876 ¹ / ₄	—	25	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
von Knigges d:o (d:o).	Understöd åt fattiga.	B. von Knigge, sjöofficer.	1786 ² / ₈	3	23	475	—	D:o.	
Anders Dahlqvists fond (d:o).	D:o d:o.	A. Dahlqvist, kronofogde.	1885 ²⁰ / ₄	—	250	5,000	—	D:o.	
D:o d:o d:o (Knutby s:n).	D:o d:o.	Densamme.	1885 ²⁰ / ₄	—	264	5,796	—	Kommunalnämnden.	
Hartvigiska fonden (d:o).	D:o d:o.	E. Hartvig, kyrkoherde.	1805 ¹ / ₁₂	6	75	1,500	—	Pastor.	
D:o d:o (Faringe s:n).	D:o d:o.	Densamme.	1809 ²⁸ / ₅	6	50	1,500	—	D:o.	
Lovisafonden (Edsbro s:n).	Understöd åt fattiga på Lovisadagen.	Lovisa Grundberg, enka.	1875 ³⁰ / ₁₀	12	50	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Engelcrantziska stiftelsen (Mälsta s:n).	Understöd åt någon ärbär man eller qvinna, som icke åtnjuter fattigunderstöd.	Pröken Engelcrantz.	1882 ²³ / ₁₀	1	45	1,000	—	Kyrkorådet.	
von Hauswolska fattigkassau (Rimbo s:n).	Understöd åt fattige under frälset i socknen.	Brita Maria von Hauswolf, enkefru.	1846 ¹¹ / ₃	15	22	450	—	Pastor och kyrkovårdarne.	

Hornska grafkassan (Rimbo s:n).	Underhåll af Hornska grafkoret och understöd åt fattiga under Ekebyholm.	Clas Horn, greve, general-löjtnant.	1809 ²⁴ 5	29	148	6,329	—	Pastor och kyrkovårdarne.
H. Anderssons fond (Roslags-Bro s:n).	Utdelning vid jul åt fattighjonen.	H. Andersson, husegare i Kapstaden.	—	13	26	500	—	Kommunalnämnden.
C. A. Åkerlunds d:o (d:o).	D:o d:o d:o.	C. A. Åkerlund, godsegare.	—	3	15	300	—	D:o.
Vibergska fonden (Vätö s:n).	Understöd åt behöfvande klockarenskor, skolbarn m. f.	A. G. Viberg, klockare.	1849 ²⁴ 7	32	110	2,084	—	Pastor.
E. Anderssons fond (d:o).	Understöd åt å Björkön boende fattige.	Er. Andersson, hemmanseg.	1868 ¹⁴ 11	17	52	1,008	—	Kommunalnämnden.
Lillieska fonden (Länna s:n).	Understöd åt gamla tjenare.	C. B. Lillie, grefvinna.	—	5	80	2,000	—	Egaren af Penningby egen-dom.
Acrellska d:o (Österåkers s:n).	Understöd åt fattiga.	Ol. Acrell, generaldirektör.	1774 ¹⁵ 12	10	20	333	—	Direktionen för frimurare-barnhuset i Stockholm.
Hellsunds fattigkassa (Östra Ryds s:n).	Underhåll af Hellsunds fattighus och utdelning till 5 fattiga derstüdes från Bogesunds och Frösviks gårdar.	A. von Lantingshausen.	1798 ⁶ 5	5	73	7,045	2,320	Församlingens pastor och kyrkovårdar.
Flemmingska donationen (Vermdö s:n).	Understöd åt fattiga.	J. C. Flemming, friherre.	1714 ²⁸ 1	5	209	4,500	4,500	D:o d:o.
Wederburnska d:o (d:o).	Understöd åt 1 eller 2 behöfvande inom socknen.	Johan Wederburn, säteri-egare.	1790 ¹⁴ 8	2	3	75	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Nordlindhska d:o (d:o).	Understöd åt 3 välfredade fattige.	Katarina Nordlindh, enke-fru.	1798 ² 0	3	15	300	—	Pastor och kyrkovårdar.
Silfverbergiska d:o (d:o).	Understöd åt 2 fattiga af allmogeklass.	S. D. Silfverberg, major.	1808 ¹² 3	2	75	1,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Fleheska d:o (d:o).	Utdelning till fattighjonen i fattigstugan Heuriksmessodagen.	Kristian Hebbe.	1813 ¹⁰ 1	1	3	75	—	D:o.
Bergska d:o (d:o).	Utdelning till hjonen i fattigstugan julafton.	S. Berg, sjökapt. n.	1814 ²² 3	4	5	112	—	D:o.
Skevikska d:o (d:o).	Bidrag till fattigkassan för allmosevärdigas underhåll och värnlösa barns kristliga uppfostran.	Skevikska samfundet.	1832 ¹ 3	15	1,050	20,000	20,000	D:o.
Wefvenstedtska fonden (Österhaninge s:n).	Utdelning till 2 de mest nödlidande i socknen.	A. Reuterskiöld, f. Wefvenstedt, enkefru.	1813 ²⁰ 11	2	21	600	—	Kommunalnämnden.
Söderbergiska d:o (d:o).	Utdelning till fattiga.	—	—	4	3	100	—	D:o.
Reuterskiöldska d:o (Utö s:n).	Förstärkning af fattigkassan.	—	1815 ¹⁵ 3	—	50	1,000	—	D:o.
Löwens donationsfond (Vesterhaninge s:n).	Till mat julafton åt de fattiga i fattighuset m. n.	Otto Löwen, friherre.	1883 ⁶ 6	23	26	800	—	D:o.
A. V. Nybergs och Carolina Söderbergs d:o (Osno s:n).	Utdelning till fattiga vid midsommar- och julhelg.	Anders Vilh. Nyberg, sjökapt. n.	1868 ⁷ 1	54	201	12,000	—	Pastor och kyrkovårdarne.
Helgas minne (d:o).	Till mat åt sjuka hjon i fattighuset.	G. Helén, kyrkoherde.	1892	5	20	79	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Friherrinnan Margrete Adlererentz fond (d:o).	Understöd åt 4 fattiga äldre kvinnor under egendomen Nynäs.	C. G. Adlererentz, friherre.	1877 ¹ 6	4	200	2,000	—	D:o.
Ringqvistska donationen (d:o).	Plats i fattighuset för 2 personer från säteriet Ogesta.	—	—	1	34	750	—	D:o.
Mogrenska stiftelsen (Sorunda s:n).	Understöd åt fattiga under egendomen Fituna och barns undervisande i småskola.	Olof Mogren, inspektör.	1857 ²⁰ 12	8	1,294	28,600	—	Kammarherre H. von Horn.
Bahrmaniska donationsfonden (Grödinge s:n).	Utdelning vid jul till fattighusets hjon utan afseende å legal fattigvård.	C. E. Bahrman, enkefru.	1880 ²⁸ 11	17	50	1,000	—	Kommunalnämnden.
Sterkyska fattiginrättningen (Botkyrka s:n).	Underhåll i eget hus af 16 fattighjon.	F. W. Sterky, hofkamrerare.	1845 ²⁵ 10	15	1,238	25,000	—	En direktion bestående af pastor, komminister, dom-halvanden, om han bor inom socken, samt egarne af vissa säterier i socken.
Christine Schultz understöd-fond (Huddinge s:n).	Understöd till äldre behöfvande kvinnor.	Christine Schultz, fru.	1862 ²⁸ 8	4	20	500	—	Kyrkorådet.
Wigertska fonden (Öfver-Jerna s:n).	Understöd åt de mest behöfvande inom kommunen.	B. P. Wigert, grosshand-lare.	1848 ⁶ 2	16	50	1,000	—	Kommunalnämnden.
D:o d:o (d:o).	Understöd åt socknens fattiga.	Gustafva Wigert, enkefru.	1859 ²² 3	16	50	1,000	—	D:o.
Christina Lundgrens fattig-fond (d:o).	D:o d:o.	Christina Lundgren.	1880 ²⁰ 11	27	108	2,700	—	D:o.
Löwenska fonden (d:o).	Understöd åt fattiga för firande af Kristi födelse och himmelfärd.	Axel Löwen, greve, general-löjtnant.	1800 ⁷ 3	36	25	5	—	D:o.
D:o d:o (Ytter-Jerna s:n).	D:o d:o.	Densamme.	1800 ⁷ 3	36	104	6	—	Gerstabergets innehafvare.
Westmanska fonden (d:o).	Understöd åt fattige, till en del boende i en fonden tillhörig byggnad.	Isak Westman, rytmästare.	1823 ²³ 8	13	436	8,928	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Wigertska d:o (d:o).	Utdelning till fattiga inom socknen.	B. P. Wigert, grosshand-lare, och hans hustru.	1838 ⁶ 1	10	72	1,500	—	Pastor i församlingen.
C. J. Hiertas fond (d:o).	Anläggning af en fattiggård.	H. Hierta, enkefru, och A. C. Hierta, fröken.	1875 ²⁵ 7	—	—	5,075	—	Kommunalnämnden.
Tisellska fonden (Värmlinge s:n).	Understöd åt fattiga, äldre personer inom socknen.	A. M. Tisell och Anna So-fia Tisell, f. Busk.	1859 ⁴ 4	14	185	4,000	—	D:o.
Wallenstjernaska testaments-fonden (Bladåkers s:n).	Understöd åt fattiga.	M. Ch. Wallenstjerna, fri-herinna.	1797 ¹⁹ 1	11	56	1,406	—	En direktion af 5 personer.
Wallenstjernaska donations-fonden (Ålmuunge s:n).	D:o d:o.	C. B. Wallenstjerna, fri-herre.	1796 ¹⁹ 4	—	165	3,000	—	Kommunalnämnden.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
<i>b) Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Anna Maria Petterssons donationsfond (Jerfälla s:n).	Understöd åt 2 föräldralösa, fattiga barn.	Anna Maria Pettersson, fröken.	1882 ^{11 7}	2	55	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Berggrenska fonden (d:o).	Till mat och beklädnad åt fattiga skolbarn.	J. A. Berggren, gästgäfvare.	1864 ^{28 5}	—	120	2,000	—	Skolrådet.	
Louise och Caroline Norstedts fond (Loffö s:n).	Fattiga skolbarns beklädnad.	Louise och Caroline Norstedt, fröknar.	1874 ^{21 10}	35	175	5,000	—	D:o.	
Sylvanderska fonden (Ekerö s:n).	Inrättandet af en slöjdskola.	Fröherre J. Sylvander.	1880 ^{8 11}	—	—	1,072	—	Kyrko- och skolrådet.	
Rosenbludska d:o (d:o).	Inköp af biblar till nattvardsbarn.	Grefve Rosenblad.	1871 ^{30 7}	22	20	634	—	Kommunalnämnden.	
Hallenstjerska d:o (Munsö s:n).	Beredande af undervisning åt underhåfvandens vid Norrby egendom barn m. m.	G. Hallenstjerna, regeringsråd.	1810 ^{25 11}	18	255	3,384	—	Kyrko- och skolrådet.	
Segebergska d:o (Adelsö s:n).	Beklädnad åt fattiga skolbarn.	Maria S. Segeberg, enkefrn.	1839 ^{18 4}	2	43	1,092	—	Pastor samt egarne af Hammora och Stenby.	
Föreningen för vård af fallandesjuka sinnesslöa barn (Bromma s:n).	Att vårda och uppforstra barn, som lida af fallundesot i förening med sinnesslöhet.	H. K. H. Hertigen af Vestergötland.	1890	26	10,658	30,463	—	Direktion af 10 personer.	7)
von Schinkelska fonden (Norrunda s:n).	Befordrande af fattiga barns skolgång.	B. von Schinkel, öfverste.	1857 ^{26 1}	—	57	1,000	—	Skolrådet.	
Alsike sockens skolpremiefond (Alsike s:n).	Ej bestämdt: räntan lägges till skolkassan.	Obekant.	Obekant	—	27	600	—	D:o.	
Nordhammarska fonden (d:o).	Bidrag till mat åt fattiga skolbarn.	O. Nordhammar, prost.	1853 ^{34 7}	—	15	300	—	Kommunalnämnden.	
D:o d:o (Knifsta s:n).	D:o d:o.	Deisamme.	1831 ^{18 4}	—	30	600	—	D:o.	
von Schinkelska d:o (Skånela s:n).	Befordrande af fattiga barns skolgång.	B. von Schinkel, öfverste.	1857 ^{26 1}	—	57	1,000	—	Skolrådet.	
Skånela församlings enskilda fond (d:o).	Underhåll i skolorna af fattiga barn.	C. L. Molin, häradshöfding.	—	—	27	540	—	Kommunalnämnden.	
Bäckbergsska fonden (Frösunda s:n).	Fattiga skolbarns beklädnad.	M. M. Bäckberg, fröken.	1862 ^{26 2}	7	34	474	—	Kyrkorådet.	
Beklädnadskassan (Vidbo s:n).	D:o d:o.	J. Lindström, organist.	1862 ^{5 4}	3	21	1,378	—	Kyrkoherden.	
Breckmanska donationsfonden (Hammarby s:n).	D:o d:o.	E. Beckman, apotekare.	1854 ^{15 10}	10	60	1,000	—	D:o.	
Hersbergsska d:o (Närtuna s:n).	Lönstillskott åt lärare eller lärarinna vid Malmby skola.	J. F. Hersberg, landbrukare.	1860 ^{1 8}	1	100	2,000	—	Skolrådet.	
Westerlundsska d:o (Grösö s:n).	Fattiga skolbarns beklädnad.	E. Westerlund, läkare.	1890 ^{1 8}	3	40	1,000	—	Kommunalnämnden.	
Bokutdelningsfonden (Edebo s:n).	Befordrande af kristendomsundervisningen bland församlingens fattiga barn.	Obekant.	1819 ^{14 11}	30	40	357	—	Pastor.	
Petterssonsska fonden (Hökhufvuds s:n).	Beklädnad af fattiga skolbarn m. m.	P. Pettersson, fastighetsägare.	1882 ^{4 2}	10	96	2,229	—	D:o.	
Udénsska donation (Almunge s:n).	Kläder och skodon åt fattiga skolbarn.	A. A. Udén, landbrukare.	1878 ^{21 3}	6	25	500	—	Skolrådet.	
Sundqvistska understödsfonden (Väddö s:n).	Understöd åt fattiga skolbarn.	M. Sundqvist, skeppsmäklare.	1875	—	40	1,069	—	Kyrko- och skolrådet.	
Malmbergsska kassan (Faringe s:n).	Skolväsendets utveckling.	D. Malmberg, kyrkoherde.	—	—	54	1,190	—	Pastor.	
Komminister Sjöströms minne (Väddö s:n).	Underhåll af komminister Sjöströms graf och understöd åt fattiga skolbarn.	G. A. Sjöström, sjökapten.	1879 ^{8 8}	12	37	1,000	—	Kyrko- och skolrådet.	
Fröherinnan Wredes donationsfond (Eätuna s:n).	Bidrag till skollärares vid Flemmingsbergs skola aföning.	Ottilla Ch. Wrede, f. Flemming.	1804 ^{5 9}	1	170	4,300	4,300	Skolrådet.	8)
Fru H. C. Hjorts af Ornäs d:o (d:o).	Bidrag till skollärares aföning samt understöd åt fattiga barn.	H. C. Hjort af Ornäs, fru.	1816 ^{4 3}	—	67	1,500	—	D:o.	
Jan Olof Janssons d:o (d:o).	Understöd åt fattiga skolbarn.	Jan Olof Jansson i Sylta, bondeson.	1868 ^{21 5}	—	50	1,000	—	D:o.	
Elof Ihre fond (d:o).	Skolundervisningens befrämjande och understöd åt fattiga skolbarn.	Elof Ihre, ryttmästare.	1810 ^{3 3}	—	25	500	—	D:o.	
Johan Janssons d:o (d:o).	Bidrag till skollärares aföning och understöd åt fattiga barn.	Johan Hansson, hemmansägare.	1807 ^{23 8}	—	28	556	—	D:o.	
Logrensska fonden (Lohörads s:n).	Fattiga skolbarns beklädnad.	Johan Logren.	1875 ^{24 12}	8	45	1,000	—	D:o.	

von Brehmerska skolfonden (Lohärads o. Malata snar).	Barnaundervisningen i pastoratet.	Joh. von Brehmer, landshöfding.	1746 ^{2 2}	--	1,213	25,814	11,023	Församlingarnes skolråd.	10)
Erik Petterssons donation (Malata sn).	Fattiga skolbarns beklädnad.	E. Pettersson, hemmansseg.	1892 ^{12 1}	7	35	1,000	--	Skolrådet.	
Matts Anderssons d:o (Husby-Lyhundra sn).	Aflöning åt en småskolelärarinna.	Matts Andersson, hemmanssegare.	1871 ^{20 6}	1	30	1,000	--	Pastor.	
D:o d:o (Skederids sn).	D:o d:o.	Densamme.	1871 ^{20 6}	1	30	1,000	--	D:o.	
Fru Therese Silfverstolpes, f. Stegeman, fond (Rö sn).	Fattiga skolbarns beklädnad.	Gustaf Silfverstolpe, godssegare.	1866 ^{10 10}	2	20	1,016	--	Pastor och skolråd.	
Carlssonska stiftelsen (Roslags-Bro sn).	Slöjdskola för flickor.	Carl M. Abr. Carlsson, löjtnant.	1881 ^{28 4}	--	--	6,200	5,000	Skolrådet.	
Matts Perssons fond (Vätö sn).	Förbättring af skollärares på Björkö lön.	M. Persson, hemmanssegare.	1864 ^{22 7}	1	50	1,000	--	En skolrådsledamot.	
af Klerekerska donationen (Täby sn).	Stipendier åt skolbarn.	Fredr. af Klereker, general.	1867 april	--	50	1,000	--	Skolrådet.	
D:o d:o (d:o).	Folkskolelärarefönens förhöjning.	Densamme.	>	1	75	1,500	--	D:o.	
Maria och G. V. Sjöstrands donation (Lidingö sn).	Utdelning årligen till 2 konfirmander.	G. V. Sjöstrand, landbrukare.	1871 ^{27 10}	2	50	1,000	--	Kommunalnämndens ordförande.	
Enerothska donationen (Vermdö sn).	Anskaffande af kläder åt fattiga skolbarn.	C. A. Eneroth, inspektör.	1868 ^{1 12}	48	264	5,000	--	Skolrådet.	
G. Jauzons donat.-fond (d:o).	D:o d:o.	G. Jauzon, kyrkoherde.	1868 ^{1 12}	13	71	1,300	--	D:o.	
Silfverhjelmiska donationen (d:o).	Räntan anslagen åt läraren vid Fogelbro skola.	Maria Silfverhjelm, f. Cronacher, enkefru.	1876 ^{20 5}	1	50	1,000	--	D:o.	
Kamrer Roos donation (Jagarö sn).	Premier åt flitiga och välartade skolbarn.	C. O. Roos, kamrer.	1878 ^{18 9}	--	12	200	--	D:o.	
Djurö skolas premiefond (Djurö sn).	Uppmuntran åt flitiga skolbarn.	Sällskapet P. P.	1881	--	--	38	--	Kyrkorådet.	
Fru Prestadius fond (Bo sn).	Anskaffande af varm mat under den kallare årstiden åt skolbarnen vid Tollare småskola.	Anna Vilhelmina Prestadius, fru.	1893 ^{30 12}	49	80	1,638	--	Direktion af 3 personer under skolrådets öfverinseende.	
Dahlgrenska donationen (Nämdö sn).	Premier åt flitiga skolbarn.	C. P. Dahlgren, f. d. bankokommissarie.	1879 ^{20 12}	11	8	215	--	Skolrådet.	
D:o d:o (d:o).	Premier åt flitiga skolbarn samt understöd åt fattiga skolbarn.	Densamme.	1889 ^{20 12}	11	104	3,000	--	Skolrådet i Österhaninge.	
Johanssonska d:o (Utö sn).	Underlättande af fattiga barns skolgång.	Joh. Er. Johansson, arbetare.	1871 ^{9 11}	2	7	200	--	Skolrådets ordförande.	
Utö grufbolags fond (d:o).	Understöd åt fattiga skolbarn.	Utö grufbolag.	1884 ^{10 4}	12	67	1,500	--	Skolrådet.	
Bomanska fonden (Tyresö sn).	Bidrag till skolväsendet.	Erik Boman-Eriksson, viktualiehandlande.	1814 ^{10 6}	--	280	5,000	--	Skolrådets ordförande.	
Tyresö församlings skriftebarns bibelkassa (d:o).	Inköp af biblar åt fattiga skriftebarn.	Tyresö församling.	1832 ^{18 11}	20	16	139	--	Pastor.	
Premie- och beklädnadsfonden (Vesterhaninge sn).	Beklädnad åt fattiga skolbarn, som icke underhållas af allmänna fattigvården, samt premier åt skolbarn.	Otto Uppmark samt en okänd gifvare.	1893 ^{20 3}	13	58	1,861	--	Skolrådet.	
Ösmo barnskolas fond (Ösmo sn).	Barnskolas inrättande och underhåll.	Margaretha Törnflycht, fru.	1720(?)	--	--	13,000	13,000	D:o.	
Jungbladiska donationsfonden (Sorunda sn).	Premier och understöd åt välartade skolbarn.	B. Jungblad, prost.	1834 ^{22 11}	--	35	800	--	Kyrkorådet.	
Fru A. M. Erikssons donationer (Grödinge sn).	Understöd till fattiga skolbarn, skattebönders enklor och ogifta döttrar m. m.	A. M. Eriksson, hemmanssegarenska.	1874 ^{22 4}	17	125	2,500	--	Kommunalnämnden.	
Eugenie Dahlströms gåfvomedel (Botkyrka sn).	Beklädnadsbidrag åt fattiga skolbarn och fattig nattvardsgång.	S. G. Dahlström, godssegare.	1860 ^{20 5}	54	319	6,000	--	Kyrkostämman.	
Fru Clara Flodins på Fullerska fond (Huddinge sn).	Fattiga nattvardsbarns beklädnad.	Br. Pettersson, enkefru.	1876 ^{12 5}	10	150	3,000	--	Kyrkorådet.	
Schultzska fonden (Öfver-Jerna sn).	Fattiga skolbarns beklädnad.	A. F. Schultz, krämhandlare.	1855 ^{0 3}	31	217	1,525	--	Skolrådet.	
Wigertska d:o (d:o).	Tillökning till folkskolelärarens ordinarie lön.	B. P. Wigert, grosshandl.	1847 ^{7 11}	1	31	885	--	D:o.	
Öfver-Jerna skolers beklädnads- och premiekassa (d:o).	Beklädnad af fattiga, flitiga skolbarn.	Densamme.	1848 ^{0 1}	22	217	1,525	--	D:o.	
Wigertska fonden (d:o).	D:o d:o.	Makarna Wigert.	1847 ^{7 11}	--	--	1,500	--	D:o.	10)
Öfver-Jerna aflöningskassa (d:o).	Tillökning i skollärares ordinarie lön.	J. L. Schultz, godssegare.	1836 ^{24 6}	1	33	885	--	D:o.	
Nelinska fonden (d:o).	Premier åt fattiga, flitiga skolbarn.	Carl Joh. Nelin, handlande.	1880 ^{0 3}	31	100	100	11)	Norrköpings stads drätseln.	11)
D:o d:o (Ytter-Jerna sn).	D:o d:o.	Densamme	>	32	100	100	11)	D:o.	11)
Gustafssonska d:o (d:o).	Fattiga nattvardsbarns beklädnad.	A. G. Gustafsson, egendomseg.	1886 ^{11 2}	8	65	1,000	--	Kommunalnämnden.	
Djäderö småskolefond (d:o).	Andäggning och uppehållande af en småskola.	A. K. Hierta, fröken.	1879	--	--	1,255	--	Pastor och skolrådet.	
J. L. Schultz fond (d:o).	Beklädnad af fattiga, flitiga skolbarn.	J. L. Schultz, godssegare.	--	--	--	3,052	--	Skolrådet.	10)
Ytter-Jerna enskilda fattigkassa (d:o).	D:o d:o.	B. P. Wigert, grosshandlare, och hans hustru.	1847 ^{7 11}	10	72	1,500	--	Pastor.	
Ytter-Jerna aflöningskassa (d:o).	Tillökning till skollärares ordinarie lön.	J. L. Schultz, godssegare.	1836 ^{24 6}	1	40	800	--	Skolrådet.	
Ytter-Jerna skolers beklädnads- och premiekassa (d:o).	Beklädnad af fattiga, flitiga skolbarn.	B. P. Wigert, grosshandlare.	1848 ^{0 1}	28	326	4,552	--	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärknings.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
<i>c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.</i>									
Stråleska skolfonden (Vestehaninge s:n).	Befrämjande af hemslöjd, såväl manlig som qvinlig, m. m.	C. F. Stråle, kamrer.	1817 ¹² 9	—	380	6,000	—	Skolrådet.	
Wincklerska slöjdskolan (Turinge s:n).	Befordrande af konstfärdighet i handslöjder, som äro nödiga och nyttiga å landet.	Johan Michael Winckler, revisionssekreterare.	1831 ⁵ 8	—	—	63,150	17,950	Direktion af 6 personer; domhn i orten ordf.	
<i>d) Stiftelser för sjukvård.</i>									
Drottningens sjukhem (Lofö s:n).	Att bereda tillfälligt husrum, skötsel och vård åt sjuka före deras intagande å allmänt sjukhus.	J. A. Kantzow, ståthållare.	1875 maj	—	—	5,000	—	Styrelse med ståthållaren å Drottningholm ordförande.	
Vassunda sockens sjukhjelpkassa (Vassunda s:n).	Understöd åt medellösa vid svårare sjukdomsfall eller olyckshändelser.	Församlingamedlemmar.	1873 ⁷ 5	11	23	328	—	—	
Löwenströmska lasarettet (Hammarby s:n).	Sjukvård.	A. Löwenström, ryttmästare.	1811 ² 5	—	—	120,650	120,650	Direktion, tillsatt af landstinget.	
Dahlqvistska donationsfonden (Kunthy s:n).	Understöd åt obotligt sjuka och åt fattiga skolbarn.	Anders Dahlqvist, kronofogde.	1885 ¹⁴ 4	14	264	5,796	—	Kommunalnämnden.	
Skarpskyttefonden för obotligt sjuka (V.-haninge s:n).	Utdelning till inom socknen födde och bosatte svårt lemlytte och obotligt sjuka.	Skarpskyttekåren vid sin upplösning.	1879 ¹⁷ 5	1	10	802	—	Do.	
Vestertelge sockens medicinalfond (Vestertelge s:n).	Anskaffande af medicin åt sjuka fattighjon.	Nils Dufva, kammarråd.	—	—	—	300	—	Do.	
<i>e) Sjuk- och begravningskassor.</i>									
Färentuna härads sjuk- och begravningskassa (Färentuna härad).	Sjuk- och begravningshjälp åt medlemmarna.	Étt tjugotal personer.	1894 ³ 8	9	107	488	—	Vald styrelse.	12)
Sundbybergs allmänna d:o (Sundbyberg).	Do	P. E. Eriksson m. fl.	1886 ¹ 4	22	880	985	—	Styrelse af 3 personer.	13)
Sundbybergs jern- och metallarbetares fackförenings d:o (d:o).	Do	Verkstadsarbetare.	1895 ¹ 11	1	31	37	—	Do af 5 d:o.	14)
Aktiebol. Alphas och Max Sieverts fabriksaktiebol. arbetares d:o (d:o).	Do	Arbetare vid fabrikena.	1888 ¹² 11	94	1,338	1,276	—	Do af 3 d:o.	15)
Arbetarnes vid Sundbybergs vaxduksfabrik d:o (d:o).	Do	Do vid fabriken.	1890 ²² 12	21	309	200	—	Do d:o.	16)
Njord (Norrsunda s:n).	Do	J. G. Långström, skonakare.	1883 ⁹ 7	22	370	1,675	—	A. Th. Westerberg i Åshusby.	17)
Oden (Odensala s:n).	Do	C. Ekström, landbrukare.	1891 ¹ 7	22	156	260	—	Vald styrelse.	18)
Harga arbetareförenings sjuk-kassa (Hargs s:n).	Do	J. Södergren, J. F. Olsson, G. J. Kjörling.	1892 ⁶ 11	23	489	419	—	3 föreningsmedlemmar.	19)
Aktiebol. Forsmarks bruks arbetares sjuk- o. begravningskassa (Forsmarks s:n).	Do	Bolaget.	1869 juli	54	605	1,145	—	Af delegarne vald styrelse.	20)
Scheho bruks sjuk- o. begravningsfond (Ununge s:n).	Do	Otto Edsman, smidesmästare.	1875 ¹ 5	11	269	2,116	—	Styrelse af 5 personer.	21)
Gustafsbergs arbetares sjuk- o. begr.-kassa (Vermdö s:n).	Do	Gustafsbergs arbetare.	1881 ²⁰ 1	175	15,794	12,017	—	Do af 4 d:o.	22)
Dalarö tullvaktmästares begravningskassa (Dalarö s:n).	Begravningshjälp.	Tullvaktmästare.	1851	3	325	2,072	—	Två delegare.	23)
Klippan (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp.	O. A. Lindström m. fl.	1886 ³ 10	10	652	1,035	—	Tre d:o.	24)
Stjernan (Botkyrka s:n).	Do	Arbetare vid Tumba.	1883 ²⁴ 2	4	41	1,397	—	Styrelse af 3 personer.	25)
Södermanlands lärarekårs sjukhjelpsförening (d:o).	Do	—	1886	7	465	—	—	Do af 9 d:o.	26)
Tumba bruksarbetares begravningskassa (d:o).	Begravningshjälp.	Bruksarbetarne.	1856	4	260	5,623	—	Do af 3 d:o.	27)
Salems förenade vänner (Salems s:n).	Sjuk- och begravningshjälp.	C. A. Andersson, skollärare.	1880 ¹⁷ 5	2	18	1,350	—	A. F. Svensson i Lideby.	28)
Arbetarnes vid Reymersholms spritfördlingsfabrik sjuk- o. begr.-kassa (Brännkyrka s:n).	Do	Bolaget.	1882 ²⁸ 6	22	1,007	12,586	—	Bolagets direktör och 4 arbetare.	29)

Liljebolmens maskin- o. vagn- afdelnings sjuk- o. begr- kassa (Brännkyrka sn).	Sjuk- och begravningshjälp.	J. G. Fredriksson och L. Hulltander.	1870 ¹ 1	43	1,821	762	—	Tre personer.	30)
Vinterrosen (d:o).	D:o d:o samt underhåll af ett bibliotek.	C. F. Lindborg, smed.	1882 ¹² 3	26	1,080	2,114	—	Förmannen C. G. Forsberg.	31)
Stockholms yllefabriks arbe- tars sj.- o. begr.-k. (d:o).	Sjuk- och begravningshjälp.	V. Pettersson, väfmästare.	1876 ¹⁰ 3	66	1,791	1,664	—	Styrelse af 5 personer.	32)
Jerna d:o (Öfver- och Ytter- Jerna s:r).	D:o d:o.	M. Östergren, grundläggare.	1884 mars	3	35	1,171	—	En styrelse.	33)
Turinge d:o (Turinge s:n).	D:o d:o.	J. A. Strandberg, skollärare.	1886 ²² 6	6	123	914	—	D:o.	34)
Stockholms stads stenhug- geriarbetars sjuk-kassa (Sånga s:n).	Sjukhjälp.	A. J. Carlsson, ingenjör.	1875 ³⁰ 4	74	943	1,350	—	Stiftaren.	35)
f) Pensionsfonder.									
Erikssonska pensionsfonden (Husby-Långhundra s:n).	Mindre pensioner åt fattige inom socknen.	E. Eriksson, mönsterskrif- vare.	1888 ² 12	24	210	10,050	—	Å kommunalstämma vald direktion.	
Lifräntefonden (Forsmarks sn).	Lifränta åt 2 barn af behöfvande föräldrar.	Okänd.	1874 ²⁴ 11	2	10	200	—	Kommunalnämnden.	
g) Pensionskassor.									
Dalarö lotsars enke- och pupillkassa (Dalarö s:n).	Pensioner åt lotsenkor samt minderåriga och vanlytta barn, äfvensom i vissa fall begravningshjälp.	Dalarö lotspersonal.	1880	8	135	2,678	—	Lotsarne sjelfve.	36)
Tumba bruksarbetars under- stöds-kassa (Botkyrka sn).	Understöd åt enkor och barn efter delegare.	Tumba bruksarbetare.	1877 ¹² 0	9	305	4,284	—	Styrelse af 3 personer.	37)
Reymersholms spritbolags pensionskassa (Brännkyrka sn).	Pensioner åt den hos spritförädlingsaktiebolaget an- ställda kontors- och expeditionspersonalen.	Spritförädlingsaktiebolaget.	1888 ¹² 5	—	—	46,847	—	Styrelse med bolagets verk- ställande direktör såsom ordförande.	38)
h) Andra stiftelser och invättningar.									
von Lantingshausenska fon- den (Knifsta sn).	Räntan skall fördelas mellan skolläraren och skollära- rinnan.	A. von Lantingshausen, grefve.	1818 ⁴ 0	—	—	594	—	Kyrko- och skolrådet.	
Kärsta sockens biblioteksfond (Kärsta sn).	Beredande af tillfälle till nyttig läsning.	H. G. Blumenberg, kommi- nister.	—	—	—	230	—	Församlingens organist.	
Kyrkokassafonden (Hökhuf- vuds sn).	Kyrkans behof.	P. Pettersson, fastighets- egare.	1882 ¹ 2	—	—	2,686	—	Kyrkostämmans ordförande.	
Petterssonska tornbyggnads- fonden (d:o).	Tornbyggnad å församlingens kyrka.	Densamme.	1882 ⁴ 2	—	—	1,810	—	D:o.	
Wallenstjernska donations- fonden (Almunge sn).	Underhåll af Wallenstjernska grafven.	A. M. Dankvardt, f. Wal- lenstjerna.	1797 ¹⁰ 1	—	—	429	—	Kommunalnämnden.	
von Rosenska grafkassan (Länna sn).	Räntan användes till $\frac{2}{3}$ för underhåll af Rosenska släkt- grafven och till $\frac{1}{3}$ för ökande af kyrkokassan.	H. von Parrach, f. von Rosen.	1846 ¹ 12	—	—	789	600	Kyrkorådet.	39)
Cederbergska donationen (Vermdö sn).	Bidrag till kyrkans uppvärmning.	C. J. Cederberg, länsman.	1870 ²⁰ 7	—	50	1,000	—	D:o.	
Dahlströmska testaments- o. graffonden (Botkyrka sn).	Dahlströmska grafvens vård.	S. G. Dahlström, godsegare.	1868 ¹ 12	—	—	606	—	Kyrkostämman.	
Netherwoodska graffonden (Huddinge sn).	Underhåll af en enskild, inköpt graf å Balingsta sätes- gård.	V. Netherwood, bankokom- missarie.	1867 ²⁸ 5	—	24	600	—	Kyrkorådet.	
Dahlbergska grafkassan (Tu- ringe sn).	Kyrkans och dess ezors vidmagthållande samt repar- ationer.	Erik Dahlberg, grefve, fält- marskalk.	omkring 1700	—	77	10,000	—	D:o.	
Summa			—	2,177	55,574	698,503	199,243		
B. I Södertelge stad.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.									
Badbetjens understödsfond.	Understöd åt afskedade behöfvande badbetjente.	1881 års badsocietet.	1881 ²⁵ 8	—	—	3,469	—	Badkamreraren.	
Sofia Kylanders donations- fond.	Utdelning af årliga understöd åt behöfvande, helst sjuk- liga och ogifta, qvinnor inom alla klasser.	Sofia Kylander, fröken.	1889 ¹⁸ 2	11	550	17,311	—	Styrelse af 5 personer.	
b) Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.									
Södertelge fruntimmersföre- ning.	Upphållande af ett barnhem.	Fruntimmer i staden af den mera oberoende klassen.	Början af 1860-talet.	9	1,571	30,292	15,115	Styrelse af fruntimmer med en manlig ordförande.	
Sytöreningen Nyttä o. Nöje.	Beklädnad af fattiga barn.	Emma K. Kjellberg, enka.	1883 ¹⁷ 1	20	475	260	—	D:o af 4 d:o.	
c) Sjuk- och begravningskassor.									
Södertelge arbetareförenings sjuk- o. begr.-kassa.	Understöd åt medlemmarna vid inträffande sjukdoms- och dödsfall.	Arbetareföreningen.	1877 ⁸ 4	20	727	2,266	—	Styrelse af 5 personer.	40)
D:o brödräfnings d:o.	D:o d:o.	Brödräfningsen.	1886 ¹ 10	20	840	475	—	D:o d:o.	41)
Summa			—	80	4,163	54,073	15,115		

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
C. I Norrtelge stad.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.</i>									
Erik Gust. Stenbergs donationsfond.	Arfvoden samt stipendier till skolor, understöd åt nödlidande.	Erik Gustaf Stenberg, handlande.	1866 ²³ 3	84	21,982	467,442	132,500	Drätselkammaren.	
Sundströmska fonden.	Utdelning af lifstidspensioner, lindrande af fattigvårdstunga.	J. Sundström, handlande.	1881 ¹⁷ 5	—	2,665	51,187	—	D:o.	
b) <i>Stiftelser och inväntningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Holmerska slöjdskolefonden.	Underhåll af slöjdskola för flickor, middagspisning åt fattiga skolbarn.	Johanna Margar. Holmers, enkefru.	1848 ⁸ 12 o. 1854 ⁷ 11	50	2,193	24,522	12,000	Drätselkammaren.	
Billborgska skolfonden.	Bidrag till underhåll af folkskola.	J. N. Billborg, handlande.	1833 ²⁵ 6	—	433	24,320	12,000	D:o.	
d) <i>Stiftelser för sjukvård.</i>									
Norrtelge sjukhjulsförening.	Sjukhjelp.	W. H. Åberg, plåtslagare, o. B. Lind, garfvare.	1890 ³⁰ 3	14	466	997	—	Styrelse af 5 personer.	
f) <i>Pensionsfonder.</i>									
Holmerska pensionsfonden.	Pensioner åt borgares enkors och döttrars.	Johanna Margar. Holmers, enkefru.	1848 ⁸ 12	10	250	5,269	—	Drätselkammaren.	
Billborgska d:o.	Pensioner åt fattiga enkors och döttrars efter borgare.	J. N. Billborg, handlande.	1833 ²⁵ 6	10	460	9,903	—	D:o.	
		Summa	—	168	28,449	583,640	156,500		
D. I Sigtuna stad.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.</i>									
Wahlbergiska donationsfonden.	Understöd åt fattiga enkors samt insättning i ränto- och kapitalförsäkringsanstalt för fattiga barn.	Jakob Albrekt Wahlberg, postmästare.	1877	5	30	1,764	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
b) <i>Stiftelser och inväntningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Sundbergiska fonden.	Fattiga barns beklädning.	P. O. Sundberg, handlande.	1882	17	88	1,207	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
		Summa	—	22	118	2,971	—		
E. I Östhammars stad.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.</i>									
Hjertstedtska fonden.	Understöd åt 12 medellösa borgarensenkors.	P. A. Hjertstedt, notarie.	1807 ¹⁵ 10	12	60	1,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
b) <i>Stiftelser och inväntningar för barnavård och barnundervisning.</i>									
Åhmanska donationsfonden.	Löneförbättring åt skolläraren i staden.	Nils Åhman, lotsdirektör.	1758 ³⁰ 2	1	27	550	—	Skolrådet.	
Hållmanska d:o.	Underhåll af qvinnlig slöjdskola, af aftonskola för gossars m. m.	J. F. Hallman, bruksläkare.	1874	—	—	34,080	—	Kyrko- och skolrådet.	
c) <i>Sjuk- och begravningskassor.</i>									
Föreningen Enighet.	Sjuk- och begravningshjelp.	Föreningsmedlemmar.	1878 ³⁰ 1	—	—	2,407	—	Styrelse af 5 personer.	48)
Östhammars verldsgoodtemplars sjuk- o. begr.-kassa.	Sjuk- och begravningshjelp samt olycksfallsförsäkring.	Medlemmar af goodtemplarorden.	1834 ²⁹ 3	4	78	810	—	D:o af 3 d:o.	49)
		Summa	—	17	165	38,857	—		

F. I Öregrunds stad.

a) *Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.*

Wisingska fonden.	Understöd till 8 fattiga	Lars Wising, rådman.	1824 ²³ 4	8	50	1,117	—	Kyrkorådet.
		Summa	—	8	50	1,117	—	

G. I Vaxholms stad.

a) *Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux o. dyl.*

Theelska donationsfonden.	Understöd åt 2 fiskarefamiljer.	Carl Theel, handlande.	1873 ²⁰ 1	2	75	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Lundholmska d:o.	Gäfvor till julen åt stadens fattighjon.	C. F. Lundholm, handlande.	1880	—	—	588	—	Kyrkoherden.

b) *Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.*

Myggeska donationsfonden.	Premier åt fattiga, flitiga skolbarn.	Gustafva Mygge, assessorska.	1857 ¹⁷ 12	—	—	1,521	—	Kyrkoherden.
---------------------------	---------------------------------------	------------------------------	-----------------------	---	---	-------	---	--------------

d) *Stiftelser för sjukvård.*

Wickbergska donationsfonden.	Uppförande af ett sjukhus.	Anna Margar. Wickberg.	1874 ¹² 12	—	—	4,893	—	Helsövärdsnämnden.
Ullbergska d:o.	D:o d:o.	C. W. Ullberg, handlande.	1885 ¹ 12	—	—	40,748	—	Styrelse af 3 ledamöter.

e) *Sjuk- och begravningskassor.*

Vaxholms allmänna sjuk- o. begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Ett flertal af stadens invånare.	1888 ⁶ 3	10	348	1,262	—	Tre af delegarue.
		Summa	—	12	423	51,012	—	

A n m ä r k n i n g a r .

¹⁾ 4-5 hl. råg utgå årligen från hemmanet Östernibbla nr 3 och 4 i Sänga sn. — ²⁾ 16½ hl. råg utgå årligen från hemmanet Östernibbla nr 3 och 4 i Sänga sn. — ³⁾ 6-6 hl. råg (jemte 11 kr. 12 öre i penningar) utgå årligen från egendomen Stafsborg i Färentuna sn. — ⁴⁾ 8 tunnor 22 kappar råg utgå årligen från egendomen Stafsborg. — ⁵⁾ 6 tunnor råg och 25 kronor i penningar utgå årligen från Ene gård. — ⁶⁾ 72 hspund rågmjöl och 25 kronor i penningar utgå årligen från Gerstaberget. — ⁷⁾ Föreningen ätnjuter utom räntor af sitt kapital äfven andra inkomster, såsom anslag af landsting och kommuner, gäfvor m. m. — ⁸⁾ Fonden består af frälseräntorna af 1 mantal Norsund nr 2 i Roslags-Bro sn och ½ mantal Svanberga nr 3 i Estuna sn. — ⁹⁾ Afkastningen har kommit hela pastoratets skolväsen till godo. Fastigheten utgöres af frälseräntor. — ¹⁰⁾ I skoldistriktets räkenskaper sammanslagen med annan fond, hvar före redogörelse för utdelningen ej kan meddelas. — ¹¹⁾ Drätselnämnden öfversänder årligen 100 kr. — ¹²⁾ År 1895 influtna delegareafgifter 412 kr. — ¹³⁾ D:o d:o 1,348 kr. — ¹⁴⁾ D:o d:o 120 kr. — ¹⁵⁾ D:o d:o 1,480 kr. — ¹⁶⁾ D:o d:o 260 kr. — ¹⁷⁾ D:o d:o 547 kr. — ¹⁸⁾ D:o d:o 258 kr. — ¹⁹⁾ D:o d:o 428 kr. — ²⁰⁾ D:o d:o 468 kr. — ²¹⁾ D:o d:o 196 kr. — ²²⁾ D:o d:o 15,947 kr. — ²³⁾ D:o d:o 197 kr. — ²⁴⁾ D:o d:o 592 kr. — ²⁵⁾ D:o d:o 110 kr. — ²⁶⁾ D:o d:o 512 kr. — ²⁷⁾ D:o d:o 118 kr. — ²⁸⁾ D:o d:o 116 kr. — ²⁹⁾ D:o d:o 1,121 kr. — ³⁰⁾ D:o d:o 1,821 kr. — ³¹⁾ D:o d:o 200 kr. — ³²⁾ D:o d:o 2,778 kr. — ³³⁾ D:o d:o 115 kr. — ³⁴⁾ D:o d:o 225 kr. — ³⁵⁾ D:o d:o 878 kr. — ³⁶⁾ D:o d:o 56 kr. — ³⁷⁾ D:o d:o 373 kr. — ³⁸⁾ D:o d:o 2,795 kr. — ³⁹⁾ Summan i kol. 8 frälseränta — ⁴⁰⁾ År 1895 influtna delegareafgifter 684 kr. — ⁴¹⁾ D:o d:o 828 kr. — ⁴²⁾ D:o d:o 82 kr. — ⁴³⁾ D:o d:o 37 kr.

